

Antilliaans, Engels of een ander accent; wat heeft de voorkeur?

Een attitudeonderzoek naar de Nederlandse uitspraak van NT2-sprekers

Masterscriptie van:

Naam: Jenny Mos
Studentnummer: 3113698
Studierichting: Taalwetenschap – Taal, Mens & Maatschappij
Begeleider: Hans Van de Velde
Tweede lezer: Bert Schouten
Datum: 14-08-2010

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Voorwoord.....	5
1. Inleiding	6
2. Theoretisch kader.....	8
2.1 Attitudes	
2.1.1 Het 'model van berekend gedrag' van Fishbein en Ajzen	
2.2 Taalattitudes	
2.2.1 Stereotypering	
2.2.2 De sociale identiteitstheorie	
2.3 Immigratie in Nederland	
2.3.1 Van vroeger tot nu	
2.3.2 Een multiculturele samenleving	
2.3.3 Spreiding binnen Nederland	
2.4 Methodes om attitudes te meten	
2.4.1 De Likertschaal	
2.4.2 De semantische differentiaal	
2.4.3 De 'matched-guise-techniek'	
2.5 Eerder verricht onderzoek	
2.5.1 Attitudes van 'native speakers' over buitenlands geaccentueerd Nederlands	
2.5.2 Attitudes over NT2-sprekers: een 'in-group' versus 'out-group' studie	
3. Onderzoeksvraag en hypothesen.....	22
3.1 Onderzoeksvraag	
3.2 Hypothesen	
3.2.1 Verwachtingen op basis van de evaluatietaak	
3.2.2 Verwachtingen op basis van de identificatietaak	
4. Materialen en methoden.....	27
4.1 Methode	
4.2 Stimuli	
4.2.1 Testsprekers	
4.2.2 Controlesprekers	
4.2.3 Testitem	

4.3	Procedure voor het verwerven van respondenten	
4.4	Respondenten	
5.	Analyse op basis van evaluatietaak.....	37
5.1	Statistische aanpak	
5.2	De drie dimensies	
5.3	Sprekersevaluaties per respondentgroep	
5.3.1	Resultaten op basis van de contactgroepen	
5.3.2	Resultaten op basis van leeftijd en woonplaats van de respondenten	
6.	Analyse op basis van de identificatietaak.....	55
6.1	Statistische aanpak	
6.2	De algemene resultaten	
6.2.1	'Native speaker' versus 'nonnative speaker'	
6.2.2	De meest frequent gekozen landen	
6.3	De correcte identificaties	
6.3.1	'Native speaker' versus 'nonnative speaker' per spreker geanalyseerd	
6.3.2	Correcte identificatie van het herkomstland per spreker	
6.4	De incorrecte identificaties	
6.4.1	Verwarringen binnen de eigen immigratiegroep	
6.4.2	De landen waarmee de sprekers verward werden	
6.5	De identificaties per respondentgroep	
6.5.1	Mate van contact	
6.5.2	Respondentgroepen op basis van leeftijd en woonplaats	
7.	Discussie en conclusie.....	77
7.1	Bevindingen van de evaluatietaak	
7.2	Bevindingen van de identificatietaak	
7.3	Beperkingen aan dit onderzoek	
7.4	Ideeen voor vervolgonderzoek	
7.5	Conclusie	
	Bibliografie.....	89
	Appendices.....	91

Samenvatting

Deze masterscriptie is een weergave van het onderzoek dat als doelstelling had het in kaart brengen van de attitudes ten opzichte van buitenlands geaccentueerd Nederlands. Het betreft een replicatie van een deel van het onderzoek van Doeleman (1998).

Dit attitudeonderzoek werd verricht aan de hand van een enquête op internet, die ingevuld is door 104 respondenten. Deze waren verdeeld over vier groepen, te weten: tieners (14-18 jaar) uit een dorp, begindertigers (29-33 jaar) uit een dorp, tieners (14-18 jaar) uit een stad en begindertigers (29-33 jaar) uit een stad. Daarnaast werd er binnen de respondentengroepen ook nog onderscheid gemaakt in de mate van contact met de betreffende sprekersgroepen.

De enquête werd afgenomen met behulp van sprekersfragmenten en bestond uit een identificatietaak en een evaluatietaak. Van de respondenten werd in de eerste taak gevraagd het herkomstland van de sprekers te identificeren. In de tweede taak werd gevraagd naar attitudes ten aanzien van buitenlands geaccentueerd Nederlands op de drie sociolinguïstische dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. Over bovenstaande parameter en dimensies werden hypothesen geformuleerd, die statistisch werden getoetst.

Uit de statistische analyse bleek onder andere dat het moeilijk is om vast te stellen welk accent de voorkeur van de respondenten had. De accenten van NT2-sprekers uit de Mediterrane immigratiegroep werden het minst gewaardeerd. De meeste waardering ging uit naar de accenten van de sprekers uit de Caribische immigratiegroep, maar de respondenten prefereren, anno 2010, nog steeds de spraak van de eigen 'in-group' ('native speakers' van het Nederlands). Deze voorkeur voor de 'in-group' werd ook in het onderzoek van Doeleman (1998) gevonden. Verder werd er een verschil in attitudes geconstateerd tussen nu en vijftien jaar geleden. Daaruit kan geconcludeerd worden dat, door de toenemende stroom van immigranten en de meer diverse multiculturele samenleving vandaag de dag, de mensen vermoedelijk een andere mening hebben over buitenlands geaccentueerd Nederlands.

Voorwoord

Dit is het resultaat van mijn attitudeonderzoek naar de uitspraak van het Nederlands door mensen die het Nederlands als tweede taal hebben geleerd, weergegeven in mijn masterscriptie met de titel 'Antilliaans, Engels of een ander accent; wat heeft de voorkeur?', een attitudeonderzoek naar de Nederlandse uitspraak van NT2-sprekers'. Voor deze masterscriptie is er onderzoek gedaan naar wat mensen van de verschillende accenten van NT2-sprekers vinden. Na een studie van een jaar is dit de afsluiting van mijn masterprogramma Taal, Mens & Maatschappij en daarmee is het tevens de afsluiting van mijn studie Taalwetenschap aan de Universiteit Utrecht.

In dit voorwoord wil ik graag een aantal mensen bedanken. Allereerst gaat mijn dank uit naar Hans Van de Velde. Hij heeft mij de afgelopen drie maanden bij het onderzoek en het schrijven van deze masterscriptie met veel interesse en structuur begeleid. Verder wil ik mijn familie en vriend bedanken voor de steun, die zij mij de afgelopen drie maanden hebben geboden. Tot slot wil ik ook mijn dank betuigen aan alle respondenten, die mee hebben willen werken aan dit onderzoek. Zonder hen had dit onderzoek niet uitgevoerd kunnen worden.

Trots op het eindresultaat, hoop ik dat u deze masterscriptie met veel plezier en interesse zult lezen. Misschien wordt u, na het lezen van deze masterscriptie, ook wel geconfronteerd met uw eigen mening over buitenlands geaccentueerd Nederlands...

Mijdrecht, augustus 2010

Jenny Mos

1. Inleiding

Attitudes spelen dagelijks en vaak onbewust een grote rol in ons doen en laten. Ze worden beschouwd als vooronderstellingen voor gedrag, door de manier waarop mensen zich gedragen ten opzichte van anderen (Cohen 1964; geciteerd in Boves & Gerritsen (1995: 299)). Wanneer je iemand voor het eerst spreekt bijvoorbeeld op straat, op school of op het werk, heb je niet lang daarna, soms zelfs binnen enkele minuten, je eerste indruk over deze persoon al gevormd. Onbewust bedenk je bij het vormen van je eerste indruk of de persoon bijvoorbeeld vriendelijk, grappig, hoog of laag opgeleid, interessant, et cetera is. Volgens Vrugt & Schabracq (1991; geciteerd in Boves & Gerritsen (1995: 299)) komt de eerste indruk tot stand op basis van zintuiglijke indrukken, zoals uiterlijk, lichaamshouding, geur, maar ook spraak en accent. Wanneer er gesproken wordt over attitudes, die gebaseerd zijn op spraak en/of taalgebruik, dan hebben we het in de sociolinguïstiek over taalattitudes.

Veel onderzoekers hebben in de loop der jaren onderzoek gedaan naar taalattitudes en naar hoe deze tot stand komen. De spraak blijkt veel belangrijke informatie te verschaffen als het gaat om het vormen van een attitude over een spreker. Hoe iemand spreekt, geeft informatie over de status van de spreker, maar ook over de sociale klasse waartoe de persoon gerekend wordt (Boves & Gerritsen 1995: 299). Er is al veel attitudeonderzoek gedaan naar de rol van een accent in het taalgebruik. NT2-sprekers¹ hebben vaak een duidelijk waarneembaar accent in hun Nederlands (Jongenburger 2002:141). Dit accent kan zowel positieve als negatieve reacties en attitudes oproepen. Volgens haar wordt het accent gekoppeld aan de stereotype ideeën over de groep waartoe de spreker behoort.

Doeleman (1998) heeft ook onderzoek gedaan naar deze attitudes ten opzichte van het taalgebruik van een NT2-spreker. Ze onderzocht hoe autochtone middelbare scholieren geaccentueerd Nederlands beoordelen en soms ook veroordelen. Haar proefschrift is de leidraad van deze masterscriptie, waarin ik een deel van het onderzoek van Doeleman heb gerepliceerd. Ik ben benieuwd of mensen

¹ Met NT2-sprekers worden in dit onderzoek sprekers bedoeld die het Nederlands niet hebben geleerd vanaf hun geboorte, maar op latere leeftijd met de verwerving begonnen zijn.

ongeveer vijftien jaar later nog steeds dezelfde mening hebben als uit het onderzoek destijds is gebleken.

In deze masterscriptie zal ik in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) beginnen met het bespreken van taalattitudeonderzoek in het algemeen. Verder zal er ook ingegaan worden op het geaccentueerd Nederlands van de sprekers die een rol speelden in mijn experiment en zal het eerder verrichte attitudeonderzoek over dit onderwerp besproken worden. Aan de hand van het proefschrift van Doeleman (1998) heb ik een centrale onderzoeksvraag, enkele deelvragen en hypothesen geformuleerd (hoofdstuk 3). Vervolgens zullen de materialen en methode besproken worden (hoofdstuk 4). De resultaten van het onderzoek worden geanalyseerd in hoofdstuk 5 en 6. Afsluitend zullen in de discussie en de conclusie (hoofdstuk 7) onder andere mijn resultaten in vergelijking met de resultaten van Doeleman (1998) worden besproken.

2. Theoretisch kader

2.1 Attitudes

Wat zijn attitudes en wat voor effect kunnen ze hebben op de gedachten van mensen? Deze vraag houdt onderzoekers al vanaf 1920 tot op de dag van vandaag bezig. Volgens Cohen (1964; geciteerd in Boves & Gerritsen (1995: 282)) zijn attitudes zelfstandige, vrij stabiele factoren die ons onbewust sturen in ons gedrag. Andere wetenschappers, waaronder Van der Pligt & De Vries (1995: 18), zijn van mening dat een attitude gezien moet worden als een soort evaluatieve reactie, die drie aspecten kan hebben. Het eerste aspect wordt ook wel het cognitieve aspect genoemd, dat wil zeggen de ideeën en gedachten over iets of iemand waarover je een attitude gaat vormen. Het tweede aspect is het affectieve aspect; dit zijn de gevoelens en emoties die het object of de persoon oproepen. Het laatste aspect wordt het conatieve aspect genoemd. Dit zijn de gedragsintenties, oftewel hoe iemand zich zou willen gedragen als hij of zij geconfronteerd zou worden met het object of met de persoon waarover een attitude gevormd moet worden (Boves & Gerritsen 1995: 281-283). Het is echter nog niet duidelijk welk aspect het meeste invloed heeft op het vormen van een attitude. Volgens Fishbein en Ajzen (1975) moeten deze drie aspecten niet als een geheel worden gezien, maar als allemaal afzonderlijke concepten. Zij denken dat het affectieve aspect de meeste invloed uitoefent op het vormen van bepaalde attitudes.

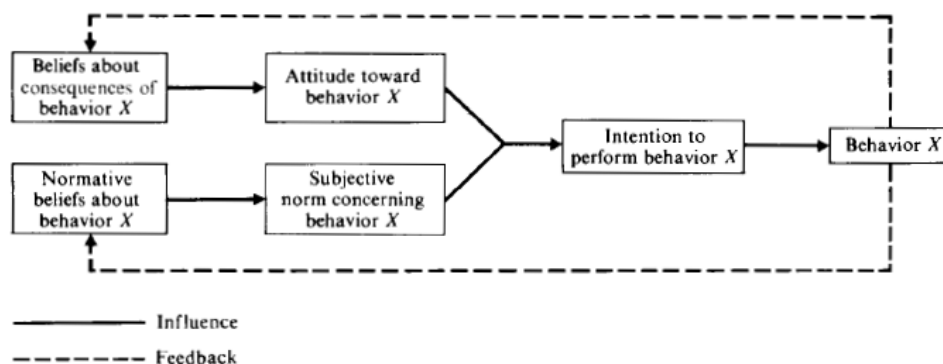
2.1.1 *Het 'model van beredeneerd gedrag' van Fishbein en Ajzen*

De precieze relatie tussen attitudes en het daadwerkelijke gedrag is erg complex. Het attitudemodel van Fishbein en Ajzen (1975: 14-17) wordt door veel onderzoekers erkend. Dit is het zogenoemde 'model van beredeneerd gedrag'. In figuur 2.1 is dit model schematisch afgebeeld.

Volgens dit model wordt het gedrag van mensen bepaald door twee factoren, namelijk een attitude en een 'subjective norm'. In dit model is een attitude een afweging van de voor- en nadelen van een bepaald soort gedrag. Deze attitude wordt beïnvloed door na te denken over de consequenties van een bepaald gedrag. De 'subjective norm' wordt gecreëerd door de invloed van de mensen om je heen, zoals ouders, echtgenoot, kinderen, vrienden, collega's, et cetera. Van deze mensen

is het bekend welk gedrag wel en niet getolereerd wordt. Het resultaat van de combinatie tussen een attitude en een 'subjective norm' is volgens Fishbein en Ajzen de gedragsintentie, oftewel het eerder genoemde conatieve aspect van de evaluatieve reactie ('intention to perform behavior X'). Zij zien de attitude als een soort verbinding binnen een complexer proces. In dat proces moeten allerlei afwegingen gemaakt worden met als eindresultaat het waarneembare gedrag van iemand. Dit uiteindelijke gedrag geeft vervolgens ook weer feedback op de eerste stappen uit het model en zo is het vormen en uitvoeren van een bepaald type gedrag, waarbij attitudes een grote rol spelen, een continu proces.

Figuur 2.1: Het 'model van beredeneerd gedrag' van Fishbein en Ajzen (1975: 15).

2.2 Taalattitudes

Het taalgebruik van mensen kan ook bepaalde attitudes oproepen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan het voeren van een telefoongesprek. Wanneer je iemand voor het eerst spreekt door de telefoon, maak je je eerste indruk over deze persoon op basis van zijn of haar stem. Zulke attitudes worden in de sociolinguïstiek taalattitudes genoemd (Boves & Gerritsen 1995: 281).

Volgens Ebertowski (1977: 12) wordt gedrag altijd bepaald door twee soorten attitudes: een attitude ten opzichte van de persoon of het object en een attitude ten aanzien van de situatie waarin de persoon of het object zich bevindt. Een attitude over een bepaalde taal of taalvariëteit kan, in de visie van Ebertowski, dus ook beïnvloed worden door de situatie waarin de taal of taalvariëteit gebruikt wordt.

Labov (1966; geciteerd in Ebertowski (1977: 18-20) is van mening dat taalattitudes niet los gezien mogen worden van het waardensysteem binnen een

maatschappij. Hij toonde, als een van de eerste wetenschappers, aan dat mensen in staat zijn om mensen in sociale groepen te plaatsen aan de hand van linguïstische kenmerken die ze horen. Zo werd het taalgebruik van de middenklasse, dat prestige heeft in de westerse industriële maatschappij, herkend door de proefpersonen en hoger gewaardeerd. Volgens Giles (1971; geciteerd in Ebertowski (1977: 19)) worden bepaalde stereotypen aan de prestigevariëteit gekoppeld. Zulke mensen zouden dan bijvoorbeeld intelligent en zelfverzekerd zijn. Ebertowski (1977: 25) stelt dat een taal en het gebruik van die taal niet onafhankelijk van de waarden en de normen, die in de samenleving belangrijk zijn, kunnen worden gezien. Deze waarden en normen reflecteren zich in de attitudes en stereotypen.

2.2.1 Stereotypering

Het vermoeden bestaat dat taalattitudes voor een groot deel gebaseerd zijn op stereotype ideeën. Ook meningen over de accenten van NT2-sprekers zouden hier op gebaseerd kunnen zijn. Mensen zouden hun evaluaties kunnen baseren op basis van hun ideeën over de etnische groep waartoe een spreker behoort, oftewel op basis van mogelijke vooroordelen.

Stereotypen zijn ideeën over een bepaalde groep mensen, die gebaseerd worden op karakteristieke kenmerken die veel leden van die bewuste groep hebben (Brehm et al. 2005: 135). Welke kenmerken iemand toeschrijft aan een bepaalde etnische of sociale groep, is afhankelijk van twee soorten factoren. Zowel 'sociaal culturele factoren' als ook 'motivationale factoren' beïnvloeden het 'stereotyperingsproces'. Onder de 'sociaal culturele factoren' valt alles waarmee iemand zijn of haar referentiekader vormt. Hiermee wordt bedoeld op de invloed van religie, opvoeding, vrienden, media, et cetera. Met de 'motivationale factoren' worden de intenties bedoeld, waarmee iemand andere mensen beoordeelt. (Brehm et al. 2005: 138).

Deze stereotype ideeën ontstaan doordat ieder mens onbewust de neiging heeft om alle mensen in hokjes te plaatsen; deze hokjes worden ook wel sociale categorieën genoemd. Aan elke sociale categorie zijn bepaalde stereotypen verbonden (Brewer 1996; geciteerd in Doeleman (1998: 18-19)). Volgens Fiske & Neuberg (1990; geciteerd in Chrysochoou (2004: 43)) kan men, met behulp van deze sociale categorisatie, sneller attitudes vormen over iemand. Als een persoon is

ingedeeld in een groep, dan wordt verwacht dat deze persoon zich hetzelfde zal gedragen als de sociale groep waartoe hij behoort. Er wordt als het ware een stempel op je gedrukt.

Volgens Doeleman (1998: 18-19) kunnen stereotypen positief en negatief zijn en hoeven ze niet altijd een afspiegeling te zijn van de realiteit. Marokkanen en Turken zijn bijvoorbeeld niet allemaal crimineel en onbetrouwbaar en mannen zijn niet altijd beter in wiskunde dan vrouwen. In feite wordt een bepaalde eigenschap, van misschien maar een heel klein percentage van een sociale groep, extreem benadrukt. Het gevolg is dan dat zo'n eigenschap wordt toegeschreven aan alle leden van de groep en zo ontstaan er vooroordelen. Er moet echter niet van worden uitgegaan dat stereotypen en vooroordelen hetzelfde zijn. Stereotypen bevatten de algemene kennis over etnische of sociale groepen en vooroordelen zijn de negatieve opvattingen, die gebaseerd kunnen zijn op de algemene kennis uit de stereotypen (Kleinpenning 1993; geciteerd in Doeleman (1998: 19)). Een bekende theorie in de sociale psychologie, die een verklaring geeft voor het feit dat mensen zich baseren op vooroordelen is de 'sociale identiteitstheorie' van Tajfel (1982). Deze theorie zal in de volgende subparagraaf nader bekeken worden.

2.2.2 De sociale identiteitstheorie

Stereotypen en attitudes hoeven niet altijd van negatieve aard te zijn. Wanneer er echter gesproken wordt over stereotypen in de context van relaties tussen etnische groepen, dan zijn ze vaak wel negatief (Doeleman 1998: 20). De sociale psychologie houdt zich al jaren bezig met deze negatieve stereotypen. Er zijn meerdere theorieën bedacht om te verklaren waarom mensen in deze context vaak gebruik maken van negatieve stereotype ideeën ten aanzien van een andere groep ('out-group') dan de eigen groep ('in-group'). De 'sociale identiteitstheorie' van Tajfel (1982) is daar een van en deze zal hier besproken worden.

Volgens Tajfel (1982; geciteerd in Jongenburger, 2002: 149) hebben mensen de behoefte aan een positieve sociale identiteit. Deze kan via twee wegen bereikt worden. De eerste weg is door sociale identificatie met de 'in-group', dat wil zeggen dat de karaktertrekken van de eigen 'in-group' positief benadrukt worden. De andere weg is door contra-identificatie met de 'out-group', waarbij negatieve kenmerken van de 'out-group' extra benadrukt worden. In feite wordt een positieve sociale identiteit

dus bereikt door de verschillen binnen de eigen 'in-group' zo klein mogelijk te maken en de verschillen tussen de 'in-group' en de 'out-group' te vergroten; dit wordt in de sociale psychologie ook wel het 'accentueringseffect' genoemd.

Tajfel zegt in zijn theorie dat het vormen van een eigen 'in-group' de oorzaak is van alle vooroordelen en negatieve attitudes, waaronder taalattitudes, over etnische minderheden. Ze zijn het gevolg van wat Tajfel het 'in-group favouritism' noemt (Brehm et al. 2005: 136-137). De eigen 'in-group' moet boven de andere etnische groepen uitsteken in al zijn doen en laten, aangezien er op die manier een positieve sociale identiteit bereikt kan worden.

Volgens deze theorie leidt deze behoefte aan een positieve sociale identiteit tot een meer positieve evaluatie van de 'in-group' in vergelijking met de 'out-group' (Jongenburger 2002: 149).

2.3 Immigratie in Nederland

De komst van immigranten naar Nederland is geen onbekend fenomeen. De toename van de culturele diversiteit in Nederland blijft, zoals de WRR² ook zegt, niet zonder gevolgen. Ook op taalgebied zijn deze gevolgen te zien. Door bijvoorbeeld inburgeringscursussen leren deze mensen (de NT2-sprekers) te communiceren in het Nederlands. Het gevolg is dat er vandaag de dag met allerlei soorten accenten Nederlands gesproken wordt. Deze NT2-accenten staan centraal in deze scriptie.

In deze paragraaf wordt daarom eerst kort aandacht besteed aan de immigratiegeschiedenis van Nederland en vervolgens zal ingegaan worden op de immigranten die vandaag de dag nog in Nederland wonen. Daarbij zullen ook de immigratiegroepen besproken worden die in dit onderzoek gebruikt zijn.

2.3.1 Van vroeger tot nu

De komst van immigranten naar Nederland kent een geschiedenis, die start rond de zestiende eeuw. Tussen de 16^e eeuw en 1950 kenmerkte de immigrantenstroom naar Nederland zich vooral door religieuze vluchtelingen uit onder meer Portugal, Spanje, Duitsland en Frankrijk. In de Eerste Wereldoorlog kwamen hier ook Vlaamse vluchtelingen bij (Lucassen en Penninx 1997).

² De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid

Volgens White (1993; geciteerd in WODC 2009: 6-10) heeft Nederland na de Tweede Wereldoorlog te maken gehad met drie migratiegolven die elkaar gedeeltelijk overlaptten. De eerste golf bestond uit arbeidsimmigranten uit Spanje, Italië, Griekenland, Turkije en Marokko. Deze migranten vulden vanaf 1950 het tekort aan arbeiders op, de zogenoemde 'gastarbeiders'. Deze migratiegolf eindigde door de recessie van 1975. Vanaf 1976 tot en met nu is er sprake van een gezinsmigratiegolf, aangezien vooral Marokkaanse en Turkse gastarbeiders zich permanent in Nederland gingen vestigen en daardoor hun gezinnen naar Nederland haalden. Tot eind jaren '80 werd de culturele variatie bepaald door immigranten uit vijf herkomstlanden: arbeidsmigratie en volgmigratie vanuit Turkije en Marokko en immigratie uit de vroegere koloniën Suriname, de Nederlandse Antillen en Indonesië (WRR 2001: 45).

Daarnaast kreeg Nederland vanaf de jaren '80 ook nog te maken met, zoals White (1993; geciteerd in WODC 2009) zegt, een postindustriële migratiegolf, bestaande uit asielzoekers, hoger opgeleide arbeidsmigranten en illegalen.

Vanaf 1985 zijn de immigratiecijfers gaan groeien door onder andere oorlogsvluchtelingen (voormalig Joegoslavië, Kosovo, et cetera) en politieke vluchtelingen (Oost-Europa; door de val van het communisme) (WODC 2009: 6-10).

Vanaf 2000 kwamen er steeds vaker immigranten uit Azië en Afrika. Daarnaast heeft het vergroten van de Europese Unie ervoor gezorgd dat er vanaf 2003 steeds meer arbeidsmigranten uit Oost-Europa (Polen, Bulgarije, Roemenië) naar Nederland kwamen (WODC 2009: 6-10). Door al deze immigranten is Nederland een land geworden dat veel culturen kent; er is sprake van een multiculturele samenleving.

2.3.2 Een multiculturele samenleving

Volgens de WRR (2001: 35-38) is er pas vanaf het einde van de 20^e eeuw sprake van een multiculturele samenleving in Nederland. Op dit moment telt Nederland, volgens de meest recente cijfers van 2010³, bijna 16,6 miljoen inwoners. Van deze 16,6 miljoen is ongeveer 3,3 miljoen van buitenlandse afkomst. Deze immigranten komen uit ongeveer 200 verschillende herkomstlanden (CBS 2010). Al

³ Cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, die voor het laatst gewijzigd zijn op 1 januari 2010 (<http://statline.cbs.nl>).

deze verschillende culturen komen naast de Nederlandse cultuur voor en kunnen onderling sterk verschillen op bijvoorbeeld religie, maatschappelijke visie, arbeidsvisie, et cetera (WRR 2001: 45-47).

Het soms negatieve beeld dat autochtone Nederlanders hebben van de multiculturele samenleving wordt, volgens de WRR (2001: 35-38), deels veroorzaakt door de hoge kosten en de problemen die komen kijken bij de integratie van nieuwkomers, zoals taal- en achterstandsproblemen, lage opleiding en werkloosheid.

2.3.2.1 Immigratiegroepen in deze studie

In dit onderzoek is er voor dezelfde sprekers een analyse gedaan als in het onderzoek van Doeleman (1998). Zij koos ervoor om sprekers te selecteren uit drie van de vier immigratiegroepen (per groep zijn alleen de landen opgesomd die in de keuzelijst stonden tijdens het experiment)⁴:

- Mediterrane immigratiegroep: Griekenland, Israël, Marokko, Spanje en Turkije;
- Caribische immigratiegroep: Suriname en De Nederlandse Antillen;
- Westerse immigratiegroep: Engeland/VS, België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Nederland en Zweden;
- Oosterse immigratiegroep: China, Indonesië, Polen, Rusland en Vietnam.

De precieze selectie die Doeleman heeft toegepast wordt verder besproken in hoofdstuk 4 ('Materialen en methoden'). In appendix A is per land aangegeven hoeveel immigranten er van elk bovengenoemd herkomstland in Nederland woonden ten tijde van het onderzoek van Doeleman (CBS cijfers uit 1997) en ten tijde van dit onderzoek (CBS cijfers 2010).

2.3.3 Spreiding binnen Nederland

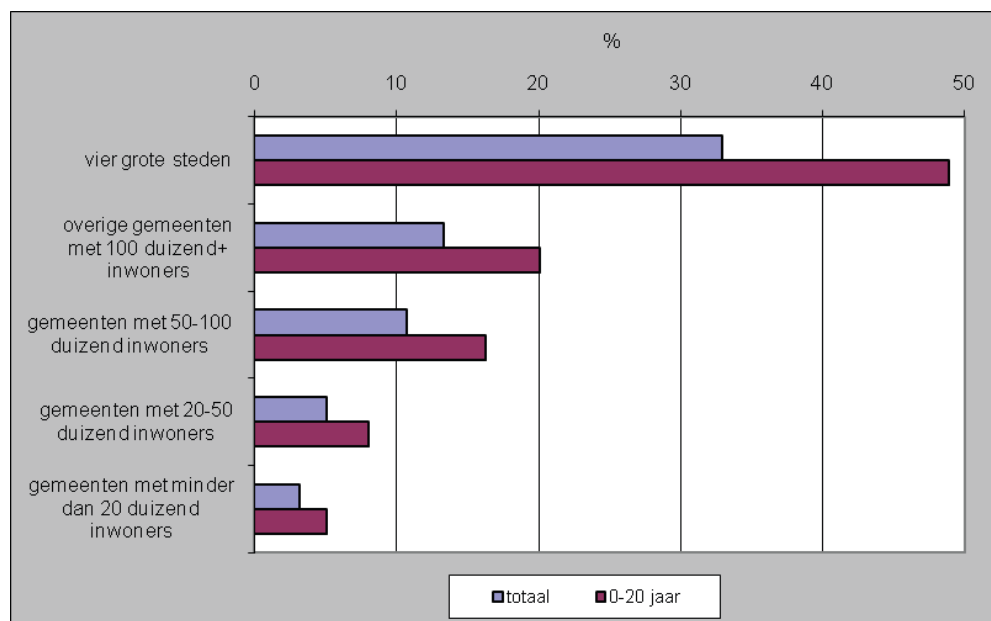
Uit meerdere onderzoeken is gebleken dat de meeste immigranten in de Randstad wonen. Volgens Mulder & Zorlu (2008: 42-43) is er een oververtegenwoordiging van immigranten in de grote steden. Dit geldt met name voor de grotere groepen. Uit hun onderzoek bleek dat meer dan de helft van de Surinamers, ongeveer de helft van de Marokkanen en een derde van de Turken

⁴ De onderstreepte landen zijn de herkomstlanden waar twee sprekers van origine vandaan kwamen.

woonachtig is in een van de vier grote steden Amsterdam, Rotterdam, Utrecht of Den Haag.

Uit het 'Jaarrapport integratie 2009', van het SCP⁵ in samenwerking met het CBS, blijkt ook dat een op de drie inwoners in de vier grote steden van niet-westerse afkomst⁶ is, terwijl in de andere grote steden (met meer dan 100.000 inwoners) een op de acht inwoners niet-westers is. In figuur 2.2 is voor de vier grote steden, en verder voor gemeentes per inwoneraantal weergegeven hoeveel procent van de inwoners van niet-westerse afkomst is. Dit verschil wordt nog duidelijker als er gekeken wordt naar de jongeren. Zoals in dit figuur te zien is, is bijvoorbeeld in de vier grote steden bijna de helft van de jongeren onder de 20 jaar van niet-westerse afkomst. In de andere gemeenten komt dit percentage niet boven de 20%.

Figuur 2.2: Het aandeel niet-westerse immigranten in 2009 op basis van de gemeentegrootte (in procenten (oorspronkelijk uit het 'Jaarrapport integratie 2009' van het SCP).

⁵ Sociaal en Cultureel Planbureau

⁶ Met niet-westers wordt volgens het CBS bedoeld: Een immigrant met als herkomstland een van de landen uit de werelddelen Afrika, Latijns-Amerika en Azië (Indonesië en Japan uitgesloten) of afkomstig uit Turkije.

2.4 Methodes om attitudes te meten

Attitudes zijn niet direct waarneembaar. Ze zitten in je hoofd en worden alleen zichtbaar door het gedrag wat je vertoont ten opzichte van iets of iemand. Om deze attitudes te kunnen onderzoeken zijn er allerlei vraagtechnieken ontwikkeld door de jaren heen. Deze technieken kunnen direct of indirect de attitudes meten. In deze paragraaf is er voor gekozen om drie technieken kort te bespreken: de 'Likertschaal' (1932), de 'semantische differentiaal' (1955) en de 'matched-guise-techniek'. Al deze technieken worden tot op heden nog steeds gebruikt bij het uitvoeren van attitudeonderzoeken. In dit masteronderzoek is gebruikt gemaakt van Osgood's 'semantische differentiaal'.

2.4.1 De Likertschaal

Een directe methode om attitudes te onderzoeken werd door Likert ontwikkeld in 1932. Op een Likertschaal moeten respondenten aangeven in hoeverre ze het eens zijn met bepaalde uitspraken. Zij geven hun mening door op een 5- of 7-puntschaal aan te geven of ze het helemaal eens zijn met de stelling of juist niet. Bij deze techniek is het van belang dat de uitspraken maar voor één uitleg vatbaar zijn, omdat er anders onduidelijkheid bestaat over hoe de respondenten de uitspraak hebben geïnterpreteerd (Boves & Gerritsen 1995: 286-287).

Een voorbeeldschaal voor deze meettechniek is:

Engelsen zijn onaardig.

Helemaal niet mee eens 2 1 0 1 2 Helemaal mee eens

2.4.2 De semantische differentiaal

Ook de semantische differentiaal is een meettechniek, die attitudes op een directe manier kan meten. Deze techniek werd voor het eerst gebruikt door Osgood in 1955. Een semantische differentiaal bestaat uit een aantal beoordelingsschalen met aan de uitersten twee tegengestelde adjectieven. Deze adjectieven vormen een bipolair contrastpaar. Er wordt aan de respondenten gevraagd of ze willen aangeven welk adjectief beter bij het te beoordelen object past. (Verberk et al. 1994: 68-69). Respondenten kunnen op deze schalen hun mening geven over bijvoorbeeld een spraakfragment dat ze gehoord hebben. Een voorbeeld van een semantische differentiaal is:

Deze spreker lijkt mij:

Onvriendelijk 0 0 0 0 0 0 0 0 Vriendelijk

2.4.3 De 'matched-guise-techniek'

De klassieke methode om attitudes indirect te meten is de 'matched guise-techniek'. Deze techniek werd in 1960 ontwikkeld door de psycholoog Lambert. Hij liet luisteraars naar stukjes voorgelezen spraak luisteren en vroeg ze om hun mening over het spraakfragment (Boves & Gerritsen 1995: 288). Luisteraars moesten de sprekers beoordelen op intelligentie, vriendelijkheid, ambitie, leiderschap, gevoel voor humor, et cetera. Dit deden ze door op een semantische schaal aan te geven of ze het met een stelling eens waren of niet.

Wat de luisteraars echter niet wisten is dat ze twee keer dezelfde spreker beoordeelden. Lambert liet de spraakfragmenten namelijk inspreken door Canadese tweetaligen. De tweetaligen spraken de tekst eerst in de ene taal (Frans) in en vervolgens in de andere taal (Engels). Op de gesproken taal na waren verder alle factoren in de spraakfragmenten constant (Wardhaugh 2006: 112-113).

Met behulp van deze techniek kon Lambert onderzoek doen naar de meningen van de respondenten over de twee taalvariëteiten, zonder dat hij daar op een directe manier naar moest vragen (Wardhaugh 2006: 112-113). Deze techniek wordt tot op de dag van vandaag nog vaak gebruikt in attitudeonderzoeken. Een voorbeeldschaal van deze meettechniek is:

Deze spreker is betrouwbaar.

Helemaal niet mee eens 2 1 0 1 2 Helemaal mee eens

2.5 Eerder verricht onderzoek

Er zijn de afgelopen jaren een aantal onderzoeken gedaan naar de attitudes ten opzichte van het accent van NT2-sprekers. Een onderzoek met ongeveer dezelfde opzet als deze scriptie is twee keer eerder uitgevoerd, namelijk door Doeleman (1998) en door Jongenburger (2002). In beide onderzoeken is er gebruik gemaakt van dezelfde geluidsfragmenten en dezelfde semantische schalen. Deze geluidsfragmenten en semantische schalen zijn ook gebruikt in deze duplicatie, die gebaseerd is op het onderzoek van Doeleman (1998). Doeleman (1998) en

Jongenburger (2002) hebben dit onderwerp beide vanuit een andere invalshoek benaderd, doordat ze andere respondentgroepen hebben gekozen.

Doeleman (1998) en Jongenburger (2002) trokken beiden de conclusie dat de positieve en negatieve attitudes ten opzichte van NT2-sprekers gebaseerd zijn op het buitenlandse accent, waarmee deze mensen Nederlands spreken. Beide onderzoeken zullen hier in aparte subparagrafen besproken worden.

2.5.1 Attitudes van 'native speakers'⁷ over buitenlands geaccentueerd Nederlands

Doeleman (1998) heeft dit onderzoek al in 1995 uitgevoerd onder autochtone middelbare scholieren in de leeftijdsgroep 14 t/m 18 jaar. Deze scholieren zaten in Rotterdam, Waalwijk of Drunen op school en ook het opleidingsniveau verschilde.

Ze wilde onderzoeken wat de reacties waren van autochtone scholieren op accenten van NT2-sprekers. Ze maakte gebruik van opnames met voorgelezen stukjes tekst en van opnames met stukje een semi-spontane spraak. De respondenten voerden een identificatietaak, een evaluatietaak over de sprekers en een evaluatietaak over de etnische groepen uit.

Uit haar onderzoek bleek dat de respondenten goed presteerden, wanneer ze moesten aangeven of de sprekers 'native speakers' waren of juist 'nonnative speakers'. De respondenten vonden het moeilijker om het herkomstland van de sprekers te identificeren, maar ook dit werd nog redelijk goed gedaan. De identificatietaak werd beter uitgevoerd op basis van de voorgelezen spraak dan op basis van de semi-spontane spraak. Daarnaast bleken de meeste verwarringen voor te komen binnen de Mediterrane immigratiegroep (Turken en Marokkanen) en binnen de Caribische immigratiegroep (Antillianen en Surinamers). De respondenten hadden achteraf laten weten dat ze Turken en Marokkanen hetzelfde vonden klinken en ook Surinamers en Antillianen klonken hetzelfde volgens de respondenten. Wat betreft de identificatieprestatie van de respondentgroepen verwachtte ze dat laag opgeleide respondenten meer contact zouden hebben met etnische groepen en daardoor ook beter zouden presteren op de identificatietaak. Verder verwachtte ze dat stedelingen

⁷ Met een 'native speaker' wordt in dit onderzoek iemand bedoeld die vanaf zijn geboorte als eerste taal een variant van het Nederlands heeft geleerd. Met een 'nonnative speaker' wordt in dit onderzoek iemand bedoeld die niet vanaf zijn geboorte als eerste taal een variant van het Nederlands heeft geleerd.

beter in de identificatie zouden zijn dan dorpelingen, aangezien er vermoed werd dat stedelingen meer contact zouden hebben met deze groepen. Haar verwachtingen kwamen echter maar ten dele uit. Uit haar bevindingen bleek dat de sprekersidentificatie beïnvloed werd door de hoeveelheid contact met allochtonen. De dorpelingen die laag opgeleid waren, presteerden slechter op de identificatietaak dan de stedelingen die hoog opgeleid waren, maar ook slechter dan de dorpelingen die hoog opgeleid waren. Deze laatste bevinding sprak haar verwachtingen tegen. Zoals Doeleman (1998) zelf zegt bleek de invloed van het educatieniveau niet samen te hangen met de hoeveelheid contact die deze mensen hebben met allochtone sprekers.

Uit de evaluatie van etnische groepen bleek dat er een etnische hiërarchie gemaakt kon worden op de drie verschillende dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. In deze hiërarchieën stonden de autochtone Nederlanders steeds bovenaan, gevolgd door de Caribische immigratiegroep (Antillianen en Surinamers) en de Westerse immigratiegroep (Duitsers en Engelsen) en onderaan alle drie de hiërarchieën stonden de Turkse en Marokkaanse sprekers uit de Mediterrane immigratiegroep. De respondentgroep met laag opgeleide stedelingen bleek op deze evaluatietaak het extreemst te beoordelen. Deze groep sprak een duidelijk voorkeur uit voor de eigen autochtoon Nederlandse groep ('in-group').

De resultaten op basis van de evaluaties per sprekers werden ook omgezet naar sprekershiërarchieën en die kwamen grotendeels qua volgorde overeen met de sprekershiërarchieën op basis van de evaluaties van etnische groepen. Sommige sprekers werden anders beoordeeld dan verwacht werd op basis van de etnische groepshiërarchie. Een van de Engelsen werd bijvoorbeeld veel lager beoordeeld dan verwacht werd en een Duitser werd juist weer veel hoger beoordeeld dan verwacht werd. Volgens Doeleman (1998: 252) kon dit te maken hebben met bepaalde fonetische kenmerken, die in de fragmenten van deze sprekers voorkwamen. Daarnaast zou, zoals Doeleman (1998) zelf zegt, ook een incorrecte sprekersidentificatie de oorzaak kunnen zijn. Wat betreft de respondentgroepen verwachtte Doeleman zowel op basis van educatieniveau als ook op basis van urbanisatie een verschil in evaluatie te vinden. Haar bevindingen kwamen echter niet overeen met haar verwachtingen. Er werden op deze sprekersevaluatie namelijk weinig verschillen gevonden tussen de respondentgroepen. Wel bleek dat de laag

opgeleide stedelingen ook hier vrij extreme beoordelingen gaven aan sommige sprekers, net als in de groepsevaluatie. Doeleman (1998: 278-279) geeft drie mogelijke verklaringen voor de extreme beoordelingen van deze groep. Het zou volgens haar kunnen komen doordat deze groep de 'nonnative speakers' als concurrent ervaart en daardoor het verschil in beoordeling tussen de eigen 'in-group' en de andere 'out-groups' zo groot mogelijk wil maken. Daarnaast zou het ook kunnen dat deze groep zich minder aantrekt van het feit dat negatief denken over etnische groepen niet als sociaal wenselijk wordt gezien. Verder zou het, volgens haar, ook zo kunnen zijn dat deze laag opgeleide stedelingen het contact met etnische groepen zo veel mogelijk probeert te vermijden, waardoor ze dus minder contact hadden met deze groepen dan in eerste instantie verwacht werd.

Aan de hand van de identificatietaken en de twee evaluatietaken heeft ze ook onderzocht of sprekersevaluaties tot stand komen op basis van stereotype ideeën over een bepaalde etnische groep of op basis van vocale stereotypen uit het spraakfragment. Doeleman (1998) concludeert dat de respondenten hun attitudes ten opzichte van buitenlands geaccentueerd Nederlands baseren op een combinatie van het bovenstaande. De respondenten maakten zowel gebruik van de fonetische kenmerken van buitenlands geaccentueerd Nederlands, als ook van de stereotype ideeën over de etnische groepen waartoe de sprekers behoorden.

2.5.2 Attitudes over NT2-sprekers: een 'in-group' versus 'out-group' studie

Jongenburger (2002) deed een gelijksoortig attitudeonderzoek als Doeleman (1998) onder autochtone Nederlandse, Marokkaanse en Turkse leerlingen van een multiculturele school in Utrecht. Zij belichtte dit onderzoek vanuit een 'in-group' – 'out-group' perspectief. Haar verwachting was dat alle respondentengroepen de 'in-group' boven de 'out-group' zouden plaatsen. Deze verwachting was gebaseerd op de 'sociale identiteitstheorie' van Tajfel (1982). Volgens deze theorie, die al besproken is in paragraaf 2.2.2 van deze scriptie, leidt de behoefte aan een positieve sociale identiteit tot een meer positieve evaluatie van de 'in-group' in vergelijking met de 'out-group'.

Uit haar onderzoek bleek dat de Nederlandse 'native speakers' op de dimensie status het hoogst werden beoordeeld. Deze sprekersgroep werd gevolgd door achtereenvolgens de Marokkanen en de Turken. De verklaring die zij hiervoor

geeft is dat de autochtone Nederlanders sociaal-economisch gezien de sterkste positie in Nederland hebben. Op de dimensie aantrekkelijkheid bleek dat de autochtone Nederlandse respondenten de voorkeur gaven aan de eigen 'in-group' en dat de Marokkanen de 'native speakers' van het Nederlands boven de Marokkaanse sprekers plaatsten. De Turkse respondenten spraken op deze dimensie geen duidelijke voorkeur uit en vonden geen één sprekersgroep significant aantrekkelijker.

Ook op de laatste dimensie, sociale afstand, bleken de autochtone Nederlandse en de Marokkaanse respondenten het contact met 'native speakers' van het Nederlands te prefereren. Dat is dus opnieuw een voorkeur voor de 'out-group' en niet voor de eigen Marokkaanse 'in-group'. Ook op deze dimensie had de Turkse groep opnieuw geen voorkeur voor een bepaalde sprekersgroep en daarmee dus ook niet voor de eigen 'in-group'.

Tot slot ging het identificeren van het herkomstland bij deze Nederlandse, Turkse en Marokkaanse respondenten ook vrij goed. Een enkele keer werden Turkse en Marokkaanse sprekers met elkaar verward, zelfs door de Turkse en Marokkaanse respondenten. Volgens Jongenburger kwam dat doordat één Marokkaanse en één Turkse spreker erg moeilijk te herkennen waren als respectievelijk Marokkaan en Turk.

Haar bevindingen op de evaluatietoets strookte dus niet met haar verwachtingen. De belangrijkste conclusie, die zij aan de hand van haar resultaten trok, is dat de antwoorden van autochtone Nederlanders, Marokkanen en Turken voor een groot deel overeenkomen. Dit resultaat is, zoals ze zelf ook zegt, in strijd met de sociale identiteitstheorie van Tajfel. Zij vermoedt dat de respondenten hun mening niet hebben gevormd op basis van de etnische herkomst van de sprekers, maar dat ze het buitenlandse accent hebben beoordeeld, dat wil zeggen hoe afwijkend ze klinken als ze vergeleken worden met het Standaardnederlands. Zoals ze zelf schrijft, lijkt de conclusie uit haar onderzoek te zijn: hoe meer buitenlands het accent klinkt, hoe negatiever de spreker beoordeeld wordt. Aan de hand van deze observatie verklaart zij dan ook dat op alle drie de dimensies de 'native speakers' van het Nederlands de hoogste beoordeling krijgen, omdat deze sprekers het dichtst in de buurt van het Standaardnederlands komen.

3. Onderzoeksvraag en hypothesen

3.1 Onderzoeksvraag

Ik heb dit perceptieonderzoek uitgevoerd aan de hand van de volgende centrale onderzoeksvraag:

‘Wat zijn de attitudes van luisteraars ten opzichte van het Nederlands, gesproken met een buitenlands accent?’

Om tot een adequate beantwoording van deze onderzoeksvraag te komen, wordt deze gesplitst in de volgende deelvragen:

- Zijn er accenten onder de NT2-sprekers, die meer gewaardeerd worden dan andere accenten?
- Hebben tieners meer waardering voor de uitspraak van geaccentueerd Nederlands dan beginnendertigers?
- Is er een verandering in attitudes op te merken, wanneer deze worden vergeleken met de attitudes uit het onderzoek van Doeleman (1998)?
- Zijn de luisteraars in staat om op basis van een kort stukje voorgelezen spraak te bepalen uit welk herkomstland de spreker afkomstig is?

3.2 Hypothesen

Voorafgaand aan dit onderzoek werden enkele hypothesen opgesteld aan de hand van eerder verricht onderzoek door Doeleman (1998) en anderen. Er werd besloten om het grootste deel van de hypothesen te baseren op de resultaten die Doeleman (1998) heeft gepubliceerd in haar proefschrift. Daarnaast zijn de onderzoeken van onder meer Jongenburger (2002), Boves & Gerritsen (1995) en Esveldt & Traudes (2001) als uitgangspunt genomen. In dit experiment werden een evaluatietoets en een identificatietoets uitgevoerd door de respondenten. Aangezien de resultaten van de taken in aparte hoofdstukken besproken worden, zullen de verwachtingen hiervan ook afzonderlijk aan bod komen. De volgorde, waarin de hypothesen behandeld worden, is tevens de volgorde waarin de resultaten besproken zullen worden. Deze masterscriptie repliceert gedeeltelijk het proefschrift

van Doeleman (1998). Daarom is ervoor gekozen om in grote lijnen haar volgorde te gebruiken, zodat er in de discussie van deze masterscriptie een goede vergelijking tussen beide onderzoeken gedaan kan worden.

3.2.1 *Verwachtingen op basis van de evaluatietaak*

Binnen de evaluatietaak werden zes hypothesen opgesteld. In deze subparagraaf passeren ze allemaal de revue.

1. *'Sprekers uit de Westerse immigratiegroep worden door de respondenten op alle drie de dimensies het hoogst beoordeeld.'*

Deze verwachting is gebaseerd op het vermoeden dat de Nederlandse respondenten sprekers uit het Westen ook als zodanig zullen herkennen en daarmee deze sprekers dus hoger beoordelen, omdat Nederland zelf ook tot het 'rijke, goed ontwikkelde' westen behoort.

2. *'De respondenten zullen een andere mening hebben over de NT2-sprekers op alle drie de dimensies dan ongeveer vijftien jaar geleden.'*

Deze hypothese is gebaseerd op de toenemende immigratie naar Nederland. Vandaag de dag leven we in een meer diverse multiculturele maatschappij dan ± dertien jaar geleden. In Appendix A staat een tabel met daarin de immigratiecijfers uit 1997 en 2010 volgens het CBS⁸. Daaruit blijkt dat het aantal immigranten van de eerste generatie de afgelopen dertien jaar met ± 400.000 is toegenomen.

3. *'De sprekers uit de Mediterrane en de Caribische immigratiegroep scoren hoger op de dimensie aantrekkelijkheid, dan op de dimensies status en sociale afstand.'*

Deze hypothese is gebaseerd op de resultaten van Doeleman (1998:240). Bij haar bleek er duidelijk een verschil te zijn tussen deze twee immigratiegroepen wanneer de dimensie aantrekkelijkheid vergeleken werd met de andere twee dimensies.

4. *'Mensen die weinig contact hebben met buitenlanders beoordelen de NT2-sprekers negatiever op alle drie de dimensies dan mensen die veel contact hebben met buitenlanders.'*

⁸ De cijfers uit 1997 zijn ook door Doeleman gebruikt. Bron: <http://statline.cbs.nl/>

Mensen die maar weinig contact hebben met buitenlanders, baseren hun mening vaak op de berichtgeving door het nieuws, dat men ziet op de televisie en dat men leest in de krant. Vaak zijn dit geen positieve berichten en daarom wordt er verwacht dat mensen die weinig contact hebben met NT2-sprekers, een negatievere houding zullen hebben ten opzichte van deze sprekers dan mensen die veel contact hebben met NT2-sprekers.

5. *'Tieners waarderen alle NT2-sprekers uit dit onderzoek anders op de drie dimensies dan dertigers.'*⁹

Achter deze verwachting ligt de theorie dat, wanneer je meer omgaat met buitenlanders en je ook positieve ervaringen hebt met deze mensen, je ze positiever zal beoordelen. Volgens Esveldt & Traudes (2001) neemt de mate van contact met buitenlanders af naarmate je ouder wordt. Op basis hiervan zou gezegd kunnen worden dat begindertigers, aangezien ze van een oudere generatie zijn, ook minder contact hebben met buitenlanders, dan de tieners en daardoor dan mogelijk ook een andere mening hebben over NT2-sprekers.

6. *'Stedelingen zijn positiever over alle NT2-sprekers uit dit onderzoek, dan dorpelingen.'*

Er wordt verwacht dat stedelingen positiever zullen zijn over NT2-sprekers, dan dorpelingen. Dit zou verklaard kunnen worden doordat er meer allochtone Nederlanders in de steden wonen, dan in de dorpen. Allochtone Nederlanders gaan namelijk vooral in de grote steden van de Randstad wonen. Ook buiten de Randstad wonen de allochtonen vooral in steden. In driekwart van de kleinere gemeenten in Nederland wonen minder dan 5% niet-westerse allochtonen (Den Hertog 2007). Mensen uit dorpen hebben dus vermoedelijk minder contact met buitenlanders, kennen die mensen en hun gewoontes dus ook minder goed en baseren hun mening dan ook op de vooroordelen die ze hebben gekregen door bijvoorbeeld de media.

⁹ In het kader van deze scriptie vielen in de groep tieners 14 t/m 18 jarigen en met de groep dertigers wordt de leeftijdscategorie 29 t/m 33 jaar bedoeld.

3.2.2 Verwachtingen op basis van de identificatietaak

Binnen de identificatietaak werden er zes hypothesen opgesteld. Deze zullen in deze subparagraaf besproken worden.

1. *'De respondenten zullen over het algemeen goed zijn in het onderscheid maken tussen 'native speakers' en 'nonnative speakers.'*

Vermoedelijk zullen de respondenten dit onderscheid goed kunnen maken, aangezien het accent van een NT2-spreker vaak al verradt dat hij of zij geen 'native speaker' is.

2. *'De herkomstlanden van NT2-sprekers, binnen dezelfde immigratiegroep, worden vaak met elkaar verward. Vooral Turkse en Marokkaanse sprekers worden met elkaar verward en Antilliaanse en Surinaamse sprekers worden met elkaar verward.'*

3. *'De herkomstlanden van NT2-sprekers worden niet verward met de herkomstlanden van sprekers buiten de eigen immigratiegroep.'*

Deze hypothesen zijn gebaseerd op de eerder verrichte onderzoeken van Doeleman (1998) en Jongenburger (2002). Uit beide onderzoeken kwam naar voren dat er vaak sprake is van verwarring binnen de immigratiegroep en niet tot nauwelijks verwarring buiten de immigratiegroepen. Uit de resultaten van hun onderzoek bleek dat vooral veel verwarring ontstond binnen de Caribische immigratiegroep en binnen de Mediterrane immigratiegroep.

4. *'Hoe meer contact een respondent heeft met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, hoe beter het herkomstland van de spreker geïdentificeerd wordt.'*

Wanneer iemand in het dagelijks leven veel contact heeft met de groep waartoe een spreker behoort, dan is de kans groter dat het herkomstland goed beoordeeld wordt, dan wanneer deze persoon nooit contact heeft met buitenlandse groepen. Mensen met veel contact herkennen misschien het accent van de spreker en bepalen aan de hand daarvan het herkomstland.

5. *'Tieners en dertigers zullen even slecht zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker.'*

De vijfde hypothese werd gebaseerd op het onderzoek van Esveldt en Traudes (2001). Uit dit onderzoek is gebleken dat mensen tussen de 16 en 44 jaar oud vaker buitenlanders ontmoeten dan ouderen. Er wordt daarbij geen onderscheid

gemaakt tussen tieners en dertigers. Hierdoor ontstaat het vermoeden dat er verschil zal zijn tussen beide respondentgroepen in het identificeren van de herkomstlanden van de sprekers.

6. *‘Stedelingen zullen beter zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker dan dorpelingen.’*

De zesde hypothese is gebaseerd op cijfers van het CBS, waaruit blijkt dat het aantal allochtone Nederlanders in een stad hoger ligt dan in een dorp. Volgens het integratierapport (CBS 2008) verschilt het percentage allochtonen sterk per stad. In Rotterdam, Amsterdam en Den Haag is 33,3% van niet-westerse afkomst. In Almere is dit 25% en in Utrecht 21%. In de meeste dorpen komt het percentage allochtonen niet boven de 10%. Uit deze cijfers kan opgemaakt worden, dat stedelingen relatief een grotere kans hebben om in contact te komen met allochtone Nederlanders dan dorpelingen, waardoor ze vermoedelijk ook beter zijn in het herkennen van buitenlands geaccentueerd Nederlands.

4. Materialen en methoden

4.1 Methode

In deze paragraaf wordt beschreven wat de respondenten moesten doen tijdens het onderzoek. Alle deelnemers hebben via internet¹⁰ een enquête ingevuld over de uitspraak van sprekers, die het Nederlands als tweede taal spreken. Deze enquête werd gemaakt met behulp van 'CLEO'. Dit is software met internetapplicatie om online een enquête op te zetten. Er werd gekozen voor het internet, omdat op deze manier veel mensen te bereiken zijn. De respondenten hoefden niet speciaal voor deelname naar Utrecht te komen en daarmee werd er dus niet meer tijd (bijvoorbeeld reistijd) van de respondenten gevraagd dan de tijd die het kostte om de enquête in te vullen. Via internet de enquête afnemen, biedt in dat opzicht veel voordelen. Dit is een andere aanpak, dan die van Doeleman (1998) destijds. Zij is langs zeven scholen geweest en heeft daar in meerdere klassen de enquête op papier afgenomen.

De respondenten, die deel wilden nemen aan mijn onderzoek, kregen allemaal een code via e-mail om toegang te krijgen tot de enquête. Het experiment bestond uit drie delen. Als eerste lazen de respondenten een algemene uitleg van het hele experiment, deze uitleg is terug te vinden in appendix B. Daarna begon het experiment met een evaluatietaak. Aan het begin van dit deel stond een meer specifieke uitleg, die zich volledig richtte op het uitvoeren van de evaluatietaak. Deze uitleg staat in appendix B van deze scriptie. In deze taak kregen de respondenten vijftien spraakfragmenten te horen. Alle spraakfragmenten werden in willekeurige volgorde aangeboden aan de respondenten. De reden hiervoor was om te voorkomen dat er een volgorde-effect zou optreden. Bij ieder fragment moesten de respondenten op 12 semantische schalen (7-puntschalen) aangeven wat ze van de spreker vonden. De semantische schalen werden zo gekozen dat elk van de drie sociolinguïstische dimensies gerepresenteerd werden (Doeleman 1998: 103). Binnen de eerste dimensie status vallen de drie schalen: 'laag opgeleid-hoog opgeleid', 'arm-rijk' en 'niet machtig-machtig'.

¹⁰ <http://www.let.uu.nl/taalevaluatie/cleo/index.php>

Binnen de tweede dimensie aantrekkelijkheid vallen de vijf schalen: 'chagrijnig-vrolijk', 'onvriendelijk-vriendelijk', 'onrechtvaardig-rechtvaardig', 'agressief-zachtaardig' en 'onbetrouwbaar-betrouwbaar'. Tot slot vallen binnen de derde dimensie sociale afstand de volgende vier schalen: 'vervelend als buurman-prettig als buurman', 'vervelend als collega-prettig als collega', 'vervelend als vriend-prettig als vriend' en 'vervelend als zwager-prettig als zwager'. In figuur 4.1 is te zien wat de respondenten bij ieder fragment op het scherm zagen.

Bij het kiezen van de semantische schalen heb ik me laten leiden door het onderzoek van Doeleman (1998). Zij gebruikte echter ook nog een 13^e semantische schaal, namelijk 'lui-hard werkend'. Uit haar resultaten bleek echter dat deze schaal onbetrouwbaar was en deze werd daarom ook niet meegenomen in de analyse van de resultaten. Daarom heb ik deze schaal weggelaten uit dit perceptieonderzoek.

Na de evaluatietaak volgde een identificatietaak, ook dit tweede deel begon weer met een meer specifieke uitleg en deze is te vinden in appendix B. Opnieuw moesten de respondenten naar alle vijftien fragmenten luisteren. Dit waren dezelfde fragmenten als in de evaluatietaak. Ook hier werden de fragmenten in willekeurige volgorde aangeboden, om zo een volgorde-effect te voorkomen. In deze taak werd er door de respondenten een vraag beantwoord over het herkomstland. De respondenten moesten met behulp van een lijst met 21 landen kiezen uit welk land de sprekers vermoedelijk zouden komen. Om het de respondenten niet te makkelijk te maken, werden aan de keuzelijst ook landen toegevoegd waaruit geen sprekers kwamen. De respondenten konden kiezen uit landen die afkomstig waren uit vier verschillende immigratiegroepen¹¹:

- Immigranten uit herkomstlanden behorend tot de Mediterrane groep: Griekenland, Israël, Marokko, Spanje en Turkije;
- Immigranten uit herkomstlanden behorend tot de Caribische groep: Suriname en De Nederlandse Antillen;
- Immigranten uit herkomstlanden behorend tot de Westerse groep: Engeland/VS, België, Denemarken, Duitsland, Finland, Frankrijk, Nederland en Zweden;

¹¹ Deze landen zijn onderstreept.

- Immigranten uit herkomstlanden behorend tot de Oosterse groep: China, Indonesië, Polen, Rusland en Vietnam.

Ook was er de optie om aan te geven dat men het niet wist. In figuur 4.2 is te zien wat de respondenten bij ieder fragment op het scherm zagen.

Tot slot werden er nog enkele persoonlijke gegevens van de respondenten gevraagd, namelijk de leeftijd, het geslacht, de woonplaats, het aantal uur dat de respondent in een normale week contact heeft met NT2-sprekers en enkele vragen over het contact met mensen die uit hetzelfde herkomstland afkomstig zijn als de testsprekers van dit onderzoek. In figuur 4.3 is een afbeelding te zien met daarop weergegeven wat de respondenten moesten invullen.

Er werd voor gekozen om het experiment anoniem in te laten vullen. De respondenten moesten het gevoel krijgen dat ze volledig eerlijk een beoordeling konden geven, zonder dat dit verder gevolgen zou hebben.

In het volgende hoofdstuk worden de resultaten van dit perceptieonderzoek uiteengezet.

Figuur 4.1: De evaluatietaak

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE
 Deel: 1 / 2 Stimulus: 1 / 15

◀ || ▶

* Deze spreker lijkt u (opleiding):	Laag opgeleid.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Hoog opgeleid
* Deze spreker lijkt u (arm-rijk):	Arm.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Rijk
* Deze spreker lijkt u (rechtvaardigheid):	Onrechtvaardig.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Rechtvaardig
* Deze spreker lijkt u (agressie):	Agressief.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Zachtaardig
* Deze spreker lijkt u (betrouwbaarheid):	Onbetrouwbaar.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Betrouwbaar
* Deze spreker lijkt u (humeur):	Chagrijnig.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vrolijk
* Deze spreker lijkt u (macht):	Niet machtig.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Machtig
* Deze spreker lijkt u (vriendelijkheid):	Onvriendelijk.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Vriendelijk
* Deze spreker lijkt u (buurman):	Vervelend als buurman.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Prettig als buurman
* Deze spreker lijkt u (collega):	Vervelend als collega.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Prettig als collega
* Deze spreker lijkt u (vriend):	Vervelend als vriend.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Prettig als vriend
* Deze spreker lijkt u (zwager):	Vervelend als zwager.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	Prettig als zwager

Figuur 4.2: De identificatietaak

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE

Deel: 2 / 2 Stimulus: 1 / 15

⏮ || ⏭

* In welk land is deze spreker geboren en opgegroeid?

- Amerika
- De Antillen
- België
- China
- Denemarken
- Duitsland
- Engeland
- Finland
- Frankrijk
- Griekenland
- Indonesië
- Israël
- Marokko
- Nederland
- Polen
- Rusland
- Spanje
- Suriname
- Turkije
- Vietnam
- Zweden
- Weet ik niet

Doorgaan

Figuur 4.3: De persoonlijke gegevens

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE

De onderzoeker vraagt u de volgende gegevens in te vullen

Hoe oud bent u?

Bent u een man of een vrouw? Een man Een vrouw

In welke plaats woont u?

Hoeveel uur gemiddeld heeft u in een normale week contact met mensen die het Nederlands niet als moedertaal spreken?

- Minder dan 1 uur per week
- Tussen de 1 en 5 uur per week
- Tussen de 5 en 10 uur per week
- Meer dan 10 uur per week

Heeft u contact met Antillianen? Nooit Dagelijks

Heeft u contact met Turken? Nooit Dagelijks

Heeft u contact met Duitsers? Nooit Dagelijks

Heeft u contact met Marokkanen? Nooit Dagelijks

Heeft u contact met Surinamers? Nooit Dagelijks

Heeft u contact met Engelsen? Nooit Dagelijks

Doorgaan

4.2 Stimuli

4.2.1 *Testsprekers*

Om de resultaten uit deze reduplicatie goed te kunnen vergelijken met de resultaten van het onderzoek van Doeleman (1998), is het belangrijk dat de stimuli exact dezelfde zijn. Doeleman was bereid om haar stimuli ter beschikking te stellen, zodat deze in dit onderzoek gebruikt konden worden. De testitems bestonden uit twaalf spraakfragmenten van elk ongeveer 45 seconden. In elk fragment was een spreker te horen, die het Nederlands niet als moedertaal spreekt. De sprekers kwamen uit zeven verschillende etnische groepen, namelijk Turkije, Marokko, Suriname, De Nederlandse Antillen, Duitsland en Engeland. Uit elk land kwamen twee sprekers en zo wordt het totaal verkregen van twaalf allochtone sprekers. Bij het selecteren van de sprekers werd met verschillende criteria rekening gehouden, zoals de etnische achtergrond, de leeftijd, het geslacht, de emigratie uit het herkomstland, de sociale klasse waartoe de spreker behoort, de vaardigheid in het Nederlands van iedere spreker, een monolinguale opvoeding en de regionale herkomst van de spreker binnen Nederland. In de volgende subparagraaf zullen alle criteria, die Doeleman destijds gebruikte voor de selectie, kort besproken worden. In appendix C is in een tabel alle informatie over de sprekers uiteengezet.

4.2.1.1 *Selectiecriteria voor de sprekers*

Het eerste criterium voor de selectie van de sprekers was de etnische achtergrond. Er is door Doeleman besloten om drie immigratiegroepen te gebruiken en uit iedere immigratiegroep twee herkomstlanden te selecteren. De volgende sprekers werden uit de immigratiegroepen geselecteerd:

- immigranten uit de Mediterrane groep: Turkije en Marokko;
- immigranten uit de Caribische groep: Suriname en De Nederlandse Antillen;
- immigranten uit de Westerse groep: Duitsland en Engeland.

Het tweede criterium voor de selectie was de generatie. Er werd besloten om sprekers te kiezen uit de eerste generatie, aangezien sprekers vanaf de tweede generatie het Nederlands mogelijk als moedertaal beheersen en er dan mogelijk geen verschil te horen is tussen alle etnische groepen.

Het derde criterium was de leeftijd van de sprekers. Alle sprekers waren tijdens de opnames tussen de 18 en 35 jaar oud. Volgens Doeleman (1998: 80) verandert de mannenstem dan niet meer radicaal. Daarnaast werd er besloten dat de minimale leeftijd waarop de NT2-sprekers naar Nederland waren gekomen, moest liggen na de puberteit, d.w.z. rond 18-jarige leeftijd.

Het vierde selectiecriterium was het geslacht. Er werd besloten dat alle sprekers mannen moesten zijn. Bij de stemanalyse, die Doeleman (1998) uitvoerde, werd de mannenstem verkozen boven de vrouwenstem. In de vrouwenstem zit volgens Doeleman teveel variatie, vandaar dat de keuze op mannen is gevallen.

Het vijfde criterium betrof de emigratie. Alle sprekers zijn direct geëmigreerd vanuit het herkomstland naar Nederland. Hierdoor werd voorkomen dat een taal van een ander land invloed kon uitoefenen op het Nederlands van de spreker.

Het zesde selectiecriterium was de sociale klasse waartoe de sprekers behoorden. Doeleman (1998: 80) besloot om de sociale klasse te meten aan de hand van het educatieniveau. Alle sprekers waren hoogopgeleid en behoorden daarom tot dezelfde klasse.

Bij het zevende selectiecriterium werd er gekeken naar het vaardigheidsniveau van het Nederlands van de sprekers. Ze moesten de Nederlandse taal goed beheersen. Bijna alle sprekers waren geslaagd voor de taal cursus, die gedaan moest worden tijdens de inburgering. Van de overige sprekers werd het Nederlandse taalniveau bepaald door Doeleman (1998).

Het achtste selectiecriterium was een monolinguale opvoeding. Hierdoor zou geen enkele andere taal, behalve de moedertaal, invloed hebben op de Nederlandse spraak van de allochtone Nederlanders. Echter dit bleek theoretisch gezien een mooi criterium, maar in de praktijk was het erg lastig om dit voor de sprekers te bewerkstelligen. Veel landen hebben namelijk meer dan een moedertaal en daarnaast kan er ook nog sprake zijn van verscheidene dialecten. In dit perceptieonderzoek bleek dit met name het geval voor Marokko, Suriname en De Nederlandse Antillen. De meeste Marokkanen hebben namelijk het Berbers en/of het Marokkaans-Arabisch als moedertaal. Daarnaast leren hoogopgeleide Marokkanen vaak ook nog Frans als tweede taal op school. De meeste Antillianen hebben als moedertaal Papiamentu en/of Nederlands. En tot slot kunnen ook Surinaamse sprekers meerder moedertalen hebben, zoals het Sranan, het Hindi en/of het Nederlands. Om de taalachtergrond

stabiel te houden voor elke etnische groep werd er gekozen voor een taal als moedertaal van de sprekers van ieder land. In tabel 4.1 zijn deze moedertalen per land schematisch weergegeven. Alle sprekers gaven aan, dat ze de standaardvariëteit van het herkomstland spraken.

Tot slot was het negende criterium dat de regionale herkomst binnen Nederland constant gehouden moest worden. Het kan gebeuren dat sprekers bij het leren van het Nederlands een regionaal accent verwerven. Dit kan dan invloed uitoefenen op de evaluatie en identificatie binnen dit onderzoek. Om dit van tevoren te voorkomen werd door Doeleman (1998: 81) besloten om alle sprekers binnen een bepaald gebied te selecteren. Alle sprekers kwamen uit het Zuidoosten van Nederland, in de buurt van Nijmegen en Tilburg.

Tabel 4.1: Schematisch overzicht van de moedertaal per land (ontleend aan Doeleman 1998: 79).

Herkomstland	Moedertaal
De Nederlandse Antillen	Papiamentu
Duitsland	Duits
Engeland	Engels
Marokko	Marokkaans-Arabisch
Nederland – het zuiden	Brabants
Nederland – het westen	Rotterdams
Nederland – niet geaccentueerd	Standaardnederlands
Suriname	Sranan
Turkije	Turks

4.2.2 Controlesprekers

In dit perceptieonderzoek werden ook drie autochtone Nederlandse sprekers toegevoegd. Deze sprekers hadden verschillende accenten. Een van de sprekers sprak Standaard accentloos Nederlands, een spreker sprak met een westers accent (Rotterdams) en een spreker sprak met een zuidelijk accent (Brabants).

Doeleman (1998: 77) heeft deze sprekers vooral gebruikt om zo te kijken hoe de respondenten tegenover regionaal versus niet-regionaal geaccentueerd Nederlands staan. Bij haar kwamen de respondenten uit dezelfde gebieden als de geaccentueerde Nederlandse sprekers. Daarnaast heeft ze ook gekeken of er een verschil bestaat in de attitudes van autochtone sprekers wanneer zij autochtone versus allochtone Nederlandse sprekers beoordelen.

In dit onderzoek zal gekeken worden of de respondenten de autochtone Nederlandse sprekers hoger beoordelen dan de allochtone Nederlandse sprekers.

4.2.3 Testitem

Elke spreker las een stuk tekst voor. Het voorgelezen fragment is terug te vinden in appendix D. Doeleman (1998: 76) heeft in haar onderzoek zowel semispontane spraak, als ook voorgelezen spraak gebruikt. In dit onderzoek is besloten om alleen voorgelezen spraak te gebruiken, omdat deze spraak de meest interessante resultaten opleverde in het onderzoek van Doeleman (1998: 240). Zij behandelde de resultaten die verkregen waren door de semispontane spraak als secundaire resultaten. Een tweede reden voor het gebruik van alleen voorgelezen spraak was de tijdspanne. Dit onderzoek moest wel uitvoerbaar zijn binnen de tijd die voor het schrijven van een masterscriptie staat.

4.3 Procedure voor het werven van respondenten

Het werven van respondenten ging tijdens dit onderzoek niet altijd even gemakkelijk. Er zijn heel veel wegen bewandeld om aan genoeg respondenten te komen.

De respondenten werden geworven door gebruik te maken van mijn persoonlijke contacten, zoals familie, vrienden, collega's, kennissen van de sportclub, et cetera. Verder heb ik een oproep geplaatst op 25 forums en op 9 groepspagina's van de profielensite 'Hyves'. Ook heb ik 90 oproepbriefjes verspreid in mijn woonwijk.

4.4 Respondenten

Aan mijn perceptieonderzoek hebben in totaal 117 respondenten meegewerkt. Voor de analyse werd gebruik gemaakt van 104 respondenten, aangezien er om verschillende redenen respondenten uitgesloten moesten worden voor verder onderzoek. De eerste oorzaak hiervan was dat 3 respondenten hadden deelgenomen die niet binnen de van tevoren vastgestelde leeftijdsgroepen vielen. De tweede oorzaak was dat er 1 proefpersoon bij de persoonlijke vraag “waar woont u?” niet relevant had ingevuld. Hierdoor moest deze respondent helaas ook uitgesloten worden. De derde en tevens laatste oorzaak van uitsluiting was dat de resultaten van 9 respondenten duidelijk lieten zien dat deze respondenten de vragenlijst behorend bij het onderzoek niet serieus hadden ingevuld. Om te voorkomen dat dit een ‘bias’ zou veroorzaken in de statistische analyse, werd besloten in totaal 13 respondenten uit te sluiten.

Dit perceptieonderzoek is ongeveer vijftien jaar geleden ook uitgevoerd door Doeleman (1998). Deze kleine reduplicatie laat mogelijk zien of er verschillen zijn in de attitudes van Nederlanders tussen vijftien jaar geleden en nu. Doeleman (1998) heeft in haar onderzoek één leeftijdsgroep gebruikt; dit waren middelbare scholieren (tussen de 14 en 18 jaar oud). In deze reduplicatie zal deze leeftijdsgroep ook gebruikt worden, maar om aan het onderzoek een nieuwe dimensie toe te voegen, is er voor gekozen om een tweede leeftijdsgroep toe te voegen. Deze groep bestaat uit een oudere generatie (tussen de 29 en 33 jaar oud). Deze leeftijdsgroep werd geselecteerd, omdat binnen deze marge alle leeftijden vallen, die ten tijden van het onderzoek van Doeleman (1998), ook binnen haar leeftijdsgroep vielen. De 29-jarigen van nu waren vijftien jaar geleden 14 jaar en de 33-jarigen van nu waren toen 18 jaar. Zo kan er naast een vergelijking tussen vroeger en nu ook een vergelijking gemaakt worden tussen tieners en dertigers van nu.

De respondenten, die deelnamen aan dit onderzoek, waren zowel mannen als vrouwen. Helaas is er in beide leeftijdsgroepen geen balans tussen mannen en vrouwen en zal deze variabele dan ook niet meegenomen worden in de analyse. Binnen de leeftijdsgroep, bestaande uit tieners, hebben 45 vrouwen en 9 mannen meegedaan. In de leeftijdsgroep, bestaande uit dertigers, zaten 32 vrouwen en 18 mannen.

Doeleman (1998) heeft in haar onderzoek ook gekeken naar het effect van urbanisatie. Daarom is er in deze reduplicatie ook besloten om, naast andere persoonsgegevens (deze komen later in dit hoofdstuk aan de orde), naar de woonplaats van de respondenten te vragen, zodat in de analyse kan worden meegenomen hoeveel respondenten er uit een dorp kwamen en hoeveel respondenten uit een stad. Verder is er ook expliciet gevraagd naar de mate van contact met de buitenlandse sprekers die ook werkelijk te horen waren in het experiment. Dit zou invloed kunnen hebben op zowel de evaluatie- als ook op de identificatietask.

Tot slot was het voor beide groepen een voorwaarde dat men bekend was met het internet en hiermee goed overweg kon.

Kort samengevat werden alle respondenten ingedeeld in 4 verschillende respondentgroepen. Dit zijn de volgende groepen:

- tieners (14-18 jaar), woonachtig in een dorp;
- beginnertigers (29-33 jaar), woonachtig in een dorp;
- tieners (14-18 jaar), woonachtig in een stad;
- beginnertigers (29-33 jaar), woonachtig in een stad.

In tabel 4.2 is schematisch samengevat hoe de proefpersoongroepen zijn samengesteld.

Tabel 4.2: Schematische weergave van de proefpersoongroepen in aantallen.

Leeftijdsgroepen	Dorp	Stad	Totaal N
Tussen de 14 en 18 jaar	40	14	54
Tussen de 29 en 33 jaar	18	32	50
Totaal N	58	46	104

5. Analyse op basis van evaluatietaak

5.1 Statistische aanpak

In dit hoofdstuk worden de analyse en de resultaten van dit onderzoek wat betreft de evaluatietaak, uiteengezet. De respondenten moesten voor elk fragment 12 semantische schalen (7-puntschalen) invullen, waarop ze aangaven wat hun mening was over de sprekers. Alle schalen waren, zoals ook vermeld staat in hoofdstuk 4 ('Materialen en methoden') in te delen in drie sociolinguïstische dimensies, namelijk status, aantrekkelijkheid en afstand. Doeleman (1998) heeft er voor gekozen om de resultaten per dimensie te bespreken. Aangezien de resultaten uit dit onderzoek vergeleken zullen worden met de resultaten uit haar onderzoek, is er in deze analyse ook voor gekozen om de resultaten per dimensie te bespreken.

In paragraaf 5.2 zullen de resultaten op de drie dimensies bekeken worden, waarbij nog geen onderscheid gemaakt wordt in de resultaten wat betreft de respondentgroepen. Tot slot wordt er, in paragraaf 5.3, aandacht geschonken aan de resultaten per respondentgroep. Eerst (subparagraaf 5.3.1) worden de resultaten van de 104 respondenten verdeeld in groepen op basis van contact met een bepaalde sprekersgroep. Daarbij wordt bekeken of de respondenten anders reageren wanneer het contact met een bepaalde sprekersgroep toeneemt. Daarna worden de antwoorden van de respondenten verdeeld in groepen op basis van leeftijd (tiener/begindertiger) en woonplaats (dorp/stad). Op die manier zullen ook mogelijke meningsverschillen tussen deze respondentgroepen wat betreft de evaluaties over de twaalf NT2-sprekers aan het licht komen.

5.2 De drie dimensies

In deze paragraaf worden de gemiddelde resultaten op alle drie de dimensies, voor alle vijftien sprekers, geanalyseerd. Er wordt in deze paragraaf beschreven hoe de sprekers scoren op de drie dimensies. Daarbij zullen de sprekers vooral bekeken worden vanuit hun Westerse (Duitsers, Engelsen en Nederlanders), Mediterrane (Turken en Marokkanen) of Caribische (Antillianen en Surinamers) immigratiegroep.

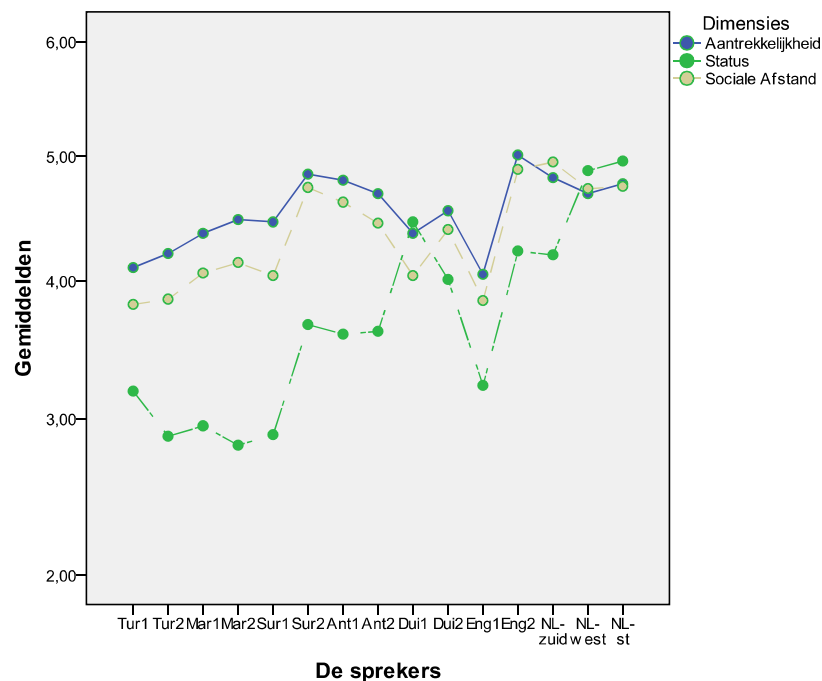
In hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') werden voor de gemiddelden per dimensie de volgende twee verwachtingen beschreven:

- Sprekers uit de Westerse immigratiegroep worden door de respondenten op alle drie de dimensies het hoogste beoordeeld.
- De sprekers uit de Mediterrane en de Caribische immigratiegroep scoren hoger op de dimensie aantrekkelijkheid dan op de dimensies status en sociale afstand.

In figuur 5.1 en tabel 5.1 zijn de gemiddelde resultaten op alle dimensies te zien.

Figuur 5.1: Gemiddelde beoordelingen op elke dimensie per spreker (range schaal 1-7).

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, NL-st= 'native speaker' van het Nederlands zonder accent, NL-west= 'native speaker' van het Nederlands uit de Randstad, NL-zuid= 'native speaker' van het Nederlands uit Brabant, Sur= Surinamer, Tur= Turk.

Tabel 5.1: Gemiddelde beoordelingen op elke dimensie per spreker (range schaal 1-7).

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, NL-st= 'native speaker' van het Nederlands zonder accent, NL-west= 'native speaker' van het Nederlands uit de Randstad, NL-zuid= 'native speaker' van het Nederlands uit Brabant, Sur= Surinamer, Tur= Turk.

	Tur1	Tur2	Mar1	Mar2	Sur1	Sur2	Ant1	Ant2	Dui1	Dui2	Eng1	Eng2	NL-zuid	NL-west	NL-st
Aantrekkelijkheid	4,10	4,21	4,37	4,48	4,46	4,85	4,80	4,69	4,37	4,55	4,05	5,01	4,82	4,69	4,77
Status	3,19	2,88	2,95	2,82	2,89	3,67	3,60	3,62	4,46	4,01	3,23	4,23	4,20	4,88	4,96
Sociale Afstand	3,82	3,86	4,06	4,14	4,04	4,74	4,62	4,45	4,04	4,40	3,85	4,89	4,95	4,73	4,75

Figuur 5.1 en tabel 5.1 laten zien dat alle 'nonnative speakers' relatief hoog worden beoordeeld op de dimensie aantrekkelijkheid. De Mediterrane groep (Turkse en Marokkaanse sprekers) en de Caribische groep (Surinaamse en Antilliaanse sprekers) werden door de respondenten aanzienlijk hoger beoordeeld op de dimensie aantrekkelijkheid, dan op de dimensies status. Ook de dimensie sociale afstand laat lagere resultaten zien voor deze twee groepen in verhouding tot de dimensie aantrekkelijkheid. Deze twee groepen kregen op de dimensie aantrekkelijkheid, zoals te zien is in figuur 5.1 en tabel 5.1, een boven gemiddelde beoordeling van tussen de 4 en de 5 op een schaal van 7. De gemiddelde resultaten op de dimensie status voor deze twee immigratiegroepen lagen onder het gemiddeld niveau, namelijk tussen de 2,8 en 3,6 op een schaal van 7. Op de dimensie sociale afstand behaalde de Mediterrane groep en de Caribische groep beiden een gemiddelde score van tussen de 3,8 en 4,8 punten.

Wat opvalt in figuur 5.1 is dat de dimensie sociale afstand vrijwel hetzelfde patroon in de grafiek laat zien als de dimensie aantrekkelijkheid. Alleen liggen de gemiddelde resultaten voor de dimensie sociale afstand voor alle 'nonnative speakers' lager dan de gemiddelden voor de dimensie aantrekkelijkheid. De drie 'native speakers' worden op de dimensie sociale afstand redelijk hetzelfde beoordeeld als op de dimensie aantrekkelijkheid. Voor de Brabander en de Rotterdammer was het gemiddelde cijfer op de dimensie sociale afstand zelfs iets hoger dan op de dimensie aantrekkelijkheid.

Ook de sprekers uit de Westerse groep (de Duitsers en de Engelsen) laten opvallende resultaten zien. Zo is er te zien in figuur 5.1 en tabel 5.1 dat de twee Duitse sprekers verschillende beoordelingen hebben gekregen op de dimensie sociale afstand. De respondenten geven aan dat ze de sociale afstand groter willen houden tussen zichzelf en de spreker Dui1 dan tussen zichzelf en de spreker Dui2. Daarnaast liggen de resultaten op de dimensies aantrekkelijkheid en status aanzienlijk dicht bij elkaar voor Duitser 1 dan voor Duitser 2. Ook de twee Engelse sprekers worden zeer verschillend beoordeeld door de respondenten. Met name de spreker Eng2 is qua gemiddelde beoordelingen op alle drie dimensies te vergelijken met de Nederlandse controlesprekers. De spreker Eng1 daarentegen juist helemaal niet, deze spreker wordt zelfs op de dimensies aantrekkelijkheid en sociale afstand het laagst beoordeeld van alle 'nonnative speakers'.

Naast de spreker Eng2, die in vergelijking met de 'native speakers' redelijk gelijk beoordeeld werd, werden ook de twee Surinaamse sprekers gelijkwaardig aan de 'native speakers' beoordeeld.

Mogelijke verklaringen voor deze resultaten zullen aan de orde komen in de discussie. Daar zullen ook mijn resultaten met de resultaten van Doeleman (1998) worden vergeleken.

5.3 Spreekerevaluaties per respondentgroep

In deze paragraaf worden de gemiddelde resultaten vanuit een andere invalshoek bekeken dan in de vorige paragrafen. De resultaten worden hier, net zoals Doeleman (1998) in haar proefschrift ook gedaan heeft, per respondentgroep en per dimensie geanalyseerd.

Eerst zullen de resultaten op basis van de contactgroepen bekeken worden. Vervolgens zal er nader ingegaan worden op de resultaten op basis van de respondentgroepen die gevormd zijn naar leeftijd en woonplaats.

In hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') werden voor de gemiddelden per dimensie de volgende drie verwachtingen beschreven:

- Mensen die weinig contact hebben met buitenlanders beoordelen de NT2-sprekers negatiever op alle drie de dimensies dan mensen die veel contact hebben met buitenlanders.

- Tieners waarderen de NT2-sprekers anders op de drie dimensies dan dertigers.¹²
- Stedelingen zijn positiever over NT2-sprekers, dan dorpelingen.

5.3.1 Resultaten op basis van de contactgroepen

In deze subparagraaf wordt beschreven of de hoeveelheid contact met een bepaalde buitenlandse sprekersgroep effect heeft op de beoordelingen over de sprekers uit deze groep. Er werd gevraagd naar het contact met Antillianen, Duitsers, Engelsen, Marokkanen, Surinamers en Turken.

Om de resultaten goed te analyseren zijn de respondenten gehercodeerd tot er drie groepen over waren met in iedere groep minimaal 15 personen. De contactgroepen die door deze verdeling tot stand kwamen waren:

- Nooit contact met bovenstaande groepen.
- Zelden contact met bovenstaande groepen.
- Iets meer dan zelden tot en met dagelijks contact met bovenstaande groepen.

Zo kunnen de resultaten per contactgroep geanalyseerd worden en kan er bekeken worden of de ene contactgroep een andere mening over een spreker heeft dan een andere contactgroep.

Om na te gaan of er een variantie-analyse (One-way ANOVA) uitgevoerd mocht worden op de data, werd er voor iedere spreker per dimensie eerst een Levene's toets gedaan (De Vocht 2006: 239-241).

Uit de Levene's toetsen per spreker bleek dat alle twaalf 'nonnative speakers' geanalyseerd mochten worden met een One-way ANOVA, aangezien alle sprekers geen significant niveau op de Levene's toets gaven.

Een mixed ANOVA design werd uitgevoerd voor iedere spreker, waarbij de variabele contact de 'between-subjects factor' was en de variabele beoordeling op de dimensies de 'within-subjects factor'. Het significantieniveau voor de p-waarde is 0,05. In tabel 5.2 zijn alle statistische resultaten voor de ANOVA toetsen per dimensie weergegeven en gerangschikt per spreker.

¹² In het kader van deze scriptie vielen in de groep tieners 14 t/m 18 jarigen en met de groep dertigers wordt de leeftijdscategorie 29 t/m 33 jaar bedoeld.

Tabel 5.2: Statistische resultaten per spreker op basis van de beoordelingen op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand, aan de hand van ANOVA's.

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, p= significantieniveau.

Dikgedrukt getal = significant

Sprekers	Aantrekkelijkheid			Status			Sociale Afstand		
	F	df	p	F	df	p	F	df	p
Tur1	0,191	2	0,826	2,508	2	0,086	1,727	2	0,183
Tur2	2,037	2	0,136	1,220	2	0,299	3,996	2	0,021
Mar1	0,722	2	0,488	0,444	2	0,643	1,495	2	0,229
Mar2	0,370	2	0,692	0,928	2	0,399	1,296	2	0,278
Sur1	0,824	2	0,442	1,955	2	0,147	1,085	2	0,342
Sur2	2,877	2	0,061	1,606	2	0,206	2,168	2	0,120
Ant1	1,616	2	0,204	1,242	2	0,293	1,539	2	0,219
Ant2	1,401	2	0,251	0,155	2	0,857	0,480	2	0,620
Dui1	1,345	2	0,265	0,478	2	0,622	1,136	2	0,325
Dui2	0,355	2	0,702	0,062	2	0,940	0,900	2	0,410
Eng1	0,429	2	0,652	0,271	2	0,763	0,176	2	0,839
Eng2	0,414	2	0,662	1,603	2	0,206	0,081	2	0,923

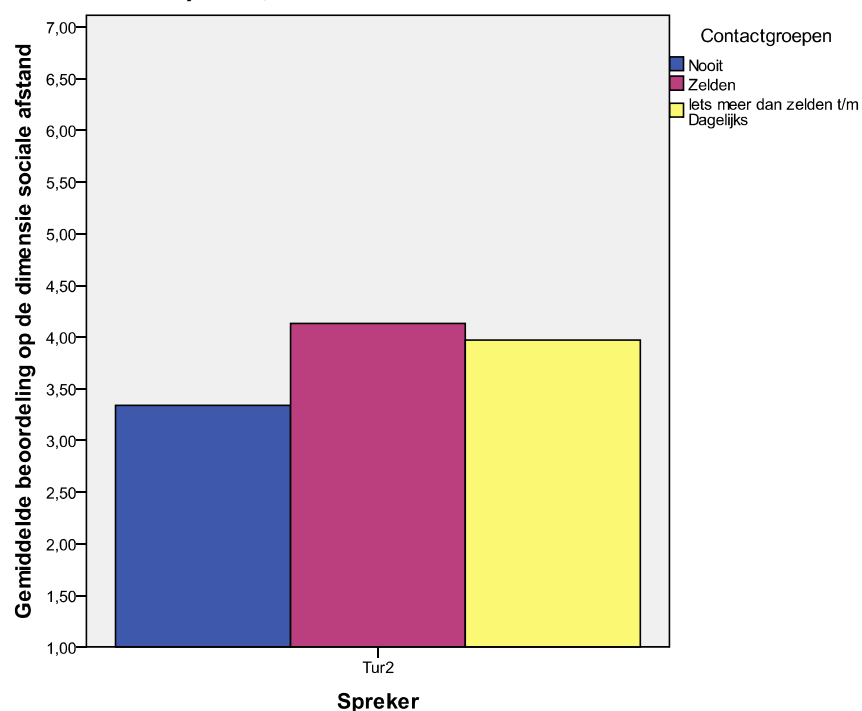
Alleen de Turkse spreker (Tur2) liet een significant effect zien voor de variabele 'contact', echter alleen voor de dimensie sociale afstand. Dit wil zeggen dat de respondenten in de drie contactgroepen verschillend gereageerd hebben op de vragen wat betreft het sociale contact met deze spreker. De post-hoc toets Tukey Honest Significant Difference (Brace et al. 2006: 213-217)¹³ werd uitgevoerd om erachter te komen welke contactgroepen significant van mening verschilden. Uit de Tukey HSD blijkt dat voor deze Turkse spreker zowel de groepen 'nooit' en 'zelden' significant van elkaar verschillen (Tukey HSD $p= 0,027$) als ook de groepen 'nooit' en 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' (Tukey HSD $p= 0,048$).

¹³ Dit is dezelfde post-hoc toets als Doeleman (1998) ook gebruikt heeft.

In figuur 5.2, op de volgende bladzijde, zijn de gemiddelden grafisch per contactgroep weergegeven. In deze staafdiagram is te zien dat de contactgroepen, die beweren 'zelden' of 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' contact te hebben met Turkse mensen, de sociale afstand ten opzichte van deze spreker kleiner willen houden dan de contactgroep 'nooit'. De groepen 'zelden' en 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' hebben een gemiddelde beoordeling gegeven op stellingen als: het lijkt u vervelend/prettig om deze spreker als buurman, collega, vriend of zwager te hebben. De contactgroep 'nooit' zit met haar beoordeling duidelijk onder het gemiddelde niveau op de 7-puntschaal. Verklaringen voor deze resultaten zullen terug te vinden zijn in het hoofdstuk discussie aan het einde van deze scriptie.

Figuur 5.2: Gemiddelde beoordelingen per contactgroep voor de spreker Tur2 op de dimensie sociale afstand.

Legenda: 2= tweede kernspreker, Tur= Turk.

5.3.2 Resultaten op basis van leeftijd en woonplaats van de respondenten

In deze subparagraaf staan de variabelen leeftijd en woonplaats centraal. Er wordt gekeken of deze twee variabelen binnen de respondentgroepen ook van invloed zijn op de beoordeling van de sprekers op de drie dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. Oordeelt een tiener anders dan een beginnertiger? Verschillen dorpingen en stedelingen van mening wanneer zij het accent van een NT2-spreker beoordelen?

De mogelijke effecten van de variabelen leeftijd en woonplaats zullen separaat van de andere variabelen bekeken worden en daarnaast zal de interactie tussen de variabelen leeftijd en woonplaats onder de loep genomen worden.

De respondenten werden op basis van de leeftijd (tiener/beginnertiger) en woonplaats (dorp/stad) ingedeeld. Hierdoor ontstaan er, zoals in hoofdstuk 4 ('Materialen en methoden') ook beschreven is, vier respondentgroepen:

- Tiener dorpingen
- Tiener stedelingen
- Beginnertiger dorpingen
- Beginnertiger stedelingen

Per spreker werd bekeken of de respondenten van mening verschilden over de evaluatie van het accent van de 'nonnative speakers', wanneer ze verschilden van leeftijd (tiener/dertiger) en van soort woonplaats (dorp/stad).

Om na te gaan of er een variantie-analyse (General Linear Model Univariate type I toets) (Brace et al. 2006: 174-179) werd toegestaan voor deze data, werd eerst weer een Levene's toets gedaan per dimensie voor iedere spreker (De Vocht 2006: 239-241). Uit de Levene's toetsen bleek dat de resultaten van sommige NT2-sprekers niet geanalyseerd mochten worden met een GLM Univariate type I variantie-analyse. Voor de dimensie aantrekkelijkheid waren dit de sprekers Tur1 ($p=0,05$) en Mar2 ($p=0,03$). Voor de dimensie sociale afstand waren dit de sprekers Ant2 ($p=0,02$), Tur2 ($p=0,03$), Dui2 ($p=0,03$) en Sur2 ($p=0,04$). Voor de dimensie status werd voor alle twaalf NT2-sprekers op de Levene's toets geen significantie gevonden. Alle sprekers, waarvoor de Levene's toets significant was, werden geanalyseerd met de niet-parametrische Kruskal-Wallis toets (Brace et al. 2006: 221-223).

De statistische resultaten zullen per dimensie besproken worden. Allereerst worden de resultaten voor de dimensie aantrekkelijkheid onder de loep genomen. Vervolgens worden de resultaten op de dimensie status besproken en tot slot wordt ook gekeken naar de resultaten op de dimensie sociale afstand.

Een mixed ANOVA design (GLM type I) werd uitgevoerd voor iedere spreker waarbij de variabelen leeftijd en woonplaats de 'between-subjects factoren' waren en de variabele beoordeling op de dimensies de 'within-subjects factor'. De variabelen waren significant bij $p < 0,05$.

De statistische resultaten, op basis van de GLM type I toets, zijn per dimensie schematisch weergegeven in tabel 5.3 en tabel 5.4, op de volgende bladzijde. Tabel 5.3 bevat de statistische resultaten voor de dimensie aantrekkelijkheid op basis van de GLM toets en tabel 5.4 laat de statistische resultaten voor deze dimensie zien, die geanalyseerd werden met behulp van de Kruskal-Wallis toets.

Tabel 5.3: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabelen leeftijd en woonplaats en voor de interactie leeftijd*woonplaats voor de dimensie aantrekkelijkheid, aan de hand van ANOVA's (GLM type I). Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, p= significantieniveau. Dikgedrukt getal= significant.

Sprekers	Leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*Woonplaats		
	F	df	p	F	df	p	F	df	p
Tur1	0,916	1	0,341	0,456	1	0,501	1,706	1	0,194
Mar1	0,300	1	0,585	0,087	1	0,769	0,188	1	0,665
Sur1	0,239	1	0,626	0,063	1	0,802	1,977	1	0,163
Sur2	0,637	1	0,427	0,378	1	0,540	1,751	1	0,189
Ant1	0,619	1	0,433	0,083	1	0,774	0,000	1	0,995
Ant2	0,05	1	0,946	1,014	1	0,316	0,238	1	0,626
Dui1	14,432	1	0,000	0,148	1	0,701	0,292	1	0,590
Dui2	1,009	1	0,318	0,868	1	0,354	2,930	1	0,090
Eng1	0,326	1	0,569	1,300	1	0,257	1,317	1	0,254
Eng2	0,482	1	0,489	0,280	1	0,598	0,000	1	0,998

Tabel 5.4: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabele leeftijd en woonplaats en de interactie leeftijd*woonplaats voor de dimensie aantrekkelijkheid, aan de hand van Kruskal-Wallis toetsen.

Legenda: 2= tweede kernspreker, Mar= Marokkaan, Tur= Turk, pa= significantieniveau.

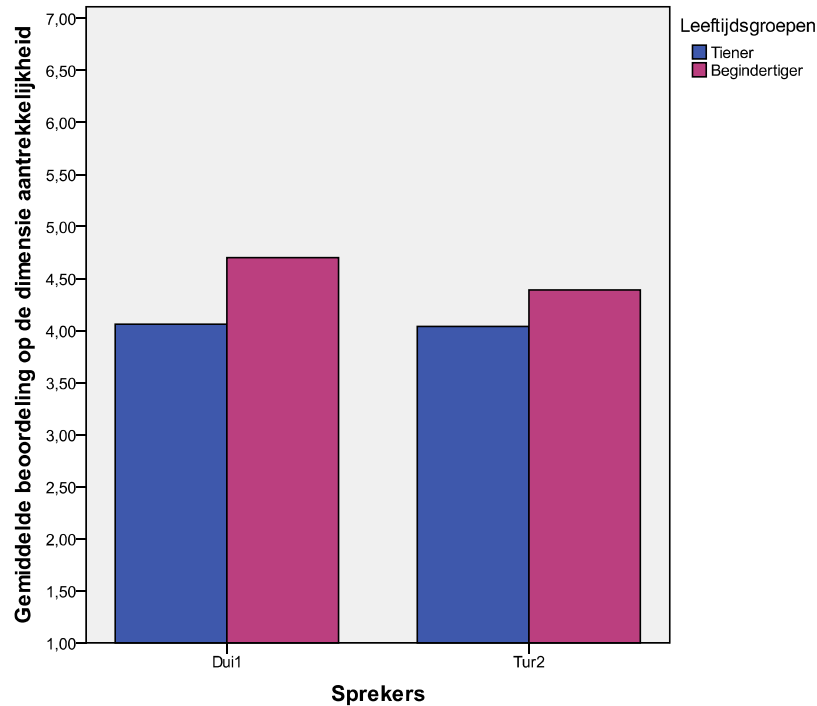
Dikgedrukt getal= significant.

Sprekers	leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*woonplaats		
	chi2	df	pa	chi2	df	pa	chi2	df	pa
Tur2	4,671	1	0,031	3,204	1	0,073	6,264	1	0,099
Mar2	0,697	1	0,404	0,166	1	0,684	1,959	1	0,581

Op de dimensie aantrekkelijkheid werden er twee significante effecten gevonden, namelijk voor de sprekers Dui1 (tabel 5.3) en Tur2 (tabel 5.4). In beide gevallen werd er significant verschil gevonden voor de variabele leeftijd. In figuur 5.3, op de volgende bladzijde, zijn de gemiddelde beoordelingen op de dimensie aantrekkelijkheid voor beide sprekers visueel weergegeven. Binnen deze dimensie werd naar de volgende karaktertrekken gevraagd: humeur, vriendelijkheid, rechtvaardigheid, agressiviteit en betrouwbaarheid. In het staafdiagram is te zien dat de mensen die rond de 30 jaar oud zijn een andere mening hebben dan de tieners. De begindertigers vinden zowel de spreker Dui1 als ook de spreker Tur2 sociaal aantrekkelijker. Zij zitten voor beide sprekers op een bovengemiddelde beoordeling op de dimensie aantrekkelijkheid. De tieners daarentegen liggen met hun beoordeling rond het gemiddelde.

Figuur 5.3: Gemiddelde beoordelingen per leeftijdsgroep voor de sprekers Dui1 en Tur2 op de dimensie aantrekkelijkheid.

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Dui= Duitser, Tur= Turk.

De overige negen 'nonnative speakers', die net als spreker Dui1 geanalyseerd werden met de GLM type I toets, lieten geen significantie zien op de parameters leeftijd en/of woonplaats en ook niet op de interactie tussen deze twee variabelen.

Naast Tur2 werd ook Mar2 geanalyseerd met de Kruskal-Wallis toets. Echter ook voor deze spreker werd op alle variabelen en op de interactie geen significantie gevonden.

Hieronder worden de resultaten op de dimensie status besproken. Zoals eerder al vermeld is, blijkt uit de Levene's toets dat alle NT2-sprekers geanalyseerd mogen worden met behulp van de GLM type I toets. Binnen deze dimensie moesten de respondenten op drie semantische schalen aangeven, wat naar hun mening de economische positie van de spreker was. Er werd daarbij gevraagd naar rijkdom, opleiding en macht. In tabel 5.5 zijn de statistische resultaten weergegeven voor deze dimensie.

Tabel 5.5: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabelen leeftijd en woonplaats en voor de interactie leeftijd*woonplaats voor de dimensie status, aan de hand van ANOVA's.

Legenda: zie tabel 5.3. Dikgedrukte getal= significant.

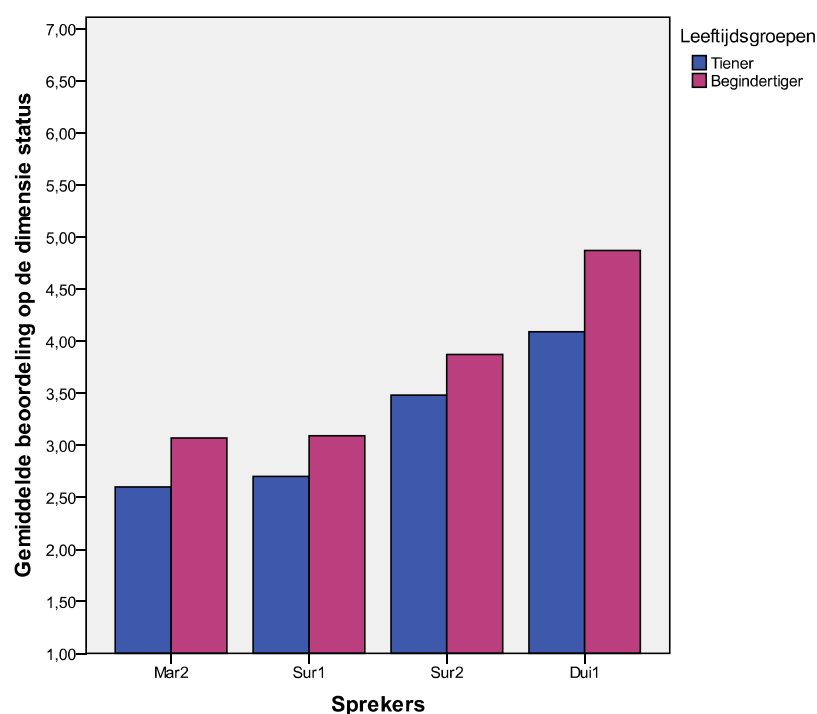
Sprekers	Leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*Woonplaats		
	F	df	P	F	df	p	F	df	p
Tur1	1,729	1	0,192	2,729	1	0,102	0,183	1	0,670
Tur2	0,476	1	0,492	3,601	1	0,061	2,863	1	0,094
Mar1	2,632	1	0,108	1,720	1	0,193	0,242	1	0,624
Mar2	6,115	1	0,015	1,156	1	0,285	0,067	1	0,797
Sur1	5,862	1	0,017	0,133	1	0,716	0,951	1	0,332
Sur2	4,163	1	0,044	1,141	1	0,288	0,126	1	0,724
Ant1	0,256	1	0,614	1,878	1	0,174	0,505	1	0,479
Ant2	0,074	1	0,787	0,070	1	0,792	1,218	1	0,272
Dui1	14,983	1	0,000	3,857	1	0,052	0,039	1	0,843
Dui2	2,247	1	0,137	8,357	1	0,005	0,095	1	0,759
Eng1	0,100	1	0,753	0,008	1	0,929	1,000	1	0,320
Eng2	0,404	1	0,527	5,924	1	0,017	0,299	1	0,586

Zoals te zien is in tabel 5.5 zijn er in totaal zes van de twaalf sprekers die op tenminste één variabele een significant effect vertonen. Op de variabele leeftijd (tiener/begindertiger) werd een significant resultaat gevonden voor de sprekers Mar2, Sur1, Sur2 en Dui1. In het geval van deze sprekers kan er dus gezegd worden dat de leeftijdsgroepen onderling van mening verschilden wat betreft de economische positie, waarin deze sprekers zouden moeten verkeren. Om hier meer duidelijkheid over te krijgen zijn de gemiddelde beoordelingen voor deze sprekers in een staafdiagram weergegeven, deze is te zien in figuur 5.4. Uit het staafdiagram blijkt dat de begindertigers alle vier de sprekers hoger qua economische positie inschatten dan de tieners doen. In het geval van de spreker Dui1 is het verschil in gemiddelde beoordeling tussen de twee leeftijdsgroepen zelfs meer dan een halve punt op een schaal van zeven. Verder is te zien dat beide leeftijdsgroepen allebei denken dat de sprekers Mar2 en Sur1 een vrij lage economische positie hebben, maar Sur2 scoort

er niet erg ver boven. Alleen de spreker Dui1 steekt er met kop en schouders boven uit. Tot slot valt op in figuur 5.4 dat de Surinaamse sprekers significant verschillend worden beoordeeld door de leeftijdsgroepen, ondanks dat ze uit hetzelfde land afkomstig zijn. Sur2 wordt door beide leeftijdsgroepen hoger beoordeeld op deze dimensie dan Sur1. Mogelijke verklaringen voor deze resultaten zullen worden besproken in de discussie.

Figuur 5.4: Gemiddelde beoordelingen per leeftijdsgroep voor de sprekers Mar2, Sur1, Sur2 en Dui1 op de dimensie status.

Legenda: Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Dui= Duitser, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer.

De parameter woonplaats (dorp/stad) leverde voor twee sprekers een significant effect op. In figuur 5.5 wordt de gemiddelde beoordeling op de sprekers Dui2 en Eng2 als staafdiagram weergegeven. Bovendien valt op dat zowel de spreker Dui2 als ook de spreker Eng2 hoger op de economische ladder worden geplaatst door de mensen uit een stad dan door de mensen uit een dorp. De figuur laat wel duidelijk zien dat beide sprekers door beide woonplaatsgroepen boven het gemiddelde niveau van 3,5 gewaardeerd worden, waarbij de spreker Eng2 hoger beoordeeld wordt dan de spreker Dui2. Verder valt ook op in de figuur, dat het

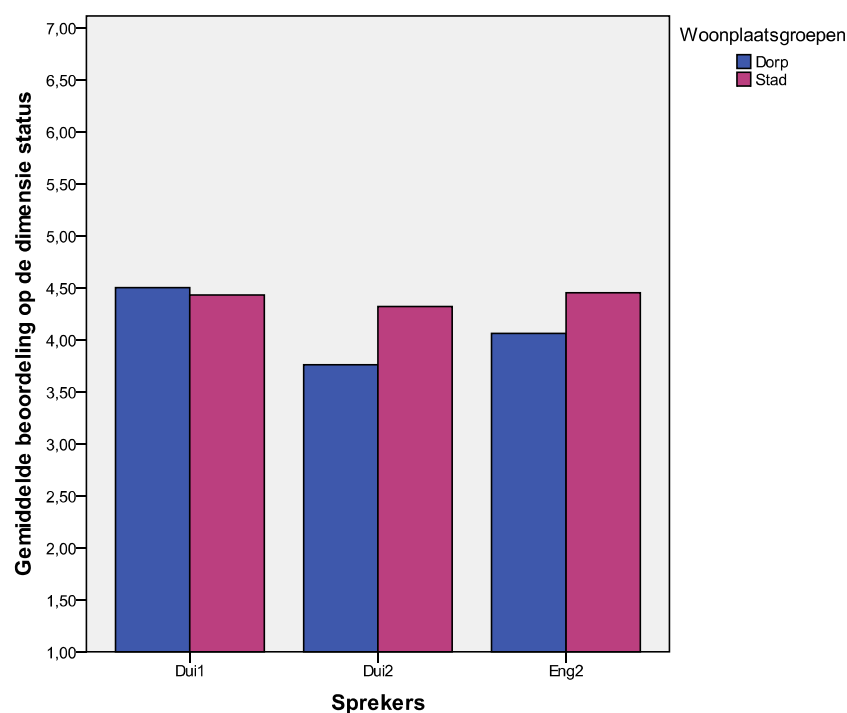
verschil in gemiddelde beoordeling op deze dimensie tussen de twee woonplaatsgroepen groter is voor de spreker Dui2 dan voor de spreker Eng2. Voor de spreker Dui2 is het verschil tussen beide respondentgroepen ongeveer een halve punt op een schaal van zeven en voor de spreker Eng2 is dit minder dan een halve punt.

Daarnaast is er in tabel 5.5 voor de spreker Dui1 een trend te zien die weliswaar net niet significant is ($p= 0,052$), maar wijst sterk in de richting van een verschil in mening tussen dorpingen en stedelingen wat betreft de economische positie van spreker Dui1.

Tot slot werd er voor alle twaalf NT2-sprekers geen significant effect gevonden op de interactie tussen leeftijd en woonplaats.

Figuur 5.5: Gemiddelde beoordelingen per woonplaatsgroep voor de sprekers Dui1, Dui2 en Eng2 op de dimensie status.

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Dui= Duitser, Eng= Engelsman.

Als laatste zal er in deze subparagraaf gekeken worden naar de statistische resultaten op de dimensie sociale afstand. Aan het begin van deze subparagraaf is al vermeld dat er voor de sprekers Tur2, Sur2, Ant2 en Dui2 een significant effect gevonden werd op de Levene's toets, waardoor deze dus niet met de GLM type I

toets geanalyseerd kunnen worden. Voor deze vier sprekers werd dan ook gekozen voor de Kruskal-Wallis toets. De tabellen 5.6 en 5.7 laten de statistische resultaten zien voor de dimensie sociale afstand. Hierbij kwamen stellingen aan de orde, die aangeven hoe dicht een bepaalde spreker in de privé sfeer zou mogen komen volgens de respondenten. Denk daarbij aan buurman, collega, vriend en/of zwager.

In tabel 5.6 staan alle resultaten voor deze dimensie die verkregen werden met behulp van de GLM type I variantie-analyse en tabel 5.7 geeft schematisch de resultaten van de Kruskal-Wallis toets voor deze dimensie weer.

Tabel 5.6: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabelen leeftijd en woonplaats en voor de interactie leeftijd*woonplaats voor de dimensie sociale afstand, aan de hand van ANOVA's. Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, p= significantieniveau. Dikgedrukt getal= significant.

Sprekers	Leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*Woonplaats		
	F	df	P	F	df	p	F	df	P
Tur1	0,258	1	0,613	1,254	1	0,265	2,110	1	0,149
Mar1	0,007	1	0,934	1,133	1	0,290	0,395	1	0,531
Mar2	0,277	1	0,600	0,012	1	0,912	2,498	1	0,117
Sur1	0,184	1	0,669	3,465	1	0,066	0,925	1	0,339
Ant1	1,101	1	0,297	0,672	1	0,414	0,005	1	0,944
Dui1	6,505	1	0,012	2,295	1	0,133	0,978	1	0,325
Eng1	0,927	1	0,338	6,658	1	0,011	1,486	1	0,226
Eng2	1,048	1	0,308	4,263	1	0,042	0,403	1	0,527

Tabel 5.7: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabele leeftijd en woonplaats en de interactie leeftijd*woonplaats voor de dimensie sociale afstand, aan de hand van Kruskal-Wallis toetsen.

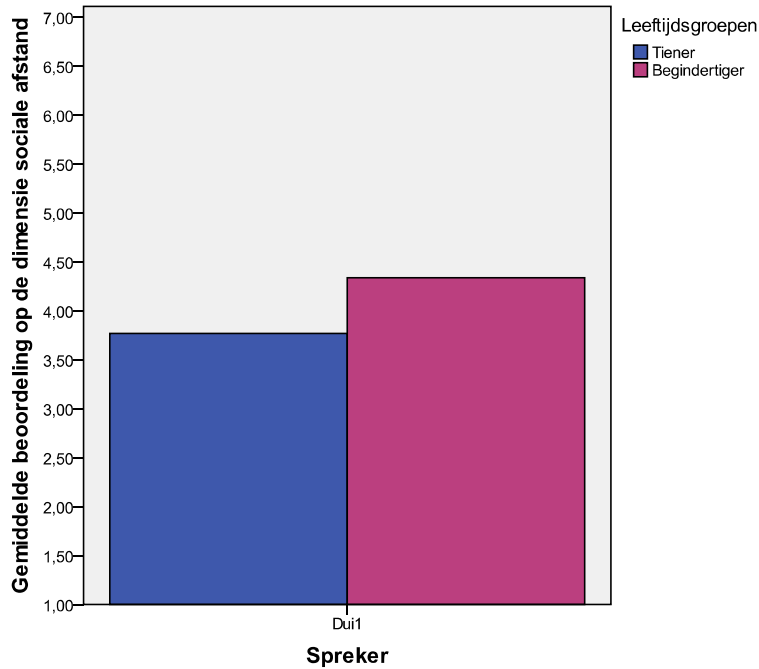
Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, Tur= Turk, pa= significantieniveau. Dikgedrukt getal= significant.

Sprekers	Leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*woonplaats		
	chi2	df	pa	chi2	df	pa	chi2	df	Pa
Tur2	0,558	1	0,455	2,278	1	0,131	4,472	1	0,215
Sur2	0,345	1	0,557	1,276	1	0,259	1,388	1	0,708
Ant2	0,142	1	0,707	2,213	1	0,137	3,266	1	0,352
Dui2	0,800	1	0,371	0,803	1	0,370	4,381	1	0,223

Bij de dimensie sociale afstand blijkt er slechts een spreker te zijn die een significant effect laat zien op de variabele leeftijd, namelijk de spreker Dui1 (zoals te zien is in tabellen 5.6 en 5.7). Er blijkt voor deze spreker een verschil te zijn in de meningen van de twee leeftijdsgroepen ($p= 0,012$). In figuur 5.6 zijn de gemiddelde beoordelingen voor deze spreker grafisch weergegeven. Zoals te zien is zou de groep met daarin begindertigers de Duitser Dui1 dichterbij laten komen in de privésfeer dan de groep tieners zou doen. De tieners geven een beoordeling die rond het gemiddelde van 3,5 hangt op deze zevenpuntschaal. Begindertigers zitten met hun beoordeling ongeveer een halve punt hoger en zeggen daarmee dat ze het minder erg zouden vinden dan de tieners wanneer deze spreker hun buurman, collega, vriend en/of zwager zou zijn.

Figuur 5.6: Gemiddelde beoordelingen per leeftijdsgroep voor de spreker Dui1 op de dimensie sociale afstand.

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Dui= Duitser.

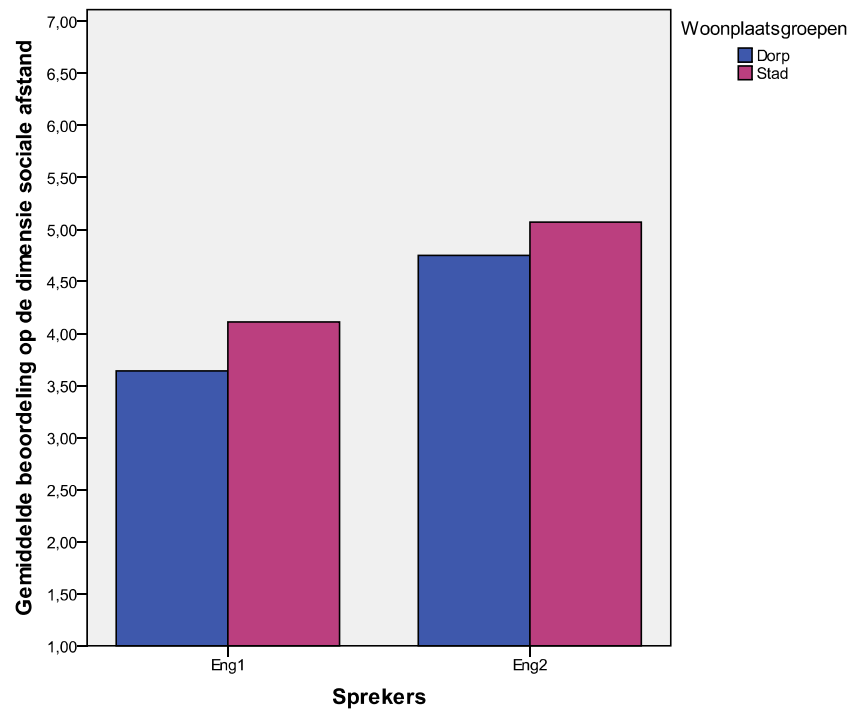
Als er dan vervolgens in tabel 5.6 naar de andere parameter woonplaats gekeken wordt, dan blijkt dat ook daar twee sprekers een significant verschil laten zien. Dit zijn de twee Engelsen Eng1 en Eng2. Figuur 5.7 laat de gemiddelde beoordeling per woonplaatsgroep zien. Uit deze staafdiagrammen blijkt dat er over beide sprekers gezegd kan worden dat de mening van beide woonplaatsgroepen significant verschilt met betrekking tot de sociale afstand die ze willen hebben tussen zichzelf en de Engelsen. De stedelingen zitten met hun gemiddelde beoordeling bij beide sprekers hoger dan de dorpingen. Daarmee geven ze aan dat ze het minder erg zouden vinden dan de dorpingen wanneer deze Engelse sprekers hun buurman, collega, vriend of zwager zouden zijn.

Tot slot kan ook voor de dimensie sociale afstand gezegd worden dat er voor alle twaalf 'nonnative speakers' geen significant effect gevonden werd op de interactie tussen de variabelen leeftijd en woonplaats.

Verklaringen voor de in dit hoofdstuk besproken resultaten en vergelijkingen met de resultaten van Doeleman (1998) zullen aan bod komen in de discussie.

Figuur 5.7: Gemiddelde beoordelingen per woonplaatsgroep voor de sprekers Eng1 en Eng2 op de dimensie sociale afstand.

Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Eng= Engelsman.

6. Analyse op basis van de identificatietaak

6.1 Statistische aanpak

In dit hoofdstuk wordt vooral ingegaan op de resultaten die verkregen zijn op basis van de identificatietaak. Voor zover dat mogelijk is, zullen de resultaten op dezelfde manier geanalyseerd worden als Doeleman (1998) in haar proefschrift heeft beschreven. Voor sommige besprekingen van de resultaten is besloten om bijvoorbeeld de schalen op de grafieken en/of diagrammen anders weer te geven, om op deze manier de resultaten meer gedetailleerd te kunnen weergeven.

In iedere paragraaf zullen de resultaten vanuit een andere invalshoek bekeken worden. In paragraaf 6.2 worden de resultaten in meer algemene zin beschreven, zonder in detail in te gaan op de resultaten per respondentgroep en/of per spreker. Paragraaf 6.3 belicht de resultaten vanuit een meer specifieke invalshoek. Hier worden de resultaten per spreker wat betreft de correcte identificaties besproken. Vervolgens zullen in paragraaf 6.4 de incorrecte identificaties besproken worden. Hier wordt nader ingegaan op verwarringen per spreker binnen de immigratiegroep van de spreker en verwarringen buiten de immigratiegroep van de spreker. Daarna zullen in paragraaf 6.5 de resultaten geanalyseerd worden per respondentgroep.

In de discussie zijn mogelijke verschillen wat betreft attitudes met de uitkomsten van het onderzoek van Doeleman (1998) vergeleken en waar mogelijk van een verklaring voorzien. Verder worden daar de mogelijke verschillen in identificaties toegelicht in het kader van de veranderde tijdgeest tussen toen (1998) en nu (2010). Tot slot zullen de beperkingen van dit onderzoek aan bod komen en wordt er een aantal suggesties gedaan voor verder onderzoek waarmee de verschillen met het onderzoek van Doeleman (1998) verder kunnen worden uitgediept.

6.2 De algemene resultaten

In deze paragraaf worden de resultaten van alle vijftien spraakfragmenten samen bekeken. De gedetailleerde resultaten per spreker of per respondentgroep komen later aan de orde. Eerst zal hier alleen onderscheid worden gemaakt tussen

fragmenten waarop een 'native speaker' van het Nederlands te horen was en fragmenten waarop een 'nonnative speaker' van het Nederlands te horen was. Ook de frequentie waarmee bepaalde herkomstlanden gekozen zijn door de respondenten wordt in de resultaten betrokken.

Het uitgangspunt van deze analyse is dat de respondenten goed het onderscheid kunnen maken tussen 'native speakers' en 'nonnative speakers' en dat de herkomstlanden, waarvan ook daadwerkelijk sprekers in het experiment zaten, vaker gekozen zullen worden dan de andere keuzelanden.

6.2.1 'Native speaker' versus 'nonnative speaker'

In deze subparagraaf zullen de resultaten besproken worden op basis van het onderscheid 'native-nonnative'.

In totaal werden 104 respondenten meegenomen in de analyse. Deze respondenten hebben binnen de identificatietask naar 15 fragmenten geluisterd. Dit leverde een totale score van 1560 antwoorden op. Binnen de 15 fragmenten waren er drie fragmenten met een 'native speaker' en twaalf fragmenten met een 'nonnative speaker'. Dit betekent dat 312 antwoorden werden gescoord op de fragmenten met een 'native speaker' en 1248 antwoorden op fragmenten met een 'nonnative speaker'. In tabel 6.1 zijn de resultaten weergegeven. Verklaringen van de resultaten en vergelijkingen met het onderzoek van Doeleman (1998) zijn terug te vinden in hoofdstuk 7 ('Discussie en conclusie').

Tabel 6.1: Identificaties als 'native speaker' of 'nonnative speaker' van het Nederlands in percentages en aantal identificaties (id = identificatie).

Spreker in fragment	id. als 'native'	id. als 'nonnative'	Weet het niet	Totaal
'native speaker'	283	21	8	312
	90,7%	6,7%	2,6%	20,0%
'nonnative speaker'	53	1094	101	1248
	4,2%	87,7%	8,1%	80,0%
Totaal	336	1115	109	1560
	21,5%	71,5%	7,0%	100,0%

6.2.2 De meest frequent gekozen landen

Vervolgens zal er nu gekeken worden hoe vaak de herkomstlanden uit de keuzelijst in het experiment ook daadwerkelijk over alle fragmenten heen gekozen

zijn. Tijdens de identificatietaak van dit onderzoek is besloten dat de respondenten slechts één antwoord konden geven. De mensen die deelnamen, hebben hierdoor vermoedelijk het antwoord ingevuld wat als eerste in ze opkwam of ze hebben ervoor gekozen om de optie 'weet ik niet' aan te vinken.

In tabel 6.2 is schematisch weergegeven hoe vaak de 104 respondenten de landen, waaruit gekozen kon worden, hebben ingevuld. In totaal stonden er 21 landen in de lijst en was er één optie 'weet ik niet'. Er is besloten om de resultaten van dit onderzoek op dezelfde manier te verwerken in een tabel als Doeleman (1998: 190) heeft gedaan. Identiek aan de manier waarop Doeleman deze resultaten heeft gerangschikt, heb ik mijn resultaten ook van het hoogste naar het laagste percentage weergegeven. Daarbij wordt opgemerkt dat de volgorde dus verschilt met die van Doeleman.

Tabel 6.2: De keuzes die de respondenten maakten voor de landen in percentages en N= aantallen.

Land	Percentage	N
Nederland	21,6	336
Marokko	9,0	141
Duitsland	9,0	140
Turkije	8,3	129
Suriname	6,8	106
De Nederlandse Antillen	5,8	91
België	4,7	74
VS	4,0	63
Engeland	3,3	51
Israël	3,2	50
Polen	2,9	45
Denemarken	2,6	41
Indonesië	2,6	40
Frankrijk	2,4	38
Zweden	1,7	27
Rusland	1,7	26
Griekenland	1,2	18
Finland	0,9	14
Spanje	0,6	10
Vietnam	0,6	9
China	0,1	2
Weet het niet	7,0	109
Totaal	100.0	1560

Opmerkelijk in tabel 6.2 is dat de herkomstlanden van de sprekers, die ook werkelijk te horen waren in het experiment, allemaal in de top tien van de scores staan. Dit waren de landen: Nederland (20% van de fragmenten), Marokko (13,3% van de fragmenten), Duitsland (13,3% van de fragmenten), Turkije (13,3% van de fragmenten), Suriname (13,3% van de fragmenten), De Nederlandse Antillen (13,3% van de fragmenten) en Engeland (13,3% van de fragmenten). Ze werden vaker gekozen door de respondenten in verhouding tot de landen die niet in het experiment voorkwamen. Het percentage 'weet het niet' is ook nu weer vrij hoog te noemen.

Van te voren werd verwacht dat deze zeven landen binnen de hiërarchie, zoals in tabel 6.2 gepresenteerd, hoog zouden scoren. Daarnaast was deze hypothese gedeeltelijk gebaseerd op het feit dat, volgens de meest recente cijfers van 1 januari 2010, berekend door het CBS¹⁴, de grootste immigratiegroepen binnen Nederland afkomstig zijn uit de herkomstlanden Turkije (196.608), Suriname (185.069), Marokko (167.519), Indonesië (119.011), Duitsland (105.852), De Nederlandse Antillen (81.089), Polen (57.806) en Engeland (43.911).

Uit deze cijfers kan het vermoeden afgeleid worden dat de respondenten zich door deze kennis hebben laten leiden, wanneer ze niet met zekerheid konden vaststellen uit welk herkomstland de spreker kwam. Volgens Doeleman (1998: 190) maken respondenten dan een doordachte gok. Zij vermoedt dat respondenten gebruik maken van hun wereldkennis, waardoor ze dan een herkomst kiezen, die veel voorkomt in Nederland. Deze verklaring zou ook kunnen worden gebruikt voor het feit dat Polen en Indonesië relatief hoog in de hiërarchie staan (respectievelijk met 2,9 en 2,6%). Vandaag de dag is, volgens het CBS, 10,4%¹⁵ van de immigranten van de eerste generatie in Nederland van Poolse (3,4%) of Indonesische (7,0%) afkomst. Hier staat dan weer tegenover dat China niet zo vaak is gekozen door de respondenten, terwijl China, procentueel gezien, niet ver onder Polen staat (respectievelijk 2,2% en 3,4%). Maar zoals Doeleman (1998: 191) ook zegt, zou het kunnen dat Chinese immigranten met een duidelijk te herkennen accent praten en dat respondenten dat dus herkend zouden hebben, door bijvoorbeeld de Chinese restaurants die onder Nederlanders erg populair zijn. Een zelfde soort onderzoek als

¹⁴ Er is voor gekozen om alleen de cijfers te geven van allochtonen van de eerste generatie (= een persoon die in het buitenland is geboren met ten minste één in het buitenland geboren ouder), aangezien de sprekers uit het experiment ook allemaal van de eerste generatie zijn.

¹⁵ Gebaseerd op de cijfers die op 1 januari 2010 bekend zijn gemaakt door het CBS (<http://statline.cbs.nl>).

dit onderzoek, maar dan met onder andere Chinese sprekers, zou deze speculaties kunnen bekijken.

De data laten verder zien dat de respondenten iets meer voorkeur gaven aan de Verenigde Staten van Amerika (VS), dan aan Engeland als herkomstland. Dit was identiek aan de resultaten van Doeleman (1998: 191). Op grond hiervan heeft ze besloten om Amerika en Engeland, vanwege de Engelse voertaal in beide landen, bij de rest van de analyse als één herkomstland te rekenen. Het zou volgens haar niet eerlijk zijn als een identificatie fout gerekend wordt, wanneer een spreker uit Engeland door sommige respondenten als Amerikaan wordt geïdentificeerd. Tenslotte hebben de respondenten, zoals Doeleman (1998: 191) ook zegt, de taalachtergrond van de spreker in dat geval correct herkend. Om een goede vergelijking met de resultaten van Doeleman mogelijk te maken heb ik in mijn resultaten ook de VS en Engeland samengevoegd.

Een opvallende aanwezigheid in de top 10 is België. België is met 4,7% vaker gekozen dan bijvoorbeeld de VS en Engeland (respectievelijk 4,0% en 3,3%). Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn, dat de respondenten de Nederlandse spreker met zuidelijk accent hebben geïdentificeerd als een Vlaming en uit de resultaten blijkt dat deze spreker inderdaad aanzienlijk minder vaak (77,9%) als 'native speaker' is geïdentificeerd dan de andere twee 'native speakers' (96,2% en 98,1%).

In paragraaf 6.4 en 6.5 zullen de foutieve identificaties en de identificaties per respondentgroep gedetailleerder besproken worden.

6.3 De correcte identificaties

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de resultaten, die de correcte identificatie van het herkomstland laten zien. De resultaten zullen hier per spreker bekeken worden. In paragraaf 6.5 zullen de resultaten per respondentgroep worden bekeken en geanalyseerd.

Er wordt op twee niveau's geanalyseerd: eerst wordt bekeken of de respondenten iedere spreker goed hebben onderscheiden betreffende het onderscheid 'native speaker' – 'nonnative speaker', vervolgens wordt gekeken of de sprekers die correct als 'nonnative speaker' zijn geïdentificeerd, ook onder het juiste

herkomstland zijn geplaatst en of dat in overeenstemming is met de verwachting, zoals beschreven in hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen'):

- De respondenten zullen over het algemeen goed zijn in het onderscheid maken tussen 'native speakers' en 'nonnative speakers'.

6.3.1 'Native speaker' versus 'nonnative speaker' per spreker geanalyseerd

In tabel 6.3, op de volgende bladzijde, is schematisch het percentage correcte identificaties 'native-nonnative speaker', van de respondenten weergegeven. Zoals te zien is worden de 'native speakers' van het Nederlands op één na allemaal als zodanig herkend. Alleen de spreker met een zuidelijk accent, wordt minder vaak (77,9%) als 'native speaker' beoordeeld.

Verder valt op dat er vijf 'nonnative speakers' aanzienlijk minder vaak als 'nonnative' geïdentificeerd zijn, dan de andere sprekers, namelijk de Antilliaan (Ant2), de Duitser (Dui2), allebei de Engelsen (Eng1 en Eng2) en de Marokkaan (Mar1). Als we bij deze sprekers gaan kijken naar de percentages op identificatie 'native speaker' (en dus incorrecte identificatie) en naar de percentages bij het antwoord 'weet ik niet', dan blijkt daaruit dat de Antilliaan door 8,7% van de respondenten als 'native speaker' werd geïdentificeerd en 12,5% van de respondenten kon deze spreker niet plaatsen en heeft ingevuld 'weet ik niet'. De Duitser werd door 5,8% van de respondenten als 'native speaker' geïdentificeerd en 10,6% had geen idee waar de spreker vandaan kwam. De ene Engelsman (Eng1) werd door 10,6% als 'native speaker' geïdentificeerd en 7,7% wist het herkomstland niet te bepalen. De andere Engelsman (Eng2) werd nog slechter geïdentificeerd dan zijn landgenoot, 17,3% van de respondenten heeft deze spreker als een 'native speaker' beoordeeld en 13,5% van de respondenten kon hem in geen één van de keuzelanden plaatsen. De Marokkaan werd door 1,9% als 'native speaker' aangeduid en 18,6% wist niet waar deze spreker vandaan kwam. Het is opvallend dat bij bijna alle vijf de sprekers, behalve bij beide Engelsen (Eng1 en Eng2), meer respondenten aangaven dat ze het niet wisten, dan dat ze de spreker als een 'native speaker' van het Nederlands identificeerden.

Tabel 6.3: De percentages correct geïdentificeerd als 'native/nonnative speaker' per spreker (n=104). Legenda: 1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, NL-standaard= 'native speaker' van het Nederlands zonder accent, NL-west= 'native speaker' van het Nederlands uit de Randstad, NL-zuid= 'native speaker' van het Nederlands uit Brabant, Sur= Surinamer, Tur= Turk.

Spreker	Percentage
Ant1	90,4
Ant2	78,8
Dui1	96,2
Dui2	83,7
Eng1	81,7
Eng2	69,2
Mar1	79,8
Mar2	96,2
NL-standaard	96,2
NL-west	98,1
NL-zuid	77,9
Sur1	97,1
Sur2	96,2
Tur1	90,4
Tur2	92,3

6.3.2 Correcte identificatie van het herkomstland per spreker

In deze subparagraaf worden de resultaten van de correcte identificatie van het herkomstland onder de loep genomen. Er zal alleen gekeken worden naar de 'nonnative speakers'. Zijn de respondenten in staat om ook het juiste herkomstland vast te stellen bij deze sprekers? In tabel 6.4 zijn de resultaten gerepresenteerd. In deze identificatietask konden de respondenten, zoals eerder vermeld, slechts één land kiezen als herkomstland. Dit in tegenstelling tot het onderzoek van Doeleman (1998: 195). Zij heeft er voor gekozen om de respondenten hun eerste en tweede keuze te laten geven.

Tabel 6.4 laat zien dat de proefpersonen het erg moeilijk vonden om het juiste herkomstland te bepalen op basis van alleen een stem. Alleen de Duitser (Dui1) werd door het merendeel van de respondenten goed geïdentificeerd (86,5%). Verder werden alleen de Engelsman (Eng1) en de Surinamer (Sur1) door meer dan de helft van de respondenten correct geïdentificeerd. Het is opvallend dat de Engelsman (Eng1) er ook al uitsprong in tabel 6.3, maar dan op basis van het vrij slecht identificeren als 'native – nonnative speaker'. Vermoedelijk waren de respondenten,

die wel in staat waren de Engelsman als ‘nonnative’ te beoordelen, ook redelijk in staat om te bepalen dat het herkomstland Engeland of de VS moest zijn.

Voor de rest van de ‘nonnative speakers’ (Ant1, Ant2, Dui2, Eng2, Mar1, Mar2, Sur2, Tur1 en Tur2) is het herkomstland door slechts een klein percentage van de respondenten goed geïdentificeerd. Minder dan de helft van de respondenten was in staat om deze sprekers goed te identificeren. Daarbij is er één extreme uitschieter, namelijk de Surinamer (Sur2). Deze man wordt door slechts 1,9% van de respondenten ook daadwerkelijk geïdentificeerd als een Surinamer.

De lage percentages voor de Antiliaan (Ant2), de Engelsen (Eng1 en Eng2), de Duitser (Dui2) en de Marokkaan (Mar1) zijn gedeeltelijk te verklaren door het feit dat ze ook lage percentages behaalden op het onderscheid ‘native – nonnative speaker’. Zoals hierboven beschreven, werden deze sprekers relatief vaker als ‘native speaker’ geïdentificeerd door de respondenten of hadden de respondenten aangegeven dat ze de spreker niet konden plaatsen in een van de keuzelanden.

Voor de lage percentages over de Antiliaan (Ant1), de Marokkaan (Mar2), de Surinamer (Sur2) en de Turken (Tur1 en Tur2) ligt zo’n mogelijke verklaring niet zo voor de hand, aangezien deze sprekers wel allemaal door meer dan 90% van de respondenten als ‘nonnative speaker’ werden geïdentificeerd.

Om iets meer duidelijkheid te krijgen over enkele lage percentages op het correct identificeren van een land, zal in de volgende subparagraaf dieper ingegaan worden op de incorrecte identificaties.

Tabel 6.4: De percentages per spreker waarvan het herkomstland correct is geïdentificeerd, (n=104). Legenda: zie tabel 6.3.

Spreker	Percentage correct
Ant1	23,1
Ant2	17,3
Dui1	86,5
Dui2	33,7
Eng1	54,8
Eng2	33,7
Mar1	15,4
Mar2	29,8
Sur1	56,7
Sur2	1,9
Tur1	24,0
Tur2	16,3

6.4 De incorrecte identificaties

In een identificatietask waarbij een respondent zijn antwoord moet baseren op alleen een stem, is het wel heel zeldzaam als alle respondenten het herkomstland goed hebben geïdentificeerd. Dat gebeurt zelden tot nooit, zo ook bij dit experiment niet. Naast conclusies die getrokken kunnen worden uit correcte identificaties, kunnen de incorrecte identificaties ook heel veel vertellen. In deze paragraaf zal er niet alleen gekeken worden naar incorrecte identificaties, maar wordt er ook gekeken naar de verwarringen van respondenten. Uit eerder verricht onderzoek (Doeleman (1998); Jongenburger (2002)) is gebleken dat mensen NT2-sprekers vaak verwarren met andere NT2-sprekers uit dezelfde immigratiegroep.

In hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') van deze scriptie werden de volgende verwachtingen voor de incorrecte identificaties geformuleerd:

- De herkomstlanden van NT2-sprekers, binnen dezelfde immigratiegroep, zullen vaak met elkaar verward worden. Met name Turken en Marokkanen zullen met elkaar verward worden. Ook zullen Antillianen en Surinamers met elkaar verward worden.
- De herkomstlanden van NT2-sprekers zullen niet tot nauwelijks verward worden met de herkomstlanden van sprekers buiten de eigen immigratiegroep.

6.4.1 *Verwarringen binnen de eigen immigratiegroep*

Zoals in hoofdstuk 4 ('Materialen en methoden') ook beschreven werd, kwamen er steeds meerdere herkomstlanden, binnen de keuzelijst in het experiment, uit één immigratiegroep. Er werd gebruik gemaakt van sprekers uit de Mediterrane immigratiegroep, de Caribische immigratiegroep, de Westerse immigratiegroep en de Oosterse immigratiegroep. Uit drie van de vier groepen kwamen daadwerkelijk sprekers, die in het experiment te horen waren en uit de andere landen niet. De laatste Oosterse immigratiegroep bestond in dit experiment alleen uit keuzelanden die niet voorkwamen in het experiment.

Doordat sprekers binnen dezelfde groep uit herkomstlanden komen die relatief dicht bij elkaar liggen, kan het ook in dit experiment gebeurd zijn dat de

respondenten de sprekers verward hebben met sprekers uit dezelfde immigratiegroep. Deze resultaten zijn weergegeven in tabel 6.5.

Tabel 6.5: De percentages voor de incorrecte identificaties per spreker. Het percentage incorrect geeft aan dat een herkomstland werd ingevuld dat niet tot dezelfde immigratiegroep behoort en het percentage verward geeft aan dat het correcte herkomstland verward werd met het herkomstland van een spreker uit dezelfde immigratiegroep, (n=104).

Legenda: zie tabel 6.3.

Spreker	Percentage incorrect	Percentage verward
Ant1	49,0	20,2
Ant2	55,8	14,4
Dui1	1,9	7,7
Dui2	16,3	39,4
Eng1	10,6	26,9
Eng2	21,2	31,7
Mar1	52,9	13,5
Mar2	22,1	44,2
Sur1	14,4	26,0
Sur2	93,3	1,9
Tur1	38,5	30,8
Tur2	45,2	31,7

Zoals in tabel 6.5 ook te zien is, lopen de percentages, die de verwarring onder respondenten aangeeft, ver uiteen. Voor sommige sprekers zou er gezegd kunnen worden dat deze percentages laten zien dat verwarring met een andere spreker uit dezelfde immigratiegroep gedeeltelijk een rol speelde bij de keuze van de respondenten. Vooral binnen de Caribische immigratiegroep, binnen de Mediterrane immigratiegroep en binnen de Westerse immigratiegroep werden de sprekers soms door elkaar gehaald.

Zoals hierboven ook al vermeld stond, werd er vooral naar de verwarring gekeken om een verklaring te kunnen vinden voor de sprekers Ant1, Mar2, Sur2, Tur1 en Tur2. De respondenten konden voor deze sprekers niet het goede herkomstland identificeren, maar een hoog percentage van de respondenten gaf wel aan dat de sprekers 'nonnative speakers' waren. Waarom waren deze sprekers dan toch zo slecht te identificeren als er gevraagd werd naar het herkomstland? De resultaten uit tabel 6.5 geven hier gedeeltelijk antwoord op. Voor de sprekers Ant1, Mar2, Tur1 en Tur2 blijkt dat een redelijk deel van de respondenten zich heeft vergist in het herkomstland en het herkomstland heeft ingevuld die ook in dezelfde

immigratiegroep zit als deze sprekers. In het geval van de Antilliaan (Ant1) betekent het, dat 20,2% van de respondenten hem heeft geïdentificeerd als een Surinamer. Voor de Marokkaan (Mar2) wil het zeggen dat 44,2% de man heeft geïdentificeerd als een Turk, een Griek, een Israëliër of een Spanjaard. Voor beide Turken (Tur1 en Tur2) wil het zeggen dat respectievelijk 30,8% en 31,7% van de respondenten de Turken hebben geïdentificeerd als een Marokkaan, een Turk, een Griek, een Israëliër of een Spanjaard.

Echter voor Surinamer (Sur2) is er nu nog steeds geen verklaring. Volgens 1,9% van alle respondenten was deze Surinamer ook werkelijk een Surinamer. Van verwarring binnen de immigratiegroep is echter ook geen sprake, aangezien slechts 1,9% van de respondenten hem een Antilliaan vindt.

Andere opvallende percentages van sprekers uit deze tabel, die eerder vermelde resultaten alleen maar bevestigen, is bijvoorbeeld het percentage van de Duitse spreker (Dui1). Uit de identificatie op herkomstland was al gebleken dat een groot deel (86,5%) van de respondenten hem ook echt als Duitser had geïdentificeerd. De resultaten uit tabel 6.5 bevestigen dit, want slechts 7,7% van de respondenten verwarde hem met een andere spreker uit de Westerse immigratiegroep. Een andere spreker die door deze tabel extra bevestiging krijgt, is de Antilliaanse spreker (Ant2). Voor deze spreker was al gebleken dat zijn herkomstland slecht te identificeren was, slechts 17,3% van de respondenten had gezegd dat hij afkomstig was uit De Nederlandse Antillen. Hierbij werd toen vermeld dat dit gedeeltelijk te verklaren was doordat hij door slechts 78,8% van de sprekers als een 'nonnative speaker' was geïdentificeerd. De overige 21,2% van de respondenten had gezegd dat hij uit Nederland kwam. Nu blijkt uit tabel 6.5 dat 14,4% van de respondenten hem verward heeft met een Surinamer. Dus naast het feit dat deze man relatief vaak geïdentificeerd werd als een Nederlander, waren er ook respondenten tussen die dit een Surinamer vonden. Vandaar dat het percentage op identificatie van het correcte herkomstland laag uitvalt voor deze spreker.

Andere sprekers die ook met sprekers binnen de immigratiegroep werden verward, zijn de sprekers Eng1, Eng2, Dui2 en Mar1. Beide Engelsen (Eng1 en Eng2) werden door respectievelijk 26,9% en 31,7% van de respondenten geïdentificeerd als een Duitser, een Belg, een Deen, een Fin, een Fransman, een Nederlander of een Zweed. Dit zijn allemaal sprekers die net als de Engelsman

binnen de Westerse immigratiegroep vallen. Voor de spreker Eng1 kan het relatief gemiddelde percentage op de variabele correct geïdentificeerd herkomstland (54,8%) in verband gebracht worden met het feit dat 18,3% van de mensen hem als een Nederlander heeft geïdentificeerd, maar het kan ook door verwarring met andere sprekers, binnen de immigratiegroep, komen. De sprekers Eng2, Dui2, Mar1 laten dezelfde resultaten zien als spreker Eng1. Het blijkt echter dat voor deze drie sprekers het herkomstland niet goed te identificeren is, bij alle drie de sprekers maar door respectievelijk 33,7%, 33,7% en 15,4%. Er bleek echter ook dat ze veel vaker dan hun landgenoten werden geïdentificeerd als Nederlander. Slechts 69,2% kon de Engelsman identificeren als een spreker die niet afkomstig was uit Nederland. Slechts 83,7% kon de Duitser identificeren als niet-Nederlander en 79,8% kon de Marokkaan identificeren als buitenlander. Maar ook hier biedt de variabele verwarring binnen de immigratiegroep een uitkomst. De sprekers Eng2, Dui2 en Mar1 werden door respectievelijk 31,7%, 39,4% en 13,5% van de respondenten geïdentificeerd als sprekers die bij hen uit de immigratiegroep kwamen.

6.4.2 De landen waarmee de sprekers verward werden

Naast verwarring met sprekers binnen de immigratiegroep, is het ook mogelijk dat de respondenten totaal op het verkeerde spoor zitten wat betreft de identificatie van een spreker. Zowel verwarring binnen de immigratiegroep als ook verwarring buiten de immigratiegroep staat in deze subparagraaf centraal. Er zal gekeken worden tot welke herkomstlanden iedere spreker zoal hoort op basis van de stem, als het aan de respondent had gelegen. In tabel 6.6, is dit per spreker weergegeven. Doeleman (1998: 198) noemt dit ook wel een 'confusion matrix'. Er zullen in deze tabel alleen landen achter een spreker geplaatst worden wanneer meer dan 5% van de respondenten dit land heeft gekozen.

Tabel 6.6: Landen en percentages per spreker waarbij deze spreker verward werd met een spreker buiten de immigratiegroep. Alleen verwarring door meer dan 5% van de respondenten wordt getoond, (n= 104), X= geen één land zit boven de 5%. Legenda: zie tabel 6.3

Spreker	Verward met (% van n)
Ant1	Indonesië (6,7), Marokko (7,7), Suriname (20,2), Turkije (10,6)
Ant2	Denemarken (6,7), Indonesië (11,5), Nederland (8,7), Polen (6,7), Suriname (14,4), Zweden (5,8)
Dui1	X
Dui2	Denemarken (8,7), Engeland/VS (7,7), Nederland (5,8), Zweden (7,7)
Eng1	Denemarken (5,8), Nederland (10,6)
Eng2	De Nederlandse Antillen (5,8), Denemarken (5,8), Nederland (17,3)
Mar1	België (12,5), Frankrijk (19,2), Israël (6,7)
Mar2	Israël (6,7), Turkije (36,5)
Sur1	De Nederlandse Antillen (26,0)
Sur2	België (6,7), Israël (8,7), Marokko (38,5), Polen (7,7), Turkije (23,1)
Tur1	België (17,3), Marokko (24,0)
Tur2	Duitsland (7,7), Engeland/VS (5,8), Griekenland (5,8), Israël (8,7), Marokko (13,5), Polen (5,8)

Zoals tabel 6.6 laat zien is er behoorlijk wat verwarring onder de respondenten. Er was al gebleken uit eerder besproken resultaten dat de respondenten het blijkbaar erg lastig vonden om het herkomstland van een spreker aan de hand van een stem te bepalen. Vervolgens bleek ook dat de respondenten de sprekers vaak met andere sprekers verwarden, zowel binnen als buiten de eigen immigratiegroep.

Tabel 6.6 geeft voor deze verwarring een gedetailleerder beeld. Zoals de resultaten in deze tabel laten zien, is er vooral sprake van verwarring binnen de immigratiegroepen.

Sommige sprekers springen er in deze tabel duidelijk uit, aangezien zij verward worden met sprekers buiten de eigen immigratiegroep. Dit zijn de sprekers Ant1, Ant2, Eng2, Mar1, Sur2, Tur1 en Tur2. De ene spreker wordt frequenter verward met sprekers buiten de eigen groep dan de andere spreker.

Zo is duidelijk te zien voor de Antilliaan (Ant1) dat er naast verwarring binnen de Caribische groep, ook verwarring is met leden uit de Mediterrane groep (Marokko en Turkije) en met de Oosterse groep (Indonesië). De andere Antilliaan (Ant2) en de Turk (Tur2) worden, naast hun eigen groep, ook verward met sprekers uit de Oosterse (Indonesië, Polen) en Westerse groep (Denemarken, Nederland en Zweden). Allebei de sprekers (Ant2 en Tur2) worden door respectievelijk 6,7% en 5,8% van de respondenten ervaren als sprekers afkomstig uit Polen en daarbij komt

dan dat Ant2 door 11,5% geïdentificeerd wordt als Indonesiër. Als er dan gekeken wordt naar de verwarringen voor deze sprekers, met sprekers uit de Westerse immigratiegroep, dan valt op dat er voor deze sprekers, wat betreft deze groep, geen overeenkomstige herkomstlanden door de respondenten aangeduid werden. De Antilliaan (Ant2) werd gezien als een Deen, een Nederlander of een Zweed. De Turk (Tur2) wordt geïdentificeerd als een Duitser, een Engelsman of een Griek.

De Engelsman (Eng2) wordt naast verwarring binnen zijn eigen Westerse groep (Denemarken, Nederland) ook verward met sprekers uit de Caribische groep (De Nederlandse Antillen). De Turk (Tur1) en de Marokkaan (Mar1) zijn allebei afkomstig uit de Mediterrane groep en worden ook het meest met leden binnen deze groep verward. De spreker Tur1 wordt door 24% van de respondenten geïdentificeerd als een Marokkaan en 6,7% van de respondenten vindt dat de spreker Mar1 een Israëliër is. Buiten de eigen groep worden beide sprekers met sprekers uit de Westerse immigratiegroep verward. Zowel Tur1 als Mar1 worden door de respondenten als Belg ervaren, namelijk door respectievelijk 17,3% en 12,5%. Daar bovenop vindt 19,2% van de respondenten dat Mar1 een Fransman is.

Tot slot is de grootste uitschieter de Surinamer (Sur2). Door de hele analyse heen weet deze spreker er al uit te springen. Als er namelijk gekeken wordt in tabel 6.6, dan is daar te zien dat deze spreker juist niet verward wordt met leden van zijn eigen Caribische immigratiegroep. Alle verwarringen vinden plaats met leden uit andere groepen. De respondenten verwarren hem met alle andere gebruikte immigratiegroepen. Het meest frequent wordt deze spreker verward met sprekers uit de Mediterrane groep en dan met name met sprekers uit Marokko, Israël en Turkije (respectievelijk door 38,5%, 8,7% en 23,1% van de respondenten). 6,7% van de respondenten denkt dat hij afkomstig is uit België en daarmee behoort hij dus tot de Westerse immigratiegroep. 7,7% van de respondenten denkt dat ze tijdens dat fragment een Pool hoorden en daarmee werd deze spreker dus in de Oosterse groep geplaatst.

6.5 De identificaties per respondentgroep

In een attitudeonderzoek wordt vaak gekeken naar hoe alle respondentgroepen in verhouding tot elkaar reageren. Verschillen ze van attitude over de bevraagde sprekers of juist niet? Er zal bekeken worden of er bepaalde respondentgroepen zijn die beter zijn in de identificatie dan andere respondentgroepen. Er wordt bekeken of er een verschil in identificatieprestatie wordt gevonden tussen groepen die veel contact hebben en groepen die weinig contact hebben met een bepaalde sprekersgroep (paragraaf 6.5.1), tussen dorpingen en stedelingen en ook tussen tieners en beginnendertigers (paragraaf 6.5.2).

De volgende hypothesen werden in hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') geformuleerd wat betreft de resultaten per respondentgroep:

- Hoe meer contact een respondent heeft met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, hoe beter het herkomstland van de spreker geïdentificeerd zal worden.
- Tieners en beginnendertigers zullen even goed zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker.
- Stedelingen zullen beter zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker dan dorpingen.

6.5.1 *Mate van contact*

In deze subparagraaf wordt er gekeken of de hoeveelheid contact met een bepaalde buitenlandse groep effect heeft op de identificatie van die bewuste groep. Er werd gevraagd naar het contact met Antillianen, Duitsers, Engelsen, Marokkanen, Surinamers en Turken.

Om de resultaten goed te analyseren zijn de respondenten gehercodeerd tot er drie groepen over waren met in iedere groep minimaal 15 personen. De contactgroepen die door deze verdeling tot stand kwamen waren:

- Nooit contact met bovenstaande groepen.
- Zelden contact met bovenstaande groepen.
- Iets meer dan zelden tot en met dagelijks contact met bovenstaande groepen.

Zo kunnen de resultaten per groep geanalyseerd worden en kan er gekeken worden of een bepaalde groep echt beter is in het identificeren van het herkomstland van een spreker dan een andere groep.

Ook de antwoorden die gegeven werden op de identificatietaak werden gehercodeerd naar 3 groepen:

- Incorrect geïdentificeerd
- Verward met een spreker binnen de eigen immigratiegroep
- Correct geïdentificeerd

Per spreker werd bekeken of de respondenten beter waren in het identificeren van het herkomstland van een spreker, als ze ook veel contact hadden met mensen uit de groep van die spreker. De mate van contact kon aangegeven worden op een zevenpuntschaal met als uitersten nooit versus dagelijks.

Om na te gaan of er een variantie-analyse (One-way ANOVA) uitgevoerd mocht worden op de data, werd er per spreker eerst een Levene's toets gedaan (De Vocht 2006: 239-241).

Uit de Levene's toetsen per spreker bleek dat drie van de twaalf 'nonnative speakers' niet geanalyseerd mochten worden met een One-way ANOVA. Dit waren de sprekers Ant2 ($p=0,038$), Dui1 ($p= 0,004$) en Sur2 ($p=0,005$). De andere negen 'nonnative speakers' gaven geen significant niveau op de Levene's toets.

Een 3*3 (contact*mate correctheid) mixed ANOVA design werd uitgevoerd voor iedere spreker waarbij de variabele contact de 'between-subjects factor' was en de variabele mate correctheid de 'within-subjects factor'. Als significantieniveau werd gekozen voor 0,05.

In tabel 6.7 zijn alle statistische resultaten voor de ANOVA toetsen overzichtelijk weergegeven. Alleen de significante resultaten zullen daarna nog besproken worden.

Tabel 6.7: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabele contact met de sprekersgroep, aan de hand van ANOVA's.

Legenda:

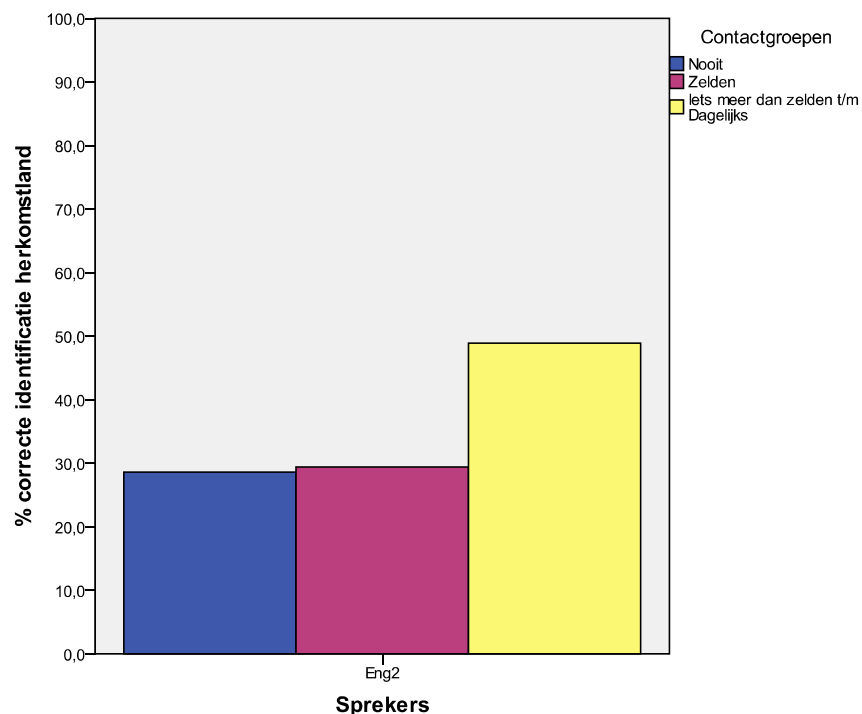
1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, p= significantieniveau.

Dikgedrukt getal = significant.

Sprekers	F	Df	p
Ant1	0,71	2	0,492
Dui2	1,784	2	0,174
Eng1	2,257	2	0,110
Eng2	3,526	2	0,034
Mar1	1,137	2	0,326
Mar2	1,267	2	0,268
Sur1	0,134	2	0,875
Tur1	0,022	2	0,979
Tur2	0,497	2	0,610

Alleen de Engelsman (Eng2) gaf een significant effect voor contact ($F=3,526$ $p=0,034$ $df=2$). Dit wil zeggen dat de respondenten in de verscheidene contactgroepen verschillend presteerden bij het identificeren van het herkomstland. Om erachter te komen welke contactgroepen significant van elkaar verschillen, moet er een post-hoc toets uitgevoerd worden. Er is voor gekozen om dezelfde post-hoc toets te gebruiken als Doeleman (1998). Zij heeft in haar analyse gebruik gemaakt van de post-hoc toets Tukey Honest Significant Difference (Brace et al. 2006: 213-217). Uit de Tukey HSD blijkt dat voor deze Engelse spreker alleen de groepen 'nooit' en 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' significant van elkaar verschillen (Tukey HSD $p=0,037$), waarbij de contactgroep 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' de spreker Eng2 vaker correct heeft geïdentificeerd dan de contactgroep 'nooit'. Voor de andere groepen werd met de Tukey HSD toets geen significant effect gevonden. In figuur 6.1 is te zien dat de groep 'iets meer dan zelden t/m dagelijks' procentueel significant vaker de Engelse spreker (Eng2) als Engelsman identificeert dan de contactgroep 'nooit'.

Figuur 6.1: Staafdiagram percentages correct geïdentificeerd herkomstland van spreker Eng2 voor de respondentgroep op basis van contact met de sprekersgroep. Legenda: 1= eerste kernspreker, Eng= Engelsman.

Er werd voor de andere acht 'nonnative speakers', zoals te zien is in tabel 6.7 geen significant effect op de variabele contact gevonden.

Zoals al vermeld werd, mocht op de data van de drie sprekers Ant2, Dui1 en Sur2 geen ANOVA worden toegepast. Om de data voor deze drie sprekers toch te analyseren, is er als alternatief gekozen voor de uitvoer van een Kruskal-Wallis toets (De Vocht 2006: 239-241).

In tabel 6.8 zijn alle statistische resultaten voor de Kruskal-Wallis toetsen overzichtelijk weergegeven. Voor alle drie de sprekers die geanalyseerd werden met deze niet-parametrische variantie-analyse, werd echter geen significant effect gevonden voor de variabele contact.

Tabel 6.8: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabele 'contact met de sprekersgroep', aan de hand van Kruskal-Wallis toetsen.

Legenda:

1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, pa= significantieniveau.

Sprekers	Chi2	df	pa
Ant2	3,296	2	0,192
Dui1	2,734	2	0,255
Sur2	2,824	2	0,244

6.5.2 Respondentgroepen op basis van leeftijd en woonplaats

In deze subparagraaf zal er gekeken worden of de variabelen leeftijd en woonplaats ook effect hebben gehad op de correctheid van de herkomstlanden van de sprekers. Er zal gekeken worden naar het effect van de variabele leeftijd op zichzelf, waarbij duidelijk wordt of tieners er een andere mening op nahouden wat betreft het juiste herkomstland dan de beginnertigers. Ook het effect van de variabele woonplaats wordt op zichzelf bekeken, om erachter te komen of mensen uit een stad vaker het juiste herkomstland hebben geïdentificeerd dan mensen uit een dorp. Tot slot zal er ook gekeken worden naar de interactie tussen woonplaats en leeftijd. Zo kan er gekeken worden welke respondentgroep het best gepresteerd heeft op de identificatietask.

De respondentgroepen worden op basis van de leeftijd (tiener/beginnertiger) en woonplaats (dorp/stad) ingedeeld. Hierdoor ontstaan er, zoals in hoofdstuk 4 ('Materialen en methoden') ook beschreven is, vier respondentgroepen:

- Tiener dorpingen
- Tiener stedelingen
- Beginnertiger dorpingen
- Beginnertiger stedelingen

Ook hier zijn de gehercodeerde antwoorden op de variabele mate correctheid gebruikt, zoals in de vorige paragraaf ook beschreven werd.

Per spreker werd bekeken of de respondenten een andere mening waren toegedaan omtrent het identificeren van het herkomstland van een spreker, wanneer ze verschilden van leeftijd en van soort woonplaats.

Om na te gaan of er een variantie-analyse (General Linear Model Univariate type I toets) uitgevoerd mocht worden op de data, werd er per spreker eerst weer een Levene's toets gedaan (De Vocht 2006: 239-241). Uit de Levene's toetsen per spreker bleek dat de resultaten van drie van de twaalf NT2-sprekers niet geanalyseerd mochten worden met een GLM univariate variantieanalyse. Dit waren de sprekers Dui1 ($p=0,000$), Sur1 ($p=0,003$) en Sur2 ($p=0,000$). De andere negen NT2-sprekers gaven geen significant effect op de Levene's toets.

Een $2*2*3$ (woonplaats*leeftijd*mate correctheid) ANOVA design werd uitgevoerd voor iedere spreker waarbij de variabelen leeftijd en woonplaats de 'between-subjects factoren' waren en de variabele mate correctheid de 'within-subjects factor'. Als significantieniveau werd gekozen voor 0,05. In tabel 6.9 zijn de statistische resultaten, op basis van de GLM type I toets, schematisch weergegeven. In tabel 6.10 zijn de statistische resultaten af te lezen die verkregen zijn door middel van een Kruskal-Wallis toets.

Tabel 6.9: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabelen leeftijd en woonplaats en voor de interactie leeftijd*woonplaats, aan de hand van ANOVA's.

Legenda:

1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, p= significantieniveau. Dikgedrukt getal= significant.

Sprekers	Leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*woonplaats		
	F	df	p	F	df	p	F	df	p
Ant1	4,029	1	0,048	0,421	1	0,518	0,003	1	0,959
Ant2	6,204	1	0,015	1,854	1	0,177	1,932	1	0,168
Dui2	2,016	1	0,159	2,016	1	0,159	2,016	1	0,159
Eng1	14,340	1	0,000	2,006	1	0,160	1,493	1	0,225
Eng2	0,062	1	0,804	0,062	1	0,804	0,062	1	0,804
Mar1	0,515	1	0,475	0,522	1	0,472	0,687	1	0,410
Mar2	1,168	1	0,283	0,067	1	0,797	0,125	1	0,724
Tur1	0,125	1	0,724	0,578	1	0,449	0,163	1	0,688
Tur2	0,015	1	0,902	0,418	1	0,520	1,311	1	0,255

Tabel 6.10: Statistische resultaten per spreker op basis van de variabele leeftijd en woonplaats en de interactie leeftijd*woonplaats, aan de hand van Kruskal-Wallis toetsen.

Legenda:

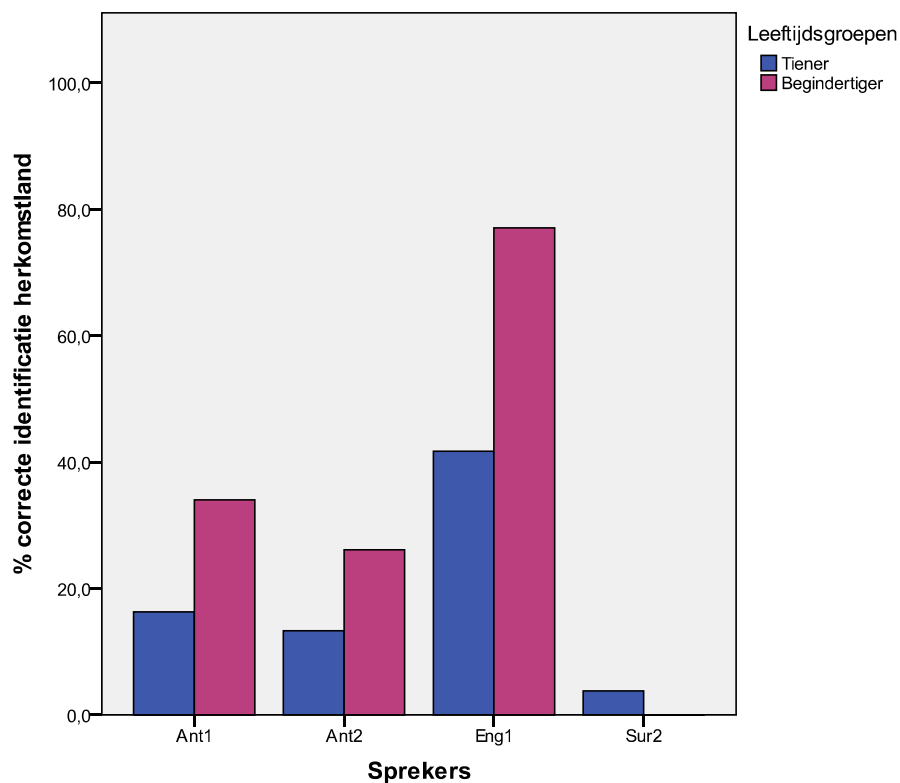
1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Dui= Duitser, Sur= Surinamer, pa= significantieniveau. Dikgedrukt getal = significant.

Sprekers	leeftijd			Woonplaats			Leeftijd*woonplaats		
	chi2	df	pa	chi2	df	pa	chi2	df	pa
Dui1	1,688	1	0,194	3,081	1	0,079	3,554	1	0,314
Sur1	0,110	1	0,741	0,231	1	0,631	3,665	1	0,300
Sur2	3,884	1	0,049	0,049	1	0,824	6,241	1	0,100

Er was een drietal sprekers, waarop een GLM werd toegepast, waarvan op sommige variabelen een significant effect werd gevonden. Dit waren beide Antillianen (Ant1 en Ant2) en de Engelsman (Eng1). Er werd een significant effect gevonden op de variabele leeftijd voor de sprekers Ant1, Ant2 en Eng1. Voor Surinamer (Sur2) werd met de Kruskal-Wallis toets ook een significant effect gevonden op de variabele leeftijd. Een significant effect op deze variabele wil zeggen dat de respondenten in de twee leeftijdsgroepen verschillend presteerden bij het identificeren van het herkomstland van deze drie sprekers. In figuur 6.2 is af te lezen dat de groep begindertigers beter was in het identificeren van het herkomstland van de sprekers Ant1, Ant2 en Eng1. De respondentengroep tieners was echter weer beter in het identificeren van het herkomstland van de Surinamer (Sur2).

Figuur 6.2: Staafdiagram percentages correct geïdentificeerd herkomstland voor de respondentgroep op basis van leeftijd. Legenda:

1= eerste kernspreker, 2= tweede kernspreker, Ant= Antilliaan, Eng= Engelsman, Sur= Surinamer.

Verder werd voor geen enkele variabele of interactie een significant effect gevonden.

Naast de Surinamer (Sur2), die zoals hierboven vermeld staat, alleen een significant effect had op leeftijd, zijn er nog twee andere sprekers met de Kruskal-Wallis toets geanalyseerd, namelijk de Duitser (Dui1) en de Surinamer (Sur1). Echter voor alle parameters en interacties werd geen significant effect gevonden.

7. Discussie en conclusie

Het doel van dit onderzoek was het in kaart brengen van de attitudes ten opzichte van buitenlands geaccentueerd Nederlands. De bevindingen van dit onderzoek worden samengevat en gekoppeld aan de literatuur, zoals beschreven is in hoofdstuk 2 ('Theoretisch kader'). Daarbij staat met name het eerder uitgevoerde onderzoek van Doeleman (1998) centraal, aangezien deze masterscriptie een replicatie is van een deel van haar onderzoek. In dit onderzoek stond de volgende vraag centraal:

'Wat zijn de attitudes van de respondenten ten opzichte van het Nederlands, gesproken met een buitenlands accent?'

Aangezien er zowel een evaluatietaak als ook een identificatietaak werd uitgevoerd door de respondenten, werd besloten om in dit hoofdstuk de hypothesen per taak in aparte paragrafen te beschrijven. Vervolgens zullen de beperkingen en mogelijke ideeën voor vervolgonderzoek aan bod komen.

7.1 Bevindingen van de evaluatietaak

In hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') werden zes hypothesen opgesteld om aan de hand daarvan de resultaten op de evaluatietaak te toetsen.

Hypothese 1: 'Sprekers uit de Westerse immigratiegroep worden door de respondenten op alle drie de dimensies het hoogst beoordeeld.'

Deze hypothese wordt verworpen. Uit dit onderzoek is gebleken dat niet de Westerse immigratiegroep (Duitsers en Engelsen), maar de Caribische immigratiegroep (Antillianen en Surinamers) het hoogst werd beoordeeld op de dimensies aantrekkelijkheid, status en sociale afstand. Een mogelijke verklaring voor deze bevinding is het koloniale verleden wat Nederland heeft in Suriname en op de Nederlandse Antillen. Door deze kolonisatie wordt er ook Nederlands gesproken op deze eilanden. Hierdoor evenaren ze qua beoordeling op alle drie de dimensies de autochtone Nederlanders. De Westerse immigratiegroep staat in de beoordeling op de tweede plaats. De beoordelingen zijn nog steeds relatief hoog en vergelijkbaar

met die van de autochtone controlesprekers. Eén Westerse spreker, namelijk Eng2, is een opvallende aanwezige bij alle drie de dimensies. Deze spreker wordt aanzienlijk hoger beoordeeld dan zijn landgenoot Eng1. Een mogelijke verklaring hiervoor is gebaseerd op de resultaten uit de identificatietaak. Daaruit blijkt dat bijna 1 op de 5 respondenten deze spreker als een Nederlander heeft geïdentificeerd. De identificatie als 'native speaker' heeft, zoals Doeleman (1998: 274) ook zegt, het gevolg dat zo'n spreker op alle dimensies hoger beoordeeld wordt. Na het opnieuw beluisteren van dit fragment viel op dat het buitenlands accent van deze spreker nauwelijks hoorbaar was. Dit kon echter niet worden bevestigd door de fonetische analyse in het proefschrift van Doeleman (1998: 145-146). Daarnaast werd de spreker Eng2, in vergelijking met mijn onderzoek, in het onderzoek van Doeleman lager beoordeeld.

Hypothese 2: 'De respondenten zullen een andere mening hebben over de NT2-sprekers op alle drie de dimensies dan ongeveer vijftien jaar geleden.'

Deze hypothese wordt aangenomen. Zoals te zien is in tabel 7.1 is de sprekershiërarchie op alle drie dimensies op basis van de evaluatietaak in dit masteronderzoek anders dan in het proefschrift van Doeleman (1998). Het meest opvallend is dat binnen de dimensies status en sociale afstand de drie hoogst scorende sprekers van 1995 (de 'native speakers') niet meer unaniem tot de drie hoogst scorende sprekers van 2010 behoren, hoewel ze nog steeds hoog in de hiërarchie staan. De relatief hoge positionering van de 'native speakers' is te verklaren aan de hand van de sociale identiteitstheorie van Tajfel (1982; geciteerd in Jongenburger 2002: 149). Volgens deze theorie leidt de behoefte aan een positieve sociale identiteit namelijk tot een meer positieve evaluatie van de 'in-group' in vergelijking met de 'out-group' en dat blijkt uit de positie in de hiërarchie die de 'native speakers' innemen. Daarnaast blijkt uit dit onderzoek dat Engelsen, Duitsers, Surinamers en Antillianen ook op hoge posities te vinden zijn bij de dimensies status en sociale afstand.

Als de twee hiërarchieën verder bekeken worden, is er te zien dat de Mediterrane immigratiegroep, analoog aan 1995, nu nog steeds niet hoog wordt geëvalueerd. Ondanks de toegenomen multiculturele samenleving, anno 2010, blijkt dat er,

afgaande op de beoordelingen op deze drie dimensies, nog steeds hetzelfde over deze immigratiegroep wordt gedacht als bijna vijftien jaar geleden.

Tot slot blijkt er soms een grote afstand te zitten tussen de twee sprekers uit één land, zoals bijvoorbeeld te zien is bij de spreker Tur1 en Tur2 op de dimensie status. Dit is te verklaren aan de hand van de fonetische analyse die Doeleman (1998: 146) destijds heeft uitgevoerd. Daaruit bleek dat er een verschil is in de mate van het buitenlands accent tussen twee sprekers die afkomstig zijn uit hetzelfde land, bijvoorbeeld tussen de Turken. Tur1 bleek met een zwaarder accent te spreken dan Tur2. Uit de analyse bleek dat er tussen alle sprekers, die afkomstig waren uit één land, sprake was van een verschil in de mate van het accent. Dit kan effect hebben gehad op de evaluatie van de NT2-sprekers.

Tabel 7.1: Sprekershiërarchie van laag naar hoog voor het onderzoek uit 1998 en uit 2010 op basis van de evaluatietaak.

Legenda: 1= eerste hoofdspreker, 2= tweede hoofdspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, NL-st.= 'native speaker' van het Nederlands zonder accent, NL-west= 'native speaker' van het Nederlands uit de Randstad, NL-zuid= 'native speaker' van het Nederlands uit Brabant, Sur= Surinamer, Tur= Turk.

Aantrekkelijkheid (1995)														
Tur2	Tur1	Dui1	Mar2	Eng2	Mar1	Ant1	Dui2	Sur1	Ant2	NL-west	Sur2	NL-zuid	Eng1	NL-st.
Aantrekkelijkheid (2010)														
Eng1	Tur1	Tur2	Mar1	Dui1	Sur1	Mar2	Dui2	Ant2	NL-west	NL-st.	Ant1	NL-zuid	Sur2	Eng2
Status (1995)														
Tur1	Mar2	Mar1	Eng2	Ant2	Ant1	Tur2	Sur2	Sur1	Dui1	Dui2	Eng1	NL-zuid	NL-west	NL-st.
Status (2010)														
Mar2	Tur2	Sur1	Mar1	Tur1	Eng1	Ant1	Ant2	Sur2	Dui2	NL-zuid	Eng2	Dui1	NL-west	NL-st.
Sociale afstand (1995)														
Tur1	Tur2	Dui1	Mar2	Eng2	Mar1	Ant1	Dui2	Sur1	Ant2	Sur2	Eng1	NL-west	NL-zuid	NL-st.
Sociale afstand (2010)														
Tur1	Eng1	Tur2	Sur1	Dui1	Mar1	Mar2	Dui2	Ant2	Ant1	NL-west	Sur2	NL-st.	Eng2	NL-zuid

Hypothese 3: 'De sprekers uit de Mediterrane en de Caribische immigratiegroep scoren hoger op de dimensie aantrekkelijkheid dan op de dimensies status en sociale afstand.'

Deze hypothese wordt aangenomen. Uit dit onderzoek is gebleken dat de Mediterrane immigratiegroep (Turken en Marokkanen) en de Caribische immigratiegroep (Antillianen en Surinamers) hoger zijn beoordeeld op de dimensie aantrekkelijkheid, dan op de dimensies status en sociale afstand. Dit werd bevestigd door de resultaten uit het onderzoek van Doeleman (1998:240). Volgens Jongenburger (2002: 150) blijken respondenten het moeilijk te vinden om hun mening te geven over iemands aantrekkelijkheid. Volgens haar is dat te persoonlijk en willen mensen daar liever niet hun ware mening over geven. De kans op sociaal wenselijke antwoorden is voor deze dimensie groter dan voor de dimensies status en sociale afstand en dat is volgens haar een verklaring waarom de Caribische en Mediterrane immigratiegroepen op deze dimensie hoger beoordeeld worden dan op de overige twee dimensies.

Hypothese 4: 'Mensen die weinig contact hebben met buitenlanders beoordelen de NT2-sprekers negatiever op alle drie de dimensies dan mensen die veel contact hebben met buitenlanders.'

Deze hypothese wordt verworpen. De spreker Tur2 liet wel een significant verschil zien op de dimensie sociale afstand tussen de contactgroepen, maar omdat de overige elf NT2-sprekers geen significantie vertoonden wordt deze hypothese toch verworpen. Aan de hand van dit onderzoek kan er dus niet geconcludeerd worden dat de hoeveelheid contact ook daadwerkelijk een effect heeft op de mening van mensen over 'nonnative speakers'. Dit werd niet bevestigd door het onderzoek van Doeleman (1998: 281). Zij concludeerde dat er wel een positieve relatie is tussen contact met de sprekersgroep en de evaluatie van NT2-sprekers. Zij maakte daarbij de kanttekening dat het contact niet te frequent moet worden, want dan ervaren de respondenten een gevoel van competitie wat dan weer leidt tot minder contact. Een mogelijke verklaring voor het verschil tussen beide onderzoeken is het design waarmee het onderzoek is gedaan. In mijn onderzoek is er expliciet gevraagd naar de hoeveelheid contact met alle sprekersgroepen uit het onderzoek. Doeleman heeft

besloten dit niet te doen en ervan uit te gaan dat mensen uit de stad meer contact hebben met buitenlanders dan mensen uit een dorp.

Hypothese 5: 'Tieners waarderen alle NT2-sprekers uit dit onderzoek anders op de drie dimensies dan dertigers.'

Deze hypothese vijf wordt verworpen. Uit dit onderzoek blijkt dat niet alle NT2-sprekers voor de parameter leeftijd een significant effect laten zien. Op de dimensie aantrekkelijkheid werd er alleen een significant effect gevonden voor de sprekers Dui1 en Tur2. Op de dimensie status waren dit de sprekers Mar2, Sur1, Sur2 en Dui1. Op de dimensie sociale afstand was dit de spreker Dui1. Als er alleen naar deze sprekers gekeken wordt dan zou er inderdaad gezegd kunnen worden dat begindertigers deze NT2-sprekers op alle drie de dimensies een hogere gemiddelde beoordeling geven dan de tieners en daarmee dus een andere mening hebben over 'nonnative speakers'. Een mogelijke verklaring voor deze bevinding zou kunnen zijn dat de groep met begindertigers meer levenservaring heeft dan de groep met tieners en daarmee ook meer contact heeft gehad met NT2-sprekers door de jaren heen. Verder kan er ook gezegd worden dat de tieners (14 – 18 jarigen), die deel hebben genomen aan dit onderzoek, vermoedelijk allemaal in de puberteit zitten en dus haast per definitie een andere mening hebben dan oudere mensen. Op deze variabele kan er geen vergelijking gemaakt worden met Doeleman (1998), aangezien zij in haar design maar een leeftijdsgroep heeft gebruikt.

Hypothese 6: 'Stedelingen zijn positiever over alle NT2-sprekers uit dit onderzoek, dan dorpelingen.'

Ook deze hypothese wordt verworpen, omdat voor de variabele woonplaats is gebleken dat niet alle NT2-sprekers een significant effect lieten zien. Op de dimensie aantrekkelijkheid werd helemaal geen significant effect gevonden. Op de dimensie status werd er voor de sprekers Dui2 en Eng2 een significant effect gevonden. Op de dimensie sociale afstand werd er alleen een significant effect gevonden voor de sprekers Eng1 en Eng2. Als er alleen naar deze NT2-sprekers gekeken wordt dan zou er gezegd kunnen worden dat stedelingen inderdaad positiever over deze NT2-sprekers zijn dan dorpelingen. De bevindingen omtrent deze hypothese laten zien dat de stedelingen deze 'nonnative speakers' op alle dimensies een hogere

gemiddelde beoordeling geven dan de mensen uit een dorp. In de publicaties van Den Hertog (2007) en Mulder en Zorlu (2008) werd al geconstateerd dat allochtone Nederlanders vooral in de grote steden wonen. Daardoor zou het zo kunnen zijn dat dorpelingen minder contact hebben met buitenlanders en hun mening baseren op vooroordelen die ze hebben gekregen door de vaak negatieve berichtgeving over buitenlanders in de media. De bevindingen op deze variabele uit dit onderzoek liggen echter niet op een lijn met de bevindingen op de variabele woonplaats uit het onderzoek van Doeleman (1998: 279-281). Uit haar onderzoek bleek dat de stedelingen meer discrimineerden tussen de groepen 'nonnative speakers', aangezien ze bepaalde groepen een negatievere evaluatie gaven, in het bijzonder de Turken en Marokkanen. Dit is echter niet uit mijn onderzoek gebleken, aangezien er voor deze sprekers geen significant resultaat is gevonden op de variabele woonplaats.

7.2 Bevindingen van de identificatietaak

In hoofdstuk 3 ('Onderzoeksvraag en hypothesen') werden zes hypothesen opgesteld om aan de hand daarvan de resultaten op de identificatietaak te toetsen.

Hypothese 1: De respondenten zullen over het algemeen goed zijn in het onderscheid maken tussen 'native speakers' en 'nonnative speakers'.

Deze hypothese wordt aangenomen. Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat 90,7% van de respondenten de 'native speakers' ook daadwerkelijk als 'native speakers' heeft geïdentificeerd. 87,7% van de respondenten was in staat om de 'nonnative speakers' als 'nonnative' te identificeren. Ook uit het onderzoek destijds van Doeleman (1998: 189) is gebleken dat de respondenten daar goed in waren. Uit de fonetische analyse die Doeleman (1998: 262-264) heeft uitgevoerd bleek ook dat er veel fonetische informatie in de spraakfragmenten zat wat de respondenten vermoedelijk heeft geholpen bij het onderscheid maken tussen 'native' en 'nonnative speaker'. Volgens haar kunnen zowel suprasegmentele fonetische kenmerken als ook segmentele fonetische kenmerken helpen bij het beoordelen van 'nativeness'.

Hypothese 2: 'De herkomstlanden van NT2-sprekers , binnen dezelfde immigratiegroep, worden vaak met elkaar verward. Vooral Turkse en Marokkaanse sprekers worden met elkaar verward en Antilliaanse en Surinaamse sprekers worden met elkaar verward.'

Het eerste deel van deze hypothese kan niet worden aangenomen. De bevindingen uit dit onderzoek laten zien dat er binnen dezelfde immigratiegroep soms sprake is van verwarring, maar voor alle sprekers komt dit percentage niet boven de 45%. Er is wel veel verschil onder de sprekers die afkomstig zijn uit een land. Zo werd bijvoorbeeld de spreker Dui2 aanzienlijk vaker verward met sprekers binnen dezelfde immigratiegroep dan zijn landgenoot Dui1. Een mogelijke verklaring voor het verwarren binnen de immigratiegroepen werd door Jongenburger (2002: 148) in haar onderzoek gegeven. Uit haar onderzoek bleek dat zelfs Turkse en Marokkaanse respondenten soms moeite hadden met het identificeren van sprekers uit hun eigen 'in-group'. Volgens haar werd deze verwarring veroorzaakt doordat één Marokkaanse spreker en ook één Turkse spreker moeilijk te herkennen was als respectievelijk Marokkaan en Turk. Mogelijk kan dit ook gelden voor de andere immigratiegroepen. Wanneer er vergeleken wordt met de onderzoeken van Doeleman (1998) en Jongenburger (2002), dan blijkt dat de bevindingen uit mijn onderzoek niet overeenkomen met hun bevindingen. In beide onderzoeken bleek er vaker sprake te zijn van verwarring binnen de Caribische, de Mediterrane en de Westerse immigratiegroep dan in mijn onderzoek.

Het tweede deel van de hypothese kan gedeeltelijk aangenomen worden, aangezien Turken en Marokkanen inderdaad met elkaar verward worden en Surinamers en Antillianen ook, maar ook hier zijn de percentages niet heel hoog. Ook voor dit deel van de hypothese is het percentage verwarringen binnen de immigratiegroep per spreker verschillend. Ook hier kan de fonetische analyse van Doeleman (1998: 146) een mogelijk verklaring bieden. Het verschil tussen de mate van buitenlands accent, waarmee sprekers uit hetzelfde land spraken, was soms vrij groot en dat kan een effect gehad hebben op het verschil in identificatieresultaat tussen twee sprekers uit hetzelfde herkomstland.

Ook uit het onderzoek van Doeleman (1998: 198) bleek dat Marokkaanse en Turkse sprekers relatief vaak met elkaar verward werden; dit gold ook voor Surinaamse en Antilliaanse sprekers.

Hypothese 3: 'De herkomstlanden van NT2-sprekers worden niet verward met de herkomstlanden van sprekers buiten de eigen immigratiegroep.'

Deze hypothese drie wordt niet aangenomen. Er blijkt uit dit onderzoek dat voor een aantal sprekers vrij vaak sprake is van verwarringen buiten de immigratiegroep. Bij zeven van de twaalf sprekers kwam verwarring buiten de immigratiegroep voor. Meestal bleef het percentage verwarring tussen de 5 en 10%, maar een enkele keer werd er ook frequenter verward buiten de immigratiegroep. Er werd bijvoorbeeld door 10,6% van de respondenten gezegd dat Antilliaan 1 uit Turkije kwam. In het onderzoek van Doeleman (1998: 198) werd een vergelijkbaar resultaat gevonden voor deze spreker. Wanneer dit spraakfragment naast het spraakfragment van de Turkse sprekers wordt gelegd, is er wel in zekere zin een gelijkenis in het accent te horen. Verder bleek dat de spreker Ant2 als Indonesiër werd bestempeld. Deze bevinding werd bij Doeleman (1998: 198) wel gesignaleerd voor de spreker Ant1, maar niet voor de spreker Ant2. Ook Marokkaan 1 liet een opvallend identificatieresultaat zien. Deze werd als Vlaming en als Fransman geïdentificeerd. De identificatie als Vlaming is te verklaren doordat deze spreker af en toe met een hoorbare /y/ spreekt. De Franse identificatie is te verklaren doordat veel hoogopgeleide Marokkanen ook het Frans beheersen (Doeleman 1998: 79). In de profielentabel van de vijftien sprekers in appendix C staat dat deze Marokkaanse spreker aan heeft gegeven dat hij het Frans beheerst. Verder werd de Surinamer (Sur2) als Marokkaan of Turk geïdentificeerd. Dit is echter een resultaat dat niet gevonden werd door Doeleman (1998). De reden voor het feit dat deze spreker beoordeeld wordt als een spreker uit de Mediterrane immigratiegroep is echter onduidelijk. Tot slot werd ook de Turkse spreker Tur1 frequenter verward met een spreker buiten de eigen immigratiegroep, namelijk als Vlaming. Ook deze identificatie is te verklaren doordat deze spreker af en toe een hoorbare /y/ uitspreekt.

Hypothese 4: 'Hoe meer contact een respondent heeft met de buitenlandse groep waartoe de spreker behoort, hoe beter het herkomstland van de spreker geïdentificeerd wordt.'

Deze hypothese moet verworpen worden. Alleen de spreker Eng2 liet op de parameter mate van contact een significant effect zien; de andere elf 'nonnative

speakers' niet. Aangezien er voor de rest van de sprekers geen significantie werd gevonden, mogen er geen conclusies getrokken worden, maar op basis van de spreker Eng2 zou er wel een trend beschreven kunnen worden. De significantie voor deze ene spreker zou kunnen wijzen in de richting van een mogelijk effect op de identificatie wat betreft de mate van contact. Deze Engelse spreker laat zien dat de groep die iets meer dan zelden tot en met dagelijks contact heeft met Engelse sprekers beter is in de identificatie van het herkomstland dan de mensen die nooit contact hebben met Engelsen. Uit Doelemans onderzoek werd ook een effect gevonden voor de parameter mate van contact. Uit haar onderzoek bleek dat mensen uit de stad de identificatietaak beter hadden uitgevoerd dan mensen uit dorpen. Zij had wel aan haar respondenten gevraagd hoe vaak ze contact hadden met de sprekersgroepen, maar gebruikte dit niet als aparte parameter en baseerde tijdens haar analyse de mate van contact op het feit of de respondenten in een stad of dorp woonden.

Hypothese 5: 'Tieners en dertigers zullen even slecht zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker.'

Ook deze hypothese moet verworpen worden, omdat er voor te weinig sprekers een significant effect werd gevonden. Slechts vier van de twaalf 'nonnative speakers' liet op de parameter leeftijd een significant effect zien, namelijk de sprekers Sur2, Ant1, Ant2 en Eng1. Op basis van alleen deze NT2-sprekers zou er een trend beschreven kunnen worden die in de richting wijst van een betere identificatie van het herkomstland door begin-dertigers. Alleen voor de spreker Sur2 deden de tieners het beter. Maar dit is slechts een trend die, door te weinig significante effecten op de overige sprekers, niet bevestigd kan worden. Deze bevindingen kunnen niet vergeleken worden met het destijds verrichte onderzoek door Doeleman (1998), aangezien zij alleen respondenten uit de tienergroep had.

Hypothese 6: 'Stedelingen zullen beter zijn in het identificeren van het herkomstland van een spreker dan dorpelings.'

Tot slot zal ook de laatste hypothese verworpen moeten worden. Op basis van de resultaten uit dit onderzoek kan deze hypothese niet bewezen worden, aangezien er voor geen één van de NT2-sprekers een significant effect werd gevonden voor de

parameter woonplaats. Het design van dit onderzoek was blijkbaar niet geschikt om voor deze parameter significante resultaten te vinden. Doeleman (1998) vond in haar onderzoek uit 1995 wel een verschil. Zij heeft de respondentgroepen echter ingedeeld volgens de interactie opleiding x woonplaats, waardoor het op grond van haar resultaten moeilijk te zeggen is of er toen wel een verschil was tussen stedelingen en dorpelingen.

7.3 Beperkingen aan dit onderzoek

Gaandeweg bleek het design onvoorziene beperkingen op te leveren. Deze zullen hier kort worden besproken. Wellicht was het aantal proefpersonen te gering om meer significante verschillen op de parameters en dimensies te kunnen vinden. Verder hadden er meer gedetailleerde vragen gesteld moeten worden over de persoonlijke gegevens van de respondenten. Het was interessant geweest voor de evaluatietask als de werk- of opleidingsplaats van de respondenten bekend was. In dit onderzoek werd er vanuit gegaan dat mensen uit dorpen weinig contact hebben met buitenlanders en daardoor hun mening hierover baseren op de vooroordelen die verkregen zijn door de negatieve berichtgeving in de media. Echter als een respondent in een dorp woont, maar in een stad werkt of naar school gaat, dan kan deze persoon toch veel contact hebben met buitenlanders. Hierdoor is zijn mening dan niet alleen gebaseerd op de berichtgeving in de media, maar ook op eigen ervaringen. Tot slot was het ook beter geweest als het geboorteland van de respondenten bekend was geweest. Dan hadden de resultaten wellicht ook geanalyseerd kunnen worden op het onderscheid 'in-group' versus 'out-group'.

7.4 Ideeën voor vervolgonderzoek

Een mogelijk zinvolle suggestie voor vervolgonderzoek is dit onderzoek dupliceren maar dan met het design 'in-group' versus 'out-group'. Het zou hele interessante resultaten kunnen opleveren als de meningen en identificatieprestatie van autochtone Nederlandse respondenten worden vergeleken met de meningen van respondenten, die afkomstig zijn uit dezelfde herkomstlanden als de gebruikte

sprekers. Een dergelijk onderzoek zou een goede uitbreiding kunnen zijn van het onderzoek van Jongenburger (2002).

Een ander idee voor een vervolgonderzoek is een duplicatie maken van dit onderzoek maar dan met andere leeftijdsgroepen, bijvoorbeeld een groep met 65-plussers.

Ook zou er in vervolgonderzoek gekeken kunnen worden naar één immigratiegroep in het bijzonder, maar dan wel met meer sprekers binnen deze immigratiegroep.

Bij deze onderzoeksvoorstellen is het vooral van belang dat vooraf een geschikte grootte van de steekproef wordt bepaald met behulp van de statistiek.

7.5 Conclusie

In deze masterscriptie is onderzoek gedaan naar de attitudes van luisteraars ten opzichte van het Nederlands, gesproken met een buitenlands accent. Het is moeilijk om met het design van dit onderzoek te concluderen of er echt een voorkeur voor één bepaald accent onder de respondenten bestaat. Wel zou er geconcludeerd kunnen worden op basis van de analyse in dit onderzoek dat de accenten van NT2-sprekers uit de Mediterrane immigratiegroep het minst gewaardeerd worden. Deze sprekers krijgen van de respondenten op alle dimensies de laagste beoordeling. Daarnaast zou er gezegd kunnen worden dat de respondenten het meest waardering hebben voor de accenten van sprekers uit de Caribische immigratiegroep, aangezien deze het hoogst van alle NT2-sprekers scoorde. Echter, net als in het onderzoek van Doeleman (1998), laten de respondenten ook hier weten dat er tot op heden nog steeds niets boven de eigen 'in-group' gaat.

Voor geen enkele immigratiegroep kan met zekerheid geconcludeerd worden of tieners meer waardering hebben voor de uitspraak van geaccentueerd Nederlands dan beginnendertigers. Er werden te weinig significante verschillen gevonden.

Wanneer de resultaten van mijn onderzoek vergeleken worden met de resultaten van Doeleman (1998), dan worden er wel degelijk veranderingen in de attitudes opgemerkt. Er zou geconcludeerd kunnen worden dat, door de toenemende stroom van immigranten en de meer diverse multiculturele samenleving van nu, de

mensen vermoedelijk een andere mening hebben over buitenlands geaccentueerd Nederlands dan ongeveer vijftien jaar geleden.

Tot slot kan er op basis van de bevindingen uit dit onderzoek niet bevestigd worden dat sprekers in staat zijn om op basis van een kort spraakfragment te zeggen uit welk herkomstland een spreker komt. Daarvoor werden er te weinig significante effecten gevonden.

Bibliografie

- Boves, T. en M. Gerritsen. *Inleiding in de sociolinguïstiek*. Utrecht: Aula, 1995. Print.
- Brace, N., R. Kemp, en R. Snelgar. *SPSS for Psychologists: A Guide to Data Analysis using SPSS for Windows (versions 12 and 13)*. 3th ed. New York: Palgrave Macmillan, 2006. Print.
- Brehm, S.S., S. Kassin, S. Fein. *Social Psychology*. Boston: Houghton Mifflin Company, 2005. Print.
- Chrysochoou, X. *Cultural Diversity: Its Social Psychology*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2004. Print.
- Doeleman, R. "Native reactions in nonnative speech." *Studies in Multilingualism*. Vol. 13. Ed. Tilburg: Tilburg University Press, 1998. Print.
- Duin, A., van., A. de Jong, en R. Broekman. Ruimtelijk Planbureau/Centraal Bureau voor de Statistiek. *Regionale bevolkings- en allochtonenprognose 2005-2025*. Den Haag, 2006. Print.
- Ebertowski, M. "Over het ontstaan en de effecten van taalattitudes." *Gramma* 1.2 (1977): 10-29. Print.
- Esveldt, I., en J. Traudes. "Onbekend maakt onbemind: de mening van Nederlanders over buitenlanders." *Demos* 17.8 (2001). Print.
- Fishbein, M., en I. Ajzen. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley, 1975
- Gijsberts, M., en M. Dagevos. Sociaal en Cultureel Planbureau. *Jaarrapport integratie 2009*. Den Haag, 2009. Print.
- Hertog, F.R.J., den. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne. "Niet-westerse allochtonen 2007." *Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationale Atlas Volksgezondheid*. Bilthoven: RIVM, 2007. Print.
- Jongenburger, W. "Taal is macht." *Een buurt in beweging: Talen en culturen in het Utrechtse Lombok en Transvaal*. Ed. H. Bennis, G. Extra, P. Muysken, en J. Nortier. Amsterdam: Aksant, 2002. Print.
- Lucassen, J. en R. Penninx. *Newcomers: Immigrants and their Descendants in the Netherlands 1550-1995*. Amsterdam: Het Spinhuis, 1997. Print.

- Ministerie van Justitie. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
Migratie naar en vanuit Nederland: De migratiekaart. Den Haag, 2009. Print.
- Mulder, C.H., en A. Zorlu. "Locatiekeuze van immigranten in de eerste vier jaar na aankomst." *CBS bevolkingstrends 3^e kwartaal* (2008). Print.
- Verberk, G., P.L.H. Scheepers, en A. Felling. "Een methodologische vergelijking: De Likert-, en de semantische differential meettechniek toegepast op etnocentrische attitudes." *Kwantitieve Methoden* 15.47 (1994): 67-88. Print.
- Vocht, A., de. *Basishandboek SPSS 14 voor windows*. Utrecht: Bijleveld Press, 2006. Print.
- Wardhaugh, R. *An introduction to Sociolinguistics*. 5th ed. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2006. Print.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. *Rapport aan de regering: Nederland als immigratiesamenleving*. Den Haag: SDU-uitgevers, 2001. Print.

Appendices

Appendix A: Immigratiecijfers uit 1997 en 2010

Appendix B: Uitleg van de experimenten in de enquête

Appendix C: Informatie over de sprekers

Appendix D: Voorgelezen stuk tekst uit de spraakfragmenten

Appendix A: Immigratiecijfers uit 1997 en 2010

Land	Aantal 1997	Percentage 1997	Aantal 2010 (01-01-2010)	Percentage 2010
Turkije	195.375	14,9061	196.608	11,54192
Suriname	184.961	14,11157	185.069	10,86452
Marokko	166.774	12,72399	167.519	9,834246
Indonesië	121.289	9,253722	119.011	6,986571
Duitsland	104.348	7,961212	105.852	6,214069
De Antillen	79.785	6,087182	81.089	4,76035
Polen	50.518	3,854262	57.806	3,393516
Engeland	43.369	3,30883	43.911	2,577806
China	34.973	2,668259	37.593	2,206907
België	37.077	2,828783	37.536	2,20356
VS	19.718	1,504381	19.934	1,170231
Frankrijk	18.695	1,426332	19.410	1,139469
Spanje	17.727	1,352478	18.401	1,080235
Vietnam	11.961	0,912562	12.077	0,708983
Griekenland	8.187	0,624626	8.525	0,500462
Israël	4.833	0,368733	4.859	0,285249
Zweden	3.535	0,269702	3.667	0,215272
Denemarken	2.979	0,227282	2.929	0,171948
Finland	2.485	0,189593	2.536	0,148877

Rusland	1.428	0,108949	1.500	0,088058
Overige landen	200.688	15,31145	577.593	33,90774
Totaal	1.310.705	100	1.703.425	100

Appendix B: Uitleg van de experimenten in de enquête

Screenshots van de tijdens het experiment gepresenteerde uitleg. In figuur 1 staat de algemene uitleg, in figuur 2 staat de specifieke uitleg van de evaluatietaak en in figuur 3 wordt de specifieke uitleg van de identificatietaak weergegeven.

Figuur 1: De algemene uitleg van het experiment.

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE

Uitleg van het experiment

Attitudeonderzoek naar sprekers van het Nederlands

Beste deelnemer,

Mijn naam is Jenny Mos en ik ben op dit moment bezig met mijn masterscriptie. Hiervoor doe ik een attitudeonderzoek naar sprekers van het Nederlands. Fijn dat u mee wilt doen aan dit experiment. Het experiment duurt ongeveer 20 minuten. Het bestaat uit 3 delen:

U krijgt in het eerste deel 15 fragmenten te horen, waarbij u uw mening geeft over elk fragment op verschillende schalen. Een voorbeeld van een schaal is:
Deze spreker lijkt u:
Arm o o o o o o Rijk.

Wanneer u denkt dat de spreker arm is kiest u een bolletje dichtbij het woord arm, wanneer u denkt dat hij rijk is kiest u een bolletje dichtbij het woord rijk.

In het tweede deel hoort u nog een keer 15 korte fragmenten, en hierover beantwoordt u 1 meerkeuzevraag.

Tot slot zullen er in het derde deel nog enkele persoonsgegevens van u gevraagd worden.

ZET HET GELUID VAN DE COMPUTER AAN!!!

Al uw antwoorden zullen anoniem blijven en niet aan derden verstrekt worden.

Alvast heel erg bedankt voor het invullen.

Groeten,

Jenny Mos

Gemaakt door: Jenny Mos

Figuur 2: De specifieke uitleg van de evaluatietaak.

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE

Uitleg

Deel: **Evaluatietaak**

In dit eerste deel van het experiment luistert u naar 15 fragmenten waarin 15 sprekers van het Nederlands een verhaal vertellen. Bij iedere spreker is het de bedoeling dat u op 12 schalen aangeeft wat uw mening is over deze spreker. Drie voorbeelden van het invullen van schalen zijn:

Deze spreker lijkt u:

1. Arm.....o • o o o o o Rijk
2. Onbetrouwbaar.....o o o • o o o Betrouwbaar
3. Onvriendelijk.....o o o o o • Vriendelijk

In voorbeeld 1 zegt u, door dit te antwoorden, dat u de spreker redelijk arm vindt.
In voorbeeld 2 zegt u, door dit te antwoorden, dat u deze spreker gemiddeld betrouwbaar vindt. U geeft met dit antwoord aan dat uw mening neutraal is wat betreft de betrouwbaarheid van deze spreker.
In voorbeeld 3 zegt u, door dit te antwoorden, dat u de spreker heel erg vriendelijk vindt.

Ieder fragment duurt ongeveer 45 seconde. Als u alle schalen heeft ingevuld, mag u al doorklikken naar het volgende fragment. U mag het fragment zo vaak luisteren als u wilt.

[Doorgaan!](#)

Figuur 3: De specifieke uitleg van de identificatietaak.

CLEO: CREATE LANGUAGE EXPERIMENTS ONLINE

Uitleg

Deel: **Identificatietaak**

In dit tweede deel van het experiment gaat u luisteren naar 15 korte fragmenten van sprekers van het Nederlands. Bij ieder fragment beantwoordt u 1 vraag. Deze meerkeuzevraag gaat over het herkomstland van de spreker.

Elk fragment duurt ongeveer 20 seconde. Als u de vraag heeft beantwoord, mag u al doorklikken naar het volgende fragment. U mag het fragment zo vaak luisteren als u wilt.

[Doorgaan!](#)

Appendix C: Informatie over de sprekers

Profielen van de 15 sprekers uit het luisterexperiment. De tabel is ontleend aan Doeleman (1998: 299-302).

Legenda: 1= eerste hoofdspreker, 2= tweede hoofdspreker, Ant= Antilliaan, Dui= Duitser, Eng= Engelsman, Mar= Marokkaan, Sur= Surinamer, Tur= Turk, NL-st= 'native speaker' van het Nederlands zonder accent, NL-west= 'native speaker' van het Nederlands uit de Randstad, NL-zuid= 'native speaker' van het Nederlands uit Brabant.

Herkomst= land waarin de spreker geboren is, leeftijd= in jaren, S/W= student of werk in de velden alfa (a), beta (b), of gamma (g), Nat.= nationaliteit, Thuis taal= thuistaal tijdens kindertijd, 2^e taal = 2^e taal tijdens kindertijd, Schooltaal = de voertaal op de school, jaren in NL= aantal jaren in Nederland op het moment van het interview, jaren contact= aantal jaren contact met het Nederlands, thuistaal nu= de thuistaal ten tijden van het interview.

Spreker	Herkomst	Leef-tijd	Stud/Werk	Nat.	Thuis-taal	2 ^e taal	Schooltaal	Jaren in NL	Jaren contact	Thuis taal nu
Tur1	Turkije (Oost)	30	Stud-b	Turks	Turks	x	Turks	12	12	Turks, Nederlands
Tur2	Turkije (Oost)	35	Stud-b	Turks	Turks	x	Turks	6	6	Nederlands
Mar1	Marokko (West)	29	Stud-a	Marokkaan/Nederlander	Marokkaans-Arabisch	x	Arabisch/Frans	7	7	Marokkaans-Arabisch, Nederlands
Mar2	Marokko (Oost)	33	Werk-a	Marokkaan	Marokkaans-Arabisch	x	Arabisch	9	9	Marokkaans-Arabisch, Nederlands
Sur1	Suriname	32	Stud-g	Nederlands	Nederlands	Sranan	Nederlands	9	32	Nederlands, Sranan
Sur2	Suriname	25	Stud-g	Nederlands	Nederlands	Sranan	Nederlands	5	25	Nederlands
Ant1	De Antillen (Aruba)	24	Stud-a	Nederlands	Papiamentó	x	Nederlands	6	14	Papiamentó, Nederlands
Ant2	De Antillen	29	Stud-	Nederlands	Papiamentó	x	Nederlands	8	17	Papiamentó,

	(Curaçao)		a								Nederlands
Dui1	Duitsland (Noord- west)	29	Werk- a/b	Duits	Duits	x	Duits	2	2		Duits, Nederlands
Dui2	Duitsland (Zuid)	26	Stud- g	Duits	Duits	x	Duits	1	1		Engels, Duits, Nederlands
Eng1	Engeland (Noord- west)	31	Werk- b	Brits	Engels	x	Engels	5	4		Engels, Nederlands
Eng2	Engeland (Zuidoost)	36	Werk- g	Brits	Engels	x	Engels	1	1		Engels, Nederlands
NL-st	Nederland	25	Stud- g	Nederlands	Standaard- Nederlands	x	Nederlands	x	x		Standaard- Nederlands
NL- west	Nederland (West)	23	Stud- g	Nederlands	Nederlands dialect (Rotterdams)	x	Nederlands	x	x		Nederlands
NL-zuid	Nederland (Zuid)	20	Stud- g	Nederlands	Nederlands dialect (Brabants)	x	Nederlands	x	x		Nederlands, Nederlands dialect (Brabants)

Appendix D: Voorgelezen stuk tekst uit de spraakfragmenten

De in het luisterexperiment door de sprekers voorgelezen tekst:

Na zo'n tien kilometer maakt de auto een vreemd geluid. Als ze tegen een heuvel op rijden begint de auto ineens te roken. Bergafwaarts gaat het nog goed maar bij de volgende heuvel slaat de motor af. Ze moeten de wagen naar de kant duwen. "Hebben jullie enig idee waar we nu zijn?" vraagt Petri. Gelukkig komt er al snel een vrouw op een fiets voorbij. Ze wijst de familie de weg naar een telefooncel: "Gewoon deze straat uitlopen en na zo'n twee kilometer ziet u de eerste huizen en de kerk van het dorp. Bij de kerk staat een telefooncel." Omdat de auto half op de weg staat zetten Petri en Masha de gevarendriehoek uit.